

การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านท่าลั้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาดบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต แผน ก แบบ ก 1

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าลั้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 1

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE POTENTIAL ASSESSMENT OF COMMUNITIES FOR ECOTOURISM AND
CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT, CASE STUDY OF BAN THA – LONG
COMMUNITY , UBON RATCHATHANI PROVINCE AND BAN THA – WAT
COMMUNITY , SAKON NAKHON PROVINCE.

By
MR. Passakon JUANSANG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Urban and Environmental Planning -
Department of URBAN DESIGN AND PLANNING
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าลั้ง จังหวัด
อุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร

โดย ภาสกร จวนสาข

สาขาวิชา หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต
แผน ก แบบ ก 1

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพักตรา สุทธิสุภา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรุณา รัทษวิณ)

59058317 : หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพัตติต แผน ก แบบ ก 1

คำสำคัญ : : แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/การประเมินศักยภาพ

นาย ภาสกร จวนสง: การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าล่าง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรีทยานิตย์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมต่อไป ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีพื้นที่ศึกษา 2 พื้นที่ คือ พื้นที่บ้านท่าล่าง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีและพื้นที่บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองจังหวัดสกลนคร

ในการศึกษาในครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนและการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ และประชาชนในพื้นที่ศึกษาผลจากการศึกษาพบว่า พื้นที่ชุมชนบ้านท่าล่างและบ้านท่าวัด ทั้งสองพื้นที่นั้นมีค่าเฉลี่ย (mean) เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมากทั้งสองพื้นที่และค่าคะแนนร้อยละ(Percentage) เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากทั้งสองพื้นที่เช่นกัน

จึงสรุปได้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และประเด็นที่ควรปรับปรุงคือ การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน แนวทางการพัฒนามี 2 แนวทางคือ การพัฒนาระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดเวทีสาธารณะให้ชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการวางแผนทั้งในด้านแผนที่ ศักยภาพ และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นและการทำงานเชิงรุกของภาครัฐและระดับภูมิภาค การพัฒนาระดับภูมิภาค ควรมีศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวโดยใช้จุดเชื่อมต่อในมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (story) หรือวิถีชีวิตริมโขงเพื่อให้เกิดจุดท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค

59058317 : Major -

Keyword : ECOTOURISM / CULTURAL TOURISM /POTENTIAL ASSESSMENT

MR. PASSAKON JUANSANG : THE POTENTIAL ASSESSMENT OF COMMUNITIES FOR ECOTOURISM AND CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT, CASE STUDY OF BAN THA – LONG COMMUNITY , UBON RATCHATHANI PROVINCE AND BAN THA – WAT COMMUNITY , SAKON NAKHON PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR NATTAWUT PREYAWANIT, Ph.D.

The purposes of this study were: 1) to study the potential of the communities for improving Ecotourism and Cultural-tourism. 2) To obtain data for processing and developing of Ecotourism and Cultural-tourism. This research worker in 2 study areas; 1) Ban Tha Long, Huay Phai Sub District, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province. 2) Ban Tha Wat, Lao Po Dang Sub District, Muang District, Sakon Nakhon Province. Research method was worked by questionnaire survey of selected household and interviewed with community leaders Government officer who involve in the study area, the local shop entrepreneurs, homestay services and local people.

The finding showed that both communities, Ban Tha Long and Ban Tha Wat, have mean at a high level in ecotourism and percentage tally (%) for cultural tourism is high level as well. The conclusion pointed out that both communities have the potential to be Ecotourism and Cultural-tourism nevertheless there are the factors should be improved are encouraging the local people do more participate in tourism activities and suggested to the Government entire local and national level plan to develop the tourist attractions accordingly and explicitly. There are two development approaches: community level development should encourage people the private sector and community leaders are involved in decision making. Open a public forum for the community to determine the direction of the area's development there are government agencies to support in planning in terms of mapping, potential and linking with other tourist attractions and the proactive work of government and regional levels. Regional development there should be a study and promotion of tourism that is linked as a tourism route by using the connection point in the dimension of cultural tourism with a story or a way of life along the Mekong in order to create a tourist destination in the region.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ต้องขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ รศ.ดร.ณัฐวุฒิ ปรียว
นิตย์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือ
แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ ผศ.ดร.สุพักตรา สุทธสุภา ประธานกรรมการสอบ
วิทยานิพนธ์ และท่านอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณา รักษาวิณ กรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ที่
ให้ความกรุณาในการตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ข้าพเจ้าทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ให้การสัมภาษณ์ทุกท่าน ที่เสียสละเวลาในการให้
ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

และสิ่งสำคัญที่สุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว น้องสาว ที่คอยให้ความ
ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้
สนใจ หากขาดตกบกพร่องประการใด ผู้วิจัยกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ภาสกร จวนสง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
ขอบเขตของการศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
1. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	7
2. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism).....	12
3. แนวคิดการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม.....	19
4. สถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว.....	27
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	43
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
พื้นที่ในการศึกษา.....	45

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูล	56
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	57
1. บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.....	57
2. บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.....	71
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	87
ส่วนที่ 1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	87
ส่วนที่ 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.....	100
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	125
สรุปผลการศึกษา.....	126
การอภิปรายผล	133
ข้อเสนอแนะ	146
รายการอ้างอิง.....	148
ภาคผนวก.....	151
ภาคผนวก ก.....	152
แบบสอบถาม.....	152
ภาคผนวก ข.....	163
ข้อมูลเชิงคุณภาพ	163
ประวัติผู้เขียน.....	179

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 กรอบที่ใช้ในการศึกษาที่แสดงถึงเกณฑ์ นิยาม และกำหนดตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	47
ตารางที่ 2 กรอบที่ใช้ในการศึกษาที่แสดงถึงเกณฑ์ นิยาม และกำหนดตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	50
ตารางที่ 3 แสดงประชากร บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.....	59
ตารางที่ 4 แสดงประชากรชุมชนท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.....	76
ตารางที่ 5 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	87
ตารางที่ 6 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	94
ตารางที่ 7 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 65 หลังคาเรือน	100
ตารางที่ 8 ตารางแสดงอาชีพหลักของชุมชนบ้านท่าลั้ง	101
ตารางที่ 9 ตารางแสดงอาชีพรองของชุมชนบ้านท่าลั้ง.....	102
ตารางที่ 10 ตารางแสดงรายได้โดยประมาณต่อเดือนของครอบครัวชุมชนบ้านท่าลั้ง	103
ตารางที่ 11 ตารางแสดงรายได้ต่อรายจ่ายของครอบครัวชุมชนบ้านท่าลั้ง.....	104
ตารางที่ 12 ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติบ้านท่าลั้ง	104
ตารางที่ 13 ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบ้านท่าลั้ง	105
ตารางที่ 14 การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจบ้านท่าลั้ง	106
ตารางที่ 15 การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าลั้ง	107
ตารางที่ 16 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าลั้ง	109
ตารางที่ 17 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านท่าลั้ง.....	110
ตารางที่ 18 ข้อมูลทั่วไป.....	113
ตารางที่ 19 ตารางแสดงอาชีพหลักของชุมชนบ้านท่าวัด.....	114
ตารางที่ 20 ตารางแสดงอาชีพรองชุมชนบ้านท่าวัด	115

ตารางที่ 21	ตารางแสดงรายได้โดยประมาณต่อเดือน.....	116
ตารางที่ 22	ตารางแสดงรายได้ต่อรายจ่ายของครอบครัว.....	116
ตารางที่ 23	ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติบ้านท่าวัด.....	117
ตารางที่ 24	ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบ้านท่าวัด.....	118
ตารางที่ 25	การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจบ้านท่าวัด.....	119
ตารางที่ 26	การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าวัด.....	120
ตารางที่ 27	โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าวัด.....	121
ตารางที่ 28	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านท่าวัด.....	122

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งชุมชนบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.....	59
ภาพที่ 2 แสดงเครื่องจักสานชุมชนบ้านท่าลั้ง “กระติบข้าว”	60
ภาพที่ 3 แสดงเครื่องจักสานชุมชนบ้านท่าลั้ง “เสื่อจากใบเตยป่า”	61
ภาพที่ 4 แสดงเส้นทางการเดินทางจากเทศบาลเมืองอุบลไปยังบ้านท่าลั้ง	63
ภาพที่ 5 แสดงวัดภูเขาวง (วัดประจำหมู่บ้านท่าลั้ง)	64
ภาพที่ 6 แสดงเรือของชาวบ้านท่าลั้งที่ใช้พานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแม่น้ำโขง	65
ภาพที่ 7 แสดงถึงลำน้ำโขง ลำน้ำที่ใช้เป็นสถานที่ล่องเรือชมธรรมชาติ และกิจกรรมริมน้ำ.....	66
ภาพที่ 8 แสดงทางเข้าหมู่บ้านท่าลั้ง.....	67
ภาพที่ 9 แสดงบ้านยินดีต้อนรับที่เขียนลงบนหินใหญ่ของชาวบ้านท่าลั้ง	67
ภาพที่ 10 แสดงร้านค้า OTOP ของชาวบ้านท่าลั้ง.....	68
ภาพที่ 11 แสดงตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านท่าลั้ง.....	69
ภาพที่ 12 แสดงทางเข้าโรงเรียนเพียงหลวง โรงเรียนประจำหมู่บ้านท่าลั้ง และสถานที่ทำกิจกรรมหลักของหมู่บ้าน.....	70
ภาพที่ 13 แสดงท่าเลที่ตั้งชุมชนท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.....	75
ภาพที่ 14 แสดงท่าเลที่ตั้งชุมชนท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.....	75
ภาพที่ 15 แสดงแผนที่การเดินทางเส้นหลัก จากเทศบาลเมืองอุบลราชธานี - บ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร.....	78
ภาพที่ 16 แสดงแหล่งท่องเที่ยววัดมหาพรหมโพธิราช บ้านท่าวัด.....	79
ภาพที่ 17 แสดงศาลาริมน้ำและท่าเรือ วัดวัดมหาพรหมโพธิราช.....	79
ภาพที่ 18 ภาพองค์พระนาครปรก ความเชื่อของชาวท่าวัด ริมฝั่งหนองหาน วัดกลางศรีเชียงใหม่	80
ภาพที่ 19 ภาพพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ แหล่งรวบรวมของโบราณสมัยทวารวดี.....	80
ภาพที่ 20 แสดงภาพบริเวณบึงหนองหาน	81

ภาพที่ 21 แสดงเกาะกลางน้ำหนองหาน กิจกรรมการท่องเที่ยวในบ้านท่าวัด..... 82

ภาพที่ 22 แสดงกิจกรรมบริการร้องเรือพนักท่องเที่ยวยุคชมธรรมชาติริมหนองหาร 83

ภาพที่ 23 แสดงกิจกรรมบริการร้องเรือพนักท่องเที่ยวยุคชมธรรมชาติริมหนองหาร 83

ภาพที่ 24 แสดงตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านท่าวัด 84

ภาพที่ 25 แสดงลักษณะของบ้านพักอาศัยในบ้านท่าวัดที่มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายและมี 85

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีค่าต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย อีกทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ดังจะเห็นได้จากมูลค่ารายได้รวมจากภาคการท่องเที่ยว ใน พ.ศ. 2560 ที่สูงถึง 2,831.52 พันล้านบาท (Office of the Permanent Secretary, 2018: 5) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีบทบาทต่อการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและควมมีคุณค่าทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ จากการกำหนดเป้าหมายให้ ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในยุทธศาสตร์ ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้ อย่างยั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีการส่งเสริมภาครัฐได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวภายในประเทศมีความหลากหลาย ทั้งในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรม เชิงสุขภาพ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่เพียงจะก่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจแล้วยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหาการทำลายทัศนียภาพ ปัญหามลภาวะสภาพทางสังคม รวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวให้เสื่อมโทรมลง เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในประเทศเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ขณะที่ทรัพยากรเหล่านี้มีอยู่อย่างจำกัดไม่เพียงพอที่จะรองรับความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ อีกทั้ง เมื่อมีการขยายตัวของพื้นที่การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โครงสร้างพื้นฐานมีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ความเจริญต่างๆแพร่กระจายไปสู่พื้นที่ชานเมืองและชนบทมากขึ้น และในขณะเดียวกันจำนวนประชากรก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ทำให้โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ไม่เพียงพอ แต่ในทางกลับกัน การพัฒนาส่วนใหญ่นั้นจะกลับกลายเป็นการสร้างปัญหาในระยะยาวก่อให้เกิดปัญหา การแพร่กระจายของชุมชนเมือง (Urban Sprawl) อย่างไรก็ตาม

สิ้นสุด และปัญหาอื่น ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจาก การพัฒนาที่ปราศจากการกำกับทิศทางและควบคุม ตามมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ความไม่เพียงพอในการให้บริการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการของรัฐ การรุกรานพื้นที่สีเขียว พื้นที่โล่ง พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นต้น (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2557: 38-39) ทำให้การจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ สังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้ จากข้อเสนอเกณฑ์การเติบโตอย่างชาญฉลาด(Smart Growth Principles) กับการสร้างยุทธศาสตร์ด้านผังเมืองของประเทศไทย ก็ได้มีข้อกำหนดไว้ในขั้นตอนการ วางผังพัฒนาภาคและเมือง กล่าวคือ ต้องใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน การปรับปรุงผังการใช้ ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ ผสมผสานการใช้ประโยชน์เพื่อให้ความคุ้มค่า พร้อมทั้งสงวนรักษา พื้นที่ธรรมชาติรอบนอก เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม และการสร้างสถานที่พิเศษที่ดึงดูด ใจและมีความงดงามเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักหวงแหน ประชาชนมีความรักและความผูกพันต่อ สถานที่ (ฐาปนา บุญประเวศ, 2558) ดังนั้น การจัดการพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องให้เกิด ความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา จึงได้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย ขั้นตอน และวิธีการ จัดการอย่างเป็น ระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน การรักษาระบบนิเวศ การจัดการ สามารถควบคุม ขนาดของการ พัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมโดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญทางด้าน ทรัพยากรท่องเที่ยว และองค์การบริหารจัดการ ซึ่งจะมีประสิทธิผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ สามารถ อำนวยประโยชน์ ดำรงสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และฟื้นตัวได้ตามสภาพธรรมชาติ นักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป มีจิตสำนึกและมีความตระหนักในการอนุรักษ์ ประชาชนในท้องถิ่นมี ส่วนร่วม และมีขีดความสามารถในการจัดการ เกิดความภูมิใจ และยกระดับ ความเป็นอยู่ของชุมชน(ภูวดล บัวบางพลู, 2561: 97)

พื้นที่ชุมชนแต่ละแห่ง ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณของระบบนิเวศที่แตกต่างกันไปตามบริบท ความสามารถ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมนั้นก็มีความแตกต่างตามพื้นที่เช่นเดียวกัน ใน ข้อเท็จจริงบางชุมชนอาจมีระบบนิเวศที่มีศักยภาพในระดับที่สูงและมีความน่าสนใจเพียงพอที่จะ

พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ แต่บางชุมชนอาจมีระบบนิเวศที่น่าสนใจแต่ก็ไม่ได้โดดเด่นมาก เพียงพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ว่าทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือแม้กระทั่งในระดับท้องถิ่น หากเปรียบเทียบกับชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประสบความสำเร็จในบริเวณอื่น ภายใต้สภาพการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน โดยผ่านกรณีศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้รับทราบว่าชุมชนหนึ่งๆ พร้อมหรือเหมาะสมที่จะดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ รวมทั้งจะมีแนวทางในการพัฒนาให้เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอย่างไร

ชุมชนบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนบ้านท่าวัด ตำบลเห ล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ 2 พื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในการศึกษาเรื่องศักยภาพของพื้นที่ เนื่องจากทั้งสองพื้นที่เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรองที่ต้องรับนักท่องเที่ยวที่จะมาพักผ่อนซึ่งมีพื้นที่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก กล่าวคือ ชุมชนบ้านท่าลั้งเป็นพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติผาแต้มซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก และชุมชนบ้านท่าวัดก็มีพื้นที่ติดกับหนองหาน แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสกลนคร ซึ่งทั้งสองพื้นที่มีความน่าสนใจในการเป็นพื้นที่ที่รองรับการถ่ายโอนและเชื่อมโยงกับพื้นที่หลักในการท่องเที่ยว และมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของการมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของตัวอาคารพักอาศัยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย สวยงาม เหมาะแก่การท่องเที่ยวและมีการจัดการพื้นที่ชุมชนโดยชุมชนเอง อีกทั้ง ในชุมชนยังมีการให้บริการห้องพักโฮมสเตย์ให้ประชาชนมาพักผ่อนท่องเที่ยว จากข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนทั้งสองชุมชนในเชิงเปรียบเทียบเพื่อที่จะให้เข้าใจถึงศักยภาพของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว และเป็นแนวทางในการพัฒนาที่จะสามารถนำไปพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง

นิเวศและวัฒนธรรม

เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาศักยภาพของชุมชนพื้นที่ ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประเด็นประกอบด้วย ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ, ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, การให้การศึกษ เพิ่มพูนความรู้ และความเข้าใจ, การมีส่วนร่วมของชุมชนโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเด็นประกอบด้วย การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น, การมีการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น, การออกแบบที่กลมกลืนกับ สถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น, การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของ พื้นที่ชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ของชุมชนพื้นที่

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และการเกษตร รวมถึงแหล่งเรียนรู้ ในเขตจังหวัดทางภาคอีสาน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เอกสารสิ่งพิมพ์ และการ ประชาสัมพันธ์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในแต่ละจังหวัดในเขตภาคอีสาน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และบ้านท่า วัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้แทนแต่ละหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้แทนหลังคาเรือนโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan. 1970: 608 อ้างถึงใน อีรวุฒิ เอกะกุล. 2561: 121) ทั้งนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยการเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน 2) เจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 3) ผู้ประกอบการร้านค้า 4) ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ 5) ประชาชนในพื้นที่

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยอาจจะมีการวางผังภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับระบบนิเวศเข้าไปเกี่ยวข้อง มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน
2. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากรในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยพื้นที่นั้นจะต้องมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และ

ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก มีแหล่งอำนวยความสะดวกและมีการบริหารจัดการที่ดี

3. การประเมินศักยภาพ หมายถึง การตรวจสอบความสามารถและความพร้อมของพื้นที่ท่องเที่ยว โดยพิจารณาลักษณะทางกายภาพ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านธรรมชาติ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเกษตรและด้านการบริหารการจัดการ

4. ชุมชน หมายถึง การรวมกันอยู่ของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่คนดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กรหรือ สถาบันของชุมชน และกฎเกณฑ์ต่างๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นบริบทพื้นที่รองที่ใกล้เคียงพื้นที่ท่องเที่ยวหลังเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม
2. มีแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาและพื้นที่อื่นๆ ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยว การปรับปรุงพื้นที่ ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เรียนรู้สถาปัตยกรรมท้องถิ่น พร้อมกับการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของบริบทพื้นที่
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลและผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา และการวิจัยต่อยอดในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้

ในการศึกษาการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และสนับสนุนผลการศึกษาวิจัย ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)
2. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)
3. แนวคิดการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม
4. สถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 ที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในการพยายามพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ประสานการพัฒนากับการอนุรักษ์ภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์และกระแสของโลกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) คือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษาเรียนรู้สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากกระแสความต้องการทั้ง 3 ด้านข้างต้น ทำให้เกิดแนวความคิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อรักษาระบบนิเวศธรรมชาติ นั่นคือ Green Tourism หรือ Ecotourism ซึ่งเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) โดยนักวิชาการในวงการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่างให้คำจำกัดความของ Ecotourism บนพื้นฐานองค์ประกอบว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการให้ความรู้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการร่วมคิด ดำเนินการ ได้รับผลประโยชน์และบำรุงรักษา เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัลลภ ทองอ่อน (การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, 2550: 9-11) กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าประกอบด้วยแนวคิดที่เกี่ยวข้องคือ

- แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกระแสการพัฒนาในยุคหลัง ที่พยายามแก้ปัญหาความพินาศของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนากระแสหลัก ซึ่งใช้ทรัพยากรเป็นต้นทุนการผลิตโดยไม่ได้คิดถึงต้นทุนสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการประชุมสหประชาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา(The United Nations Conference on Environment and Development : UNCED) หรือ Earth Summit ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ค.ศ. 1992 จึงได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามแผน Agenda 21 เพื่อกำหนดนโยบายของรัฐบาลและเอกชนในโลก ตลอดจนเป็นทางเลือกของบุคคลในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้การพัฒนาเศรษฐกิจก็จะไม่หยุดนิ่งลง แต่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีทางเพื่อให้การทำลายสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง

- แนวคิดสิทธิชุมชนในอดีตมนุษยชาติเชื่อในสิทธิตามธรรมชาติอันชอบธรรมที่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดของตน และมีการยอมรับสิทธิเสรีภาพของคนในการทำ

กิจกรรมบางอย่างเหนือทรัพยากร ซึ่งต่อมาได้มีการออกกฎระเบียบร่วมกันภายใต้กฎหมายจารีตประเพณีที่แตกต่างกันไปตามลักษณะความเชื่อ สังคมและสภาพภูมิศาสตร์โดยที่รัฐให้การยอมรับและไม่เข้าไปแทรกแซงการพัฒนาด้านกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงระบบการจัดการทรัพยากรจากชุมชนมาอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐส่วนกลางตามแนวคิดการรวมศูนย์อำนาจ การที่สิทธิตามกฎหมายมีการบังคับใช้ในทุกพื้นที่เหมือนกันหมด รวมทั้งใช้หลักเกณฑ์เดียวกันทั่วประเทศในการบริหารจัดการจึงเป็นการละเลยจารีตประเพณีดั้งเดิมที่ใช้ความสำคัญกับการจัดการที่ต่างกันไปตามความหลากหลายของพื้นที่ นอกจากนี้ยังเป็นการลดทอนสิทธิที่ชุมชนเคยมี กันคนออกจากทรัพยากร จนปัจจุบันมีความพยายามในการฟื้นฟูสิทธิในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนเหมือนในอดีต ส่วนหนึ่งเป็นผลพวงของความพยายามแก้ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเสรี (Open access)

- แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้จากความจริงในการดำเนินชีวิต การคัดสรร การถ่ายทอดพัฒนาอย่างเป็นระบบและสั่งสมความรู้ต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นประเพณี ความเชื่อพิธีกรรม วิถีคิด ระบบคุณค่าที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 50-51)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างจากความรู้วิทยาศาสตร์ทั่วไปตรงที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี

ความเฉพาะเจาะจงเฉพาะพื้นที่ หรือระบบนิเวศระบบใดระบบหนึ่ง องค์ความรู้ได้มาจากความสัมพันธ์และการพึ่งพาท้องถิ่นระหว่างมนุษย์ สัตว์ พืช พลังตามธรรมชาติ (เช่น ฝน พายุ อุทกภัย) ที่ดิน แหล่งน้ำและลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่หนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ลึกซึ้ง และก่อตัวขึ้นจากความเข้าใจที่แท้จริง ดังนั้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศย่อมสามารถนำไปสู่การบริหารจัดการ ใช้ประโยชน์และพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนและยังเกี่ยวพันกับมิติทางด้านสังคมและสิทธิชุมชน เนื่องจากทุกระบบนิเวศจะต้องมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มคน ระหว่างสังคมแต่ละสังคม รวมทั้งระหว่างคนกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

1.2 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบใน

แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่โดยมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และความหมายอื่นๆ (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549 : 26) อาทิเช่น

ราฟ บุคเลย์ (Raf Buckley) แห่ง International Centre of Ecotourism Research of Griffith University ประเทศออสเตรเลีย นิยามว่า คือ การท่องเที่ยวที่ถูกจัดการดูแลอย่างยั่งยืน อยู่ บนพื้นฐานธรรมชาติ มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

เบน โบเออร์ (Ben Boer) แห่ง Australia Centre for Environmental Law of University of Sydney นิยามว่า คือ การท่องเที่ยวบนพื้นฐานของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรียนรู้ และแจกแจงตีความของสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติและได้ถูกวางแผนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา

คาสตาส คริสต์ (Castas Christ) แห่ง Ecotourism Society แห่งสหรัฐอเมริกาว่า คือการ ท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบซึ่งจะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่น (อ้างใน กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549 : 26)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545: ออนไลน์) ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ในการสัมมนาระดับนานาชาติเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการอนุรักษ์ป่าและการพัฒนาชุมชน” การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการนิยามความหมายว่าเป็น การท่องเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ทำความเข้าใจกับพัฒนาการทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ

เพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม (ยศ สันตสมบัติ. 2542)

จากความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงนักท่องเที่ยวเพื่อให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของพื้นที่ด้วยสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน

1.3 แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ยศ สันตสมบัติ (กรุงเทพฯธุรกิจ. 2542: ออนไลน์) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อวางอยู่บนแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนไว้เป็นเรื่องเดียวกัน รวมทั้งให้ความสำคัญกับมิติการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ควรมีสูตรสำเร็จรูปแบบที่ตายตัวหรือนโยบายที่มีมาตรฐานเดียว หากแต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกในการพัฒนา และก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้เอง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรได้รับการพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดหลัก 5 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทของการเปลี่ยนแปลง

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมืองและสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ในลักษณะเช่นนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมิได้เป็นปรากฏการณ์ที่หยุดนิ่งไร้ความเคลื่อนไหว หากแต่เป็นการปรับตัวของชุมชนโดยสัมพันธ์กับเงื่อนไขภายนอกในระดับมหภาค ซึ่งแนวคิดนี้ช่วยให้เราสามารถเชื่อมโยงปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับเงื่อนไขภายนอก และช่วยชี้ให้เห็นทิศทางของการพัฒนาประเทศที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างชัดเจน

ประการที่สอง การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

กับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกัน โดยไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด ในลักษณะเช่นนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นทำการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษานั้น

ประการที่สาม การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมิติทางวัฒนธรรม ในลักษณะ

เช่นนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการให้ความเคารพแก่อัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีแตกต่างกันออกไป มุมมองทางด้านวัฒนธรรมเน้นการให้ความเคารพแก่ศักดิ์ศรีและสิทธิในทางเป็นมนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งทำให้ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันเป็นบ่อเกิดแห่งความเข้าใจและเอกภาพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์

ประการที่สี่ การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในฐานะเป็นกระบวนการทางสังคม หรือ

ความพยายามของชุมชนในการปรับตัวภายในบริบท และสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรและการประกอบอาชีพของชาวบ้านกับระบบนิเวศ และยังรวมถึงการให้ความสำคัญกับการจัดองค์กรสังคมทั้งในระดับชุมชนและระดับเครือข่ายเพื่อทำการบริหารจัดการโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อจัดการทรัพยากร และเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองกับภายนอกอย่างเป็นระบบ

ประการที่ห้า การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทของการพัฒนาชนบทและการ

อนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยนัยนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง บนพื้นฐานวัฒนธรรมและจารีตประเพณีอันหลากหลายของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และยังเป็นความพยายามในการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมไปพร้อมกัน

1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จุฑาทิพย์ จันทรเฑียร, 2561: 551) ได้สรุปองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน (มิติ) ประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature – based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและการควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable managed tourism) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยและในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation based tourism)

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

1.5 มาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 ประการคือ (วัลลภ ทองอ่อน. 2550: 13-14)

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการจัดการที่ดีใน 4 ด้านดังต่อไปนี้คือ
  - ด้านการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว
  - ด้านการจัดรายการนำเที่ยวที่เน้นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว
  - ด้านข้อกำหนดการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว
  - ด้านตลาดท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสามารถรองรับพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนและการจัดการ
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีโครงการร่วมกับคนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อคืนกำไรกลับสู่แหล่งท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวต้องมีระบบให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว
- 5 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบสร้างคุณภาพ โดยจัดอบรมด้านความรู้และทักษะแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง
- 6 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี
- 7 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการให้บริการที่มีคุณภาพ โดยใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษและใช้อย่างมีคุณค่า
- 8 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีการร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

1.6 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อีอาร์เอ็ม มิทเชลล์ และ แมค คอตเตอร์ (ERM Mitchell & Mc.Cotter. 1995: 91) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบผจญภัยส่วนตัว (Frontier ecotourism) การ

ท่องเที่ยวลักษณะนี้ เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนตัวหรือกลุ่มเล็ก ๆ คือ ไม่เกิน 10 คน และใช้ยานพาหนะแบบไม่มีเครื่องยนต์ เช่น การเดิน หรือการล่องเรือเป็นต้น ในการท่องเที่ยวไปในพื้นที่ธรรมชาติที่ห่างไกล และมีคนไปน้อย โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวพวกนี้จะมีพียงพาดตนเองสูงมาก มีการพึ่งบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกน้อย ชอบสิ่งท้าทายและอาศัยความรู้ความชำนาญในการเอาตัวรอด ตัวอย่างเช่น การเดินป่า-เขา การล่องแพ และการพายเรือแคนูขนาดเล็ก (Kayaking)

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นกลุ่มเล็ก (Small group ecotourism) เป็น

รูปแบบที่เป็นส่วนตัวหรือกลุ่มเล็ก คือประมาณ 15 คน หรือน้อยกว่า แต่มักจะใช้ยานพาหนะที่มีเครื่องยนต์ เช่น รถขับเคลื่อน 4 ล้อหรือ เรือยนต์ขนาดเล็ก ในการท่องเที่ยวไปในทางที่คนส่วนใหญ่ไม่ไป รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบนี้ นักท่องเที่ยวชอบการทำทาย และการพียงพาดตนเองสูงพอสมควร แต่ก็เหมาะกับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ที่มีหลายอายุแตกต่างกัน ซึ่งไม่ค่อยจำเป็นต้องการความรู้ความสามารถพิเศษในการเอาตัวรอดสูงเหมือนแบบแรก ตัวอย่างนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มนี้ เช่น การขี่จักรยาน ทัวร์ป่า และทัวร์ขับเคลื่อน 4 ล้อ

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบกลุ่มใหญ่ (Popular ecotourism) รูปแบบนี้ส่วน

ใหญ่จะเกี่ยวข้องกับยานพาหนะ เช่น รถบัส เรือขนาดใหญ่ ว่าจะจุผู้โดยสารได้มากขนาดไหน มีความต้องการในการพียงตนเองน้อย และไม่ค่อยชอบการทำทาย แต่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการมาก เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อาหาร เครื่องดื่มและห้องน้ำ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบนี้รวมความหลากหลายของนักท่องเที่ยวทั้งอายุและสมรรถภาพทางร่างกาย

1.7 นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สาคร กือเจริญ (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. 2549: 141) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งนโยบายหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกำหนดไว้ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกรบกวน และฟื้นตัวได้ยาก

2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และการปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยรวม

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่ามุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5. ให้ความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นความจำเป็นอันดับต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการที่เหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้เสนอกกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยแบ่งกลยุทธ์ออกเป็น 6 ด้านดังนี้ (สารานุกรมไทย. 2546: ออนไลน์)

1. กลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ

- การสงวนรักษา ฟื้นฟู ควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้นานที่สุดหรือตลอดไป

- ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ

- เจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่าง ๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลาย หรือสร้าง ความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2. กลยุทธ์ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว มีวิธีการที่สำคัญ คือ ให้มีความเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม

3. กลยุทธ์ด้านการศึกษาและสื่อความหมายธรรมชาติ ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญคือ

- เป็นสื่อกลางทางการศึกษา และการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยวเพื่อที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- ให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ นั้น ๆ เช่น การสื่อความหมายธรรมชาติ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงกรณีศึกษา การเล่นเกม บทบาทสมมติ การอภิปราย

4. กลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญคือ

-ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

- ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับ

ชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่างๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้าด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

5 กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ

- จัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับพื้นที่ กับปริมาณนักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทรัพยากรที่มีความอ่อนไหว อาจได้รับผลกระทบได้ง่าย หากมีนักท่องเที่ยวมากเกินไป
- มุ่งส่งเสริมให้พัฒนาเป็นตลาดที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พยายามเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยว แต่เพียงอย่างเดียว
- ให้มีการจัดบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6 กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการลงทุน มีวิธีการที่สำคัญ คือรัฐบาลกลางและหน่วยงานของรัฐจะต้องมีส่วนสนับสนุนอย่างแข็งขัน ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นมากขึ้น

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการที่เป็นระบบ ความรู้สึกหวงแหนบำรุงรักษาโดยคนในพื้นที่และประกอบกับความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 ด้านคือด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลต่อการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ปัจจุบันให้ความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบกลุ่มขนาดใหญ่และเล็กหรือการท่องเที่ยวส่วนตัว รวมถึงรูปแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสะท้อนถึงศักยภาพที่ควรส่งเสริมพัฒนาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวและการดำรงชีวิตเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำหรับนโยบายและกลยุทธ์

ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเกิดประโยชน์ต่อการวางแผนบริหารจัดการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ที่พักและทรัพยากรที่มีในชุมชน รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนที่จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมให้มีทิศทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยรอบได้

2. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งทำให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2548) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถาน ศาสนา งานประเพณี วิถีชีวิตชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่เรียนรู้ศึกษาทำความเข้าใจ และต้องเคารพในศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ซึ่งก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชน และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนนั้นๆ โดยให้เกิดน้อยที่สุด

2.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัลลภ ทองอ่อน (การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. 2550: 21) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ อันประกอบด้วยการเรียนรู้ การสัมผัสการชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของ

กลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมอันมีปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรม 4 ประการ คือ

1. เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น
2. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาให้คงไว้ถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น

2.3 หลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอยู่ 4 ประการ คือ (วัลลภ ทองอ่อน. 2550: 22-23)

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรักหวงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรม และได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนด้วย

2.4 ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 9 ประการคือ (วัลลภ ทองอ่อน. 2550: 23-24)

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในเชิงลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน ทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น
6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด

2.5 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2545) ได้แบ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็น 3 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น มีพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลิน ตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐาน

ของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism/Village tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.6 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ (วัลลภ ทองอ่อน. 2550: 24-25)

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่ง

วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดอยู่ 10 ประการคือ

- ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ
- งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง
- ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
- ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
- ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
- ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
- วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทาน

อาหาร

- ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ชนบทธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ
- ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะถิ่น

2. **องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษา** เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมี การศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3. **องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว** เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจ ท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
4. **องค์ประกอบด้านการตลาดการท่องเที่ยว** เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยว คุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม อย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจอีกทั้งช่วยอนุรักษ์ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
5. **องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น** เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วน ร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือ จัดการการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น
6. **องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว** เป็นการท่องเที่ยวที่ต้อง คำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้ และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ทุกฝ่ายเกิด ความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2.7 ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัลลภ ทองอ่อน (การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. 2550: 27) กล่าวว่าลักษณะสำคัญ ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาองตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยกล่าวถึง ส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

ประการแรก ต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นการเดินทาง (Travel) ไปศึกษาตามความสนใจของตนเอง การเดินทางต้องเป็นโลกส่วนตัว เดินทางไปอย่างเกรงใจ เคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่การไปบุกรุกพิธีกรรม ความเชื่อของชาวบ้าน หรือเพื่อซื้อสินค้า

ประการที่สอง ต้องให้การศึกษา โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ให้เรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีทางเลือกให้นักท่องเที่ยวไปได้ จึงควรให้การศึกษาแก่เยาวชนว่า จะเผชิญกับสถานการณ์นี้อย่างไร จะได้ประโยชน์ เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมได้อย่างไรหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควรมีหลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้มีการแสพการขายที่ไม่เคารพผู้อื่น และต้องเร่งสร้างบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ รู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ไม่ใช่รู้เรื่องภาษาอย่างเดียว มีคุณเทศก์ก็ต้องมีความรู้เป็นวิทยากรไม่ใช่คนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องการบริการทุกอย่าง

ประการที่สาม ต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของเราเองด้วย ต้องมีพื้นฐานที่หนักแน่นที่ผู้มาเยือนจะละเมิดมิได้ เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวอื่นก็จะไม่เคารพเช่นกัน

การศึกษากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะสำคัญหลายมิติของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถาปัตยกรรมที่ส่งผ่านอาคารบ้านเรือน วัตถุสิ่งของ รวมถึงวัฒนธรรม ภาษาและการแสดงออกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ล้วนเป็นเสน่ห์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่และวิถีชีวิตของคนในชุมชน องค์ประกอบสำคัญของการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีเป็นการศึกษาสิ่งที่มีในชุมชน สิ่งที่ตั้งอยู่และการรักษาสืบต่อให้ยาวนานเพื่อให้มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งในการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ภาษาและสถาปัตยกรรมของชุมชนที่ถูกถ่ายทอดสืบมาโดยผ่านการตระหนักรู้ของคนในชุมชนและการเคารพความหลากหลายของวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว จึงจะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดำรงอยู่คู่กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยาวนาน

สำหรับการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมมีองค์ประกอบสำคัญคือแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมที่ผสมกลมกลืนกันในพื้นที่ศึกษาทั้งบ้านท่าลี่ จ.อุบลราชธานี และบ้านท่าวัด จ.สกลนคร ซึ่งลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งมีจุดสำคัญคือการใกล้สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย และมีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถทำรายได้ให้คนในพื้นที่ได้ อาทิเช่น การมีโฮมสเตย์ การมีร้านค้าขายของในพื้นที่และของที่ระลึก มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนแบบโบราณ มีภาษาและวัฒนธรรมตามวิถีลุ่มแม่น้ำโขงที่น่าสนใจซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวจะช่วยสะท้อนศักยภาพของชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. แนวคิดการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ในการศึกษาประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมได้นำกรอบแนวคิดจากคู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรมการท่องเที่ยว, 2557: 4-9) และคู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม(กรมการท่องเที่ยว, 2557: 3-7) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในครั้งนี้ได้ยึดตามกรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

- 1) ศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่โดยยึดตามหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 2) การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 3) การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

-การสร้างจิตสำนึก หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ
สนใจ ใส่ใจและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

- การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจที่
ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชน ได้
มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมี
ผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

จากหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 องค์ประกอบ จึงได้นำหลักการดังกล่าวมา
พิจารณากำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1). ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบในเรื่องของ
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นว่ามีความสำคัญที่สุด ซึ่งแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัส
กับระบบนิเวศ อาจมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะ
วัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ
นอกจากนี้การคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในแหล่งธรรมชาติ จากแนวคิดดังกล่าว ศักยภาพของแหล่งธรรมชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศจึงสามารถสรุปดัชนีมาตรฐานคุณภาพได้ 4 ชนิด ได้แก่

- แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้
- มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

2). การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การประเมินมาตรฐานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จะต้องพิจารณาการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยหลักการ จำแนกเขตการจัดการและการประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านการบริการ นักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นและ ด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว จากแนวคิดดังกล่าวองค์ประกอบนี้ จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ดัชนี ได้แก่

- การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว
- การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อื่น

เนื่องมาจากการท่องเที่ยว

3). การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

การจัดการด้านการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกจะพิจารณาจาก การดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่

- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัด

ของเสียอย่างถูกวิธี

- มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

- มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชน

4). การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วยองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 2 ดังนี้ ได้แก่

- ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

ซึ่งในขั้นตอนการประเมินจะมีการกำหนดขั้นตอนการประเมินมาตรฐาน 2 ขั้นตอนคือ การประเมินด้านที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งกรอบมาตรฐานดังกล่าวเป็นการกำหนดแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินมาตรฐานและส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

2. แนวคิดในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากคู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรมการท่องเที่ยว, 2557: 3-7) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น โดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่า ศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้ ทัศนคติ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆ และภูมิปัญญาของชนเผ่า ตัวอย่างเช่น บ้านกะเหรี่ยงทีโปจิ จังหวัดตาก บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวใน แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจใน วัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2) แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมใน กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบหัตถกรรมคุณค่าต่อส่วนรวม อยู่ที่การรักษา มรดก ความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และการได้ซื้อสิ่งของที่ระลึกที่พอใจ ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและ วัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2. กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดนั้นแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพ

ในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทาง ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการ ดึงดูดใจแล้ว แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และ ด้านบุคลากร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยว สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญทั้งในด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์ การ ฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการด้านการบริการและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม นอกจากนี้ จากเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความ รับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการ บริหารจัดการท่องเที่ยวนั้น ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้จึงให้ ความสำคัญต่อการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นด้วย

จากแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น จึงได้ กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 3 ด้าน

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูด ความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่ นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงามทาง ศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรม เป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น ความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความ

ต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษา วัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งศักยภาพในทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการ ท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมการ ท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว ด้วย

สำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่ง ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความเป็น เอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ 2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี 3) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม 4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ ความรู้อย่างต่อเนื่อง 5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้ 6) ความ ผูกพันต่อท้องถิ่น 7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์
2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้ วัด ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของ กิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริม แหล่งวัฒนธรรมนั้นๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น แหล่ง วัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ข้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการ ท่องเที่ยวลดลงไปด้วย สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน

2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 2 ด้านได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดการประเมินคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและทางวัฒนธรรมเป็นกรอบในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนถึงศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมในด้านต่างๆ ซึ่งมีมิติที่เหมือนกันคือ การประเมินศักยภาพด้านแหล่งที่ตั้ง ด้านการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่และจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวที่จะมีผลต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และสามารถดำรงอยู่ในสภาพที่เหมาะสมและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

4. สถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว

ศันสนีย์ กระจ่างโฉม และคณะ (2561:44-47) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในบริบทสังคมของจังหวัดทางภาคเหนือซึ่งศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมล้านนา นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประเทศไทยมีศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้

4.1 การประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม

จากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและกรมการท่องเที่ยว, 2550) ได้อธิบายถึงการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม มีองค์ประกอบในการประเมิน 3 ด้าน คือ 1) ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

(1) ศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว มีประเด็นหลัก 2 ด้าน คือ

(1.1) คุณค่าทางสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย

(1.1.1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้

โดยพิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประกอบด้วย วิถีชีวิต ลักษณะของกิจกรรม ประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ระเบียบแบบแผนดำรงชีพร่วมกัน ฯลฯ

(1.1.2) ความงดงามทางสถาปัตยกรรม เป็นความงดงามทางด้าน

สถาปัตยกรรมและการสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นงานสถาปัตยกรรม อาทิเช่น รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร งานศิลปะหรือศิลปกรรม งานจิตรกรรม หรืออื่นๆที่ทำให้เกิดความงดงามทางสถาปัตยกรรม

(1.1.3) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้าน

สถาปัตยกรรมและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากการทำนุบำรุง การรักษา งานซ่อมแซม ซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนดั้งเดิมของอาคารอยู่และยังมีชุมชนที่มีการสืบทอดด้านสถาปัตยกรรมเหล่านี้้อย่างชัดเจน

(1.1.4) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่

สืบค้นได้ โดยพิจารณาจากยุคสมัยของลักษณะทางสถาปัตยกรรม และองค์ความรู้เกิดขึ้น การมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องอย่างยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้

(1.1.5) ความผูกพันต่อท้องถิ่น โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต

(1.1.6) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ โดยพิจารณาจาก

ชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และประเพณีของตน

รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของ
ท้องถิ่น

(1.2) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

(1.2.1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากความสะดวกใน
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความลาดชัน ความคดเคี้ยวของ
ถนน และความปลอดภัย

(1.2.2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากโอกาส
ที่เกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวเองหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติการเกิด
อันตราย เช่น น้ำป่าดินถล่ม การจลาจล กระแสธารุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย ภัยจากโจรผู้ร้าย โรค
ระบาดอื่นๆ เป็นต้น

(1.2.3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว พิจารณาจาก
จำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดได้ภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการที่มีกิจกรรมหลากหลายจะ
ทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมและเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมที่ตนพอใจได้มากขึ้น ทั้งนี้
กิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

(2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(2.1) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน พิจารณาจากการพัฒนา
สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และ
ข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคตพิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่
น้ำ ไฟถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

(2.2) การพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก พิจารณาจากการมีกลุ่ม
องค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากร
สำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

(3) ด้านการบริหารจัดการ โดยมีประเด็นหลัก 2 ด้าน คือ

(3.1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(3.1.1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว

เชิงสถาปัตยกรรมโดยพิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาปรับปรุงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว

(3.1.2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดย

พิจารณาจากดัชนี 3 ด้าน คือ การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัยการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชม สถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันหรือฤดูกาล และการกำจัดการจัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

(3.1.3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการ

เปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากแผนการดำเนินงานติดตามและ ประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวมีการติดตามและวิเคราะห์ ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และความ ต่อเนื่องของการดำเนินงาน

(3.2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(3.2.1) การจัดการด้านบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว

พิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสม ให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว

(3.2.2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ การจัดกิจกรรม

การท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

(3.2.3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พนักงานนำเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชนที่อยู่โดยรอบ

(3.2.4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น โดยการพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ

(3.2.5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น พิจารณาจากการที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

4.2) แนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

สถาปัตยกรรม (Architecture) หมายถึง ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยสิ่งก่อสร้าง อาคาร ที่อยู่อาศัยต่างๆ การวางผังเมือง การจัดผังบริเวณการตกแต่งอาคาร การออกแบบก่อสร้าง ซึ่งเป็นงานศิลปะ ที่มีขนาดใหญ่ และเป็นงานศิลปะที่มีอายุยืนยาว อีกนัยหนึ่ง สถาปัตยกรรม เป็นวิธีการจัดสรรบริเวณที่วางให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการ ที่นำมาเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านวัตถุและจิตใจ มีลักษณะเป็นสิ่งก่อสร้างขึ้นอย่างงดงาม สะดวกในการใช้งานและมั่นคงแข็งแรง เนื่องจากงานสถาปัตยกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ความต้องการเฉพาะตัวเฉพาะกลุ่ม และขยายออกไปจนถึงความต้องการของกลุ่มชนและสังคม ในขณะที่ขอบข่ายของงานสถาปัตยกรรมมีขอบข่ายที่กว้างขวาง และตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในหลายระดับ ทำให้มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับกลุ่มชนต่างๆ ที่ทำงานสถาปัตยกรรม เพื่อตอบสนองเสียก่อน การแบ่งประเภทของอาคาร ซึ่งเป็นการแบ่งตามประโยชน์ใช้สอยโดย (มาลินี ศรีสุวรรณ, 2539: หน้า 1) ได้แบ่งเป็นประเภทดังนี้

1. สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย (Domestic architecture) ได้แก่ บ้านเดี่ยว บ้านแฝดบ้านแถว บ้านชุด

2. สถาปัตยกรรมเพื่อสาธารณูปการ (Welfare & Education architecture) ได้แก่ อาคารเพื่อสุขภาพ อนามัย โรงพยาบาล สถานีอนามัย สถานีผดุงครรภ์ อาคารเพื่อการศึกษา ศูนย์ ปฐมวัยโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย

3. สถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม (Commercial & Industrial architecture) ได้แก่ อาคารธุรกิจ การค้า ธนาคาร ศูนย์การค้า - อาคารสำนักงาน โรงแรม ภัตตาคาร อาคารการสื่อสาร การไปรษณีย์และโทรเลข โทรศัพท์สถานีโทรทัศน์วิทยุ - อาคารคมนาคม สถานีรถไฟ สถานีรถโดยสาร ท่าอากาศยาน ถนน สะพาน - อาคารการผลิต โรงงานอุตสาหกรรม อาคารคั้น คั่ววิจัย การประปา โรงกลั่นน้ำมัน เขื่อน - อาคารการผลิตโรงงานอุตสาหกรรม อาคารคั้น คั่ววิจัย

4. สถาปัตยกรรมเพื่องานราชการ (Governmental architecture) ได้แก่ อาคารราชการกระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ ศาล ศาลากลาง ศาลากลาง ศาลาประชาคม สถานีตำรวจ - อาคารราชการท้องถิ่น ที่ว่าการอำเภอ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

5. สถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมศาสนา (Religious architecture) ได้แก่อาคารทางศาสนาโดยตรง เพื่อประกอบศาสนพิธี โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลา กุฏิ มัสยิด สุเหร่า - อาคารเกี่ยวเนื่องกับศาสนา ศาล อนุสาวรีย์ ที่ฝังศพ

6. สถาปัตยกรรมเพื่อนันทนาการ (Recreational architecture) ได้แก่อาคารการกีฬา สนามกีฬา ยิมเนเซียม โบว์ลิง สโมสรกีฬา - อาคารเพื่อความบันเทิง โรงภาพยนตร์โรงละคร - อาคารเพื่อการพักผ่อนและ ความรู้พิพิธภัณฑน์ ห้องสมุด สวนสัตว์สวนสาธารณะและสิ่งก่อสร้างพิเศษ ออร์ศิริ ปาณินท์ (2538:12) ได้กล่าวถึง พลังสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม ไว้ว่า เกิดจากการสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรมกับสัญชาตญาณ เช่น อาคารพักอาศัยของกลุ่มชนดั้งเดิม สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน มีวิวัฒนาการอย่างช้าๆ และการสร้างสรรค์ทาง สถาปัตยกรรมโดยได้รับอิทธิพลของสังคมและสภาพแวดล้อม อิทธิพลหลัก ได้แก่ ลักษณะสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เทคโนโลยีวิวัฒนาการ และความเคลื่อนไหวของงานสถาปัตยกรรมลักษณะสากล

เมื่อพิจารณาจากความหมายของสถาปัตยกรรม จะพบว่าคุณค่าของสถาปัตยกรรมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย

1. การจัดสรรบริเวณที่ว่างให้สัมพันธ์กันของส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก
2. การจัดรูปทรงทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และ
สิ่งแวดล้อม
3. การเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกลมกลืน

ในการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมพบว่าสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหากมีการอนุรักษ์และจัดการที่ถูกต้อง สามารถที่จะสร้างอัตลักษณ์และแรงดึงดูดแก่กลุ่มคนที่สนใจในตัวสถาปัตยกรรม และสามารถพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนั้นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการอนุรักษ์และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศเก่าแก่ที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยาวนานจึงมีสิ่งก่อสร้าง อาคาร สถานที่ ย่านชุมชน และแหล่งโบราณคดีที่จัดว่าเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทาง ศิลปะ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีจำนวนมาก ได้กระจัดกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของประเทศไทย (พัลลภ กฤตยานวิษ, 2554: หน้า 5) และยังสามารถเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวให้เป็นกลุ่มหรือเส้นทางการท่องเที่ยวได้ทั้งในการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มหรือส่วนตัวที่สนใจการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีลักษณะเฉพาะ และเห็นได้จากกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความนิยมมากขึ้น เนื่องจากผู้คนเริ่มตระหนักและสนใจในเอกลักษณ์ของตนเอง หันกลับมามองความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มองเห็นถึงคุณค่าต้นทุนทางสังคมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และสามารถนำวัฒนธรรมเหล่านั้นมาพัฒนาต่อยอดได้ (วีระพันธุ์ ชินวัตร, 2547: หน้า 13)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 งานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีจุดแข็งเรื่องที่ตั้งสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ต้องการส่งเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวให้มีการบริหารจัดการที่เหมาะสม และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ธนาพร นิมมิ (2562) ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มนักท่องเที่ยวยุโรป กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลแสมสาร ประสบปัญหาเรื่องการบุกรุกไปในพื้นที่อนุรักษ์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่มีข้อมูลพื้นที่ที่เพียงพอ ปัญหาการจราจรติดขัดช่วงวันหยุด ปัญหาการจัดการขยะไม่สามารถควบคุมได้ระยะยาว และปัญหาด้านการกระจายข่าวสารภายในพื้นที่ไม่ทั่วถึงประชาชนในชุมชนในชุมชน ยังไม่มีการจัดการปัญหาเหล่านี้เป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาระยะสั้นๆ ผลการศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมที่สามารถช่วยแก้ปัญหาและยกระดับการท่องเที่ยวของตำบลแสมสารได้ ประกอบด้วยแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นที่ ต้องมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวและจำนวนรถยนต์ มีการรณรงค์กิจกรรมที่ทำให้ขยะเพิ่มขึ้น และจัดโซนของพื้นที่อย่างเหมาะสม ด้านการจัดการ ภาครัฐควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง ภาคเอกชนควรช่วยเป็นกระบอกเสียงบอกต่อกิจกรรมต่างๆ ด้านกิจกรรมและกระบวนการต้องมีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลแสมสาร เกี่ยวกับการทำประมงที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วม ควรปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนในพื้นที่ให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่อย่างหวงแหน ควรมีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและมีการบังคับใช้มาตรการต่างๆ ที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน

ภูวดล บัวบางพลู(2561) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ เป็นไปตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยแบ่งเป็นบริบทด้านพื้นที่ พบว่า อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ มี

แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ส่วนบริบทด้านการบริหารจัดการ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 3As พบว่า สภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านเศรษฐกิจอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏมีการส่งเสริมเศรษฐกิจภายในพื้นที่โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการสร้างรายได้ให้เข้าสู่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ และส่งเสริมอาชีพด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้เป็นผู้บริการด้านการท่องเที่ยว แต่ยังไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการในพื้นที่อุทยานในปัจจุบัน

พรชัย เพียรผล (2559) ศึกษาแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านเหล่า ได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต่อวิถีการดำเนินชีวิตเป็นหลักสำคัญ จึงทำให้มีการเข้าร่วมของหน่วยงานหลายฝ่ายในชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนพัฒนาคนในชุมชน โดยการจัดสร้างกิจกรรมองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านการเข้ารับการอบรม การศึกษาหรือทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ การประชุมแบบกลุ่ม การจัดเวทีชุมชนและมีการกำหนดมาตรฐานการป้องกันทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตนเองตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่มีทั้งหมด 23 ประการ นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและยึดหลักการพึ่งพาตนเอง มีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนบ้านเหล่า

2. งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร (2558) การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวพัฒนาการของตลาดนัดทุ่งฟ้าบดและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ทางวัฒนธรรมชุมชนอำเภอป่าตองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ตลาดนัดทุ่งฟ้าบดมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวและความรู้สึกร่วมของชุมชนอยู่ในระดับสูง มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำเท่านั้น โดยมีแนวทางการพัฒนาตลาดนัดทุ่งฟ้าบดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนอำเภอสันป่าตองจังหวัดเชียงใหม่จะต้องมีแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน โดยไม่ทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของตลาดทุ่งฟ้าบด เป็นลักษณะ”การท่องเที่ยวที่มีชีวิต” โดยเจ้าของตลาดพ่อค้าแม่ค้าและภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการคือ 1) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว 2) การประชาสัมพันธ์ตลาดนัดทุ่งฟ้าบดอย่างต่อเนื่อง 3) การพัฒนาคุณภาพของสินค้า และ 4) การรวมกลุ่มจัดตั้งสวัสดิการพ่อค้าแม่ค้าในตลาดนัดทุ่งฟ้าบดโดยใช้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือทำให้ชุมชนตลาดนัดทุ่งฟ้าบดเกิดความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการร่วมกันและให้ความช่วยเหลือได้อย่างเป็นรูปธรรมนำมาซึ่งการอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

นิพนธ์ วิเชียรน้อย (2564) ศึกษามุมมองภาครัฐต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี: กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต เทศบาลเมืองท่าโขลงและเทศบาลเมืองบึงยี่โถ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลนครรังสิต เทศบาลเมืองท่าโขลงและเทศบาลเมืองบึงยี่โถในจังหวัดปทุมธานี ผ่านมุมมองของภาครัฐในท้องถิ่น อันเป็นหน่วยงานสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ ผลจากการวิจัยพบว่า เทศบาลนครรังสิตเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ(ตลาดน้ำนครรังสิต) เทศบาลเมืองท่าโขลงเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญระดับจังหวัดและประเทศ (พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติ ตลาดไท) เทศบาลเมืองบึงยี่โถเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ (สวนสนุกดรีมเวิลด์ และร้านกาแฟชายทุ่ง) อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ยังขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการวางแผน

พัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ยังมักอยู่ในความรับผิดชอบของภาคเอกชนประชาชนในท้องถิ่นจึงไม่ได้รับผลประโยชน์หรือรายได้จากการท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตจึงควรเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน และพัฒนาเชิงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทางน้ำและทางบก การปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมเมืองและธรรมชาติ

เชิดชัย อ่องสกุล และนายค่านวณ นวลสนอง (2559) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โครงการวิจัยได้รับเงินสนับสนุนงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาศึกษาครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด 25 อำเภอที่มีขอบเขตอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจำนวน 130 แหล่ง สามารถแบ่งออกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นจำแนกออกเป็น 5 ประเภทได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านศาสนสถาน 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านประเพณีท้องถิ่นและการละเล่นพื้นบ้าน 5) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการศึกษาและเรียนรู้ ในจำนวนนี้สามารถวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มที่มีระดับศักยภาพสูงเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีศักยภาพสูงมีจุดดึงดูดความสนใจ มีความพร้อมสูงในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว มีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวรวม 54 แหล่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในระดับสูงสุด 2) กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลางจำนวนแหล่งท่องเที่ยวรวม 38 แหล่ง 3) กลุ่มที่มีระดับอนาคตจัดอยู่ในกลุ่มที่มีศักยภาพน้อยจำนวนแหล่งท่องเที่ยวรวม 38 แหล่ง และมีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆเข้าด้วยกันเพื่อก่อให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ มีศักยภาพสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยว และที่สำคัญมีเรื่องราว (Story) ที่มีความน่าสนใจ ซึ่งสามารถกำหนดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นแบบในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 5 เส้นทางได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการหลวงปู่ทวด(เหยียบน้ำ

ทะเลจืด) หมู่บ้านวิถีไทยคาบสมุทรสทิงพระ 2) เส้นทางพหุวัฒนธรรมวิถีคนชายแดนไทย-มาเลเซีย
 3) เส้นทางเยือนเมืองสิงขร ย้อนรอยสงขลาฝั่งหัวเขาแดงถึงสงขลาฝั่งแหลมสน 4) เส้นทางตามรอย
 เมืองเก่า สงขลามหาสนุก

คณิสสรณ์ กระจ่างโหมม และคณะ (2561) ทำการศึกษาเพื่อยกระดับเส้นทางท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนา (โครงการย่อยที่ 2) มี
 วัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจและประเมินสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่า
 สถาปัตยกรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนา 2) เสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรมในเส้นทางท่องเที่ยวเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรม 3) จะทำโปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าทางประติมากรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนาด้วยเครื่องมือที่ใช้ใน
 การวิจัยจะเป็นการสำรวจ สัมภาษณ์ ประชุมระดมสมองจากการสนทนากลุ่ม และการประเมินโดยใช้
 แบบประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบในการประเมิน
 3 ด้านคือ 1) ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้าน
 การท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการ โดยพื้นที่ศึกษาจะเป็นการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 เพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนา ใน 2 เส้นทาง คือ เส้นทางชื่นชมศิลปะ
 สถาปัตยกรรมล้านนาประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ
 เส้นทางศิลปะสถาปัตยกรรมล้านนาล้านช้าง ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดแพร่ น่าน และ
 พะเยา ผลการศึกษาวิจัยสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรม
 ในพื้นที่อารยธรรมล้านนาเมื่อพิจารณาจากศักยภาพของปัจจัยทั้ง 3 ด้านพบว่าสถานการณ์การ
 ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมในพื้นที่อารยธรรมล้านนาอยู่ในระดับดี แต่
 ยังคงต้องมีการพัฒนาความพร้อมในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเส้นทาง
 ท่องเที่ยวเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมให้สูงขึ้น โดยเฉพาะความพร้อมในด้านการรองรับด้านการ
 ท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการ
 ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเส้นทางท่องเที่ยวเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมเพื่อยกระดับเส้นทางท่องเที่ยว
 เชิงวัฒนธรรมและอารยธรรมล้านนาโดยจำแนกออกเป็น 5 ระดับคือดีเยี่ยม ดีมาก ดี ปานกลาง และ

ต่ำ โดยแต่ละแหล่งที่ได้รับการประเมินพบว่ามีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน การเสนอแนะแนวทางจึงมีความแตกต่างกัน จากผลการศึกษาข้างต้นทำให้สามารถจัดทำโปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนาโดยได้มีการจัดประชุมเพื่อนำเสนอแนวคิดคุณค่าของงานสถาปัตยกรรมล้านนาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่แต่ละจังหวัด และสร้างกระบวนการเพื่อพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน ซึ่งในการประชุมได้พัฒนาโปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมล้านนาใน 2 ลักษณะคือ 1 การพัฒนาโปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยว เรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมล้านนาตามยุคสมัยของรูปแบบสถาปัตยกรรม และ 2 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนารายจังหวัด

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์ (2550) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาสภาพทั่วไป บริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนนครชุม อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนนครชุม อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร 3) เพื่อศึกษาหาแนวทางและข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนนครชุม โดยมีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่หนึ่งคือหลังคาเรือนจำนวน 400 หลังคาเรือน ส่วนกลุ่มที่สองคือผู้นำอย่างเป็นทางการประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน 12 หมู่บ้าน เทศบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการคือผู้อาวุโสหรือผู้รู้ของชุมชน ตัวแทนจากกลุ่มอาชีพ เจ้าหน้าที่ของรัฐคือพัฒนาชุมชน สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกำแพงเพชร เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือการใช้แบบสอบถาม และมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้คือการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการสนทนากลุ่มกับประชาชน ผลของการศึกษาพบว่าศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนนครชุมมีองค์ประกอบที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3 ด้านคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ยังมีจุดอ่อนที่ต้องพัฒนาคือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องการปรับปรุงและสร้างให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในส่วนของความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนพบว่า ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากและต้องการมีส่วนร่วมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งข้อมูลจากการจัดเวทีชาวบ้านที่ได้เข้าร่วมวางแผนการจัดการ คือ การจัดการด้านโครงสร้างองค์การการท่องเที่ยว การจัดการบุคลากร การจัดระบบการดำเนินการ และการติดตามตรวจสอบการดำเนินการ

4. งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ศิริจรรยา ประพตติกิจ (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสนอเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างคือ ภาครัฐจำนวน 24 คน ภาคเอกชนจำนวน 24 คน ประชาชนในท้องถิ่น 24 คนและนักท่องเที่ยว 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มการท่องเที่ยวจังหวัดตราด 12 แห่ง ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี 2) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจากการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลางและได้มีการนำผลการวิจัยมาจัดเส้นทางจำนวน 4 เส้นทางพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวที่ 4 ได้แก่ วัดบุปผาราม ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตลาดเก่าริมคลองบางพระ สถานีวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 นั้นมีจุดแข็งมากที่สุดโดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ รองลงมาคือเส้นทางท่องเที่ยวที่ 1, 2 และ 3 โดยมีจุดอ่อนคือ แหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางน้อยและขาดการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

โอกาสคือแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ ได้ตลอดจนสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุปสรรคคือขาดการ

ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ข้อจำกัดด้านเวลาและขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวรวมถึงขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เพื่อขยายจำนวนนักท่องเที่ยว และนำเส้นทางทั้ง 4 เส้นทางมาปรับปรุงและพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นายกฤษณ์ โคตรสมบัติ (2553) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยประชาชนที่เป็นหัวหน้าหลังคาเรือน ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 280 ตัวอย่าง โดยมีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามซึ่งเป็นลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือแบบร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลการวิจัยแบ่งออกเป็นสองส่วนคือผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตแก่งสามพันโบกพบว่าโดยภาพรวมมีศักยภาพในระดับมากพิจารณาเป็นรายด้าน 6 ด้านได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านคุณค่าความสำคัญและการให้การศึกษา ด้านความร่วมมือของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและด้านองค์กรในการจัดการและการบริหารการท่องเที่ยว ส่วนที่สองจากการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตแก่งสามพันโบกเนื่องจากการทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ชาวบ้านมีงานทำและรายได้เพิ่มขึ้นแต่สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้นชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับน้อย ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนายทุนและกลุ่มผู้นำบางกลุ่มเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรดำเนินการดังนี้ 1) ตั้งคณะกรรมการเพื่อ

ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการโดยบูรณาการความร่วมมือชุมชนในการวางแผน ดำเนินการ เพื่อดึงแนวร่วมของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้มากขึ้น 2) การจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นในรูปแบบธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าไม้ น้ำตก หาดทรายตามแก่ง ต่างๆ รอบบริเวณพื้นที่แก่งสามพันโบก 3) ควรพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ป้าย ประชาสัมพันธ์ ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ห้องน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกและบริการนักท่องเที่ยวให้มาก ขึ้น 4) ควรมีการจัดระบบรักษาความปลอดภัยไว้คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น 5) ควร พัฒนาระบบการรักษาความสะอาดมีการจัดหรือเพิ่มจุดวางถังขยะให้มากขึ้นเพื่อรักษาความสะอาด ของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ 6) ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงเช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ การบอกทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว

บุญทวี ดวงโพธิ์ศรี (2553) ศึกษาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย ภูเขาศึกษาบ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อประเมินศักยภาพแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการ บริหารจัดการและการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม การประเมินศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความต้องการและความพร้อมของชุมชน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบประเมินและการสัมภาษณ์ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 75 คน ในการศึกษาสภาพพื้นที่ตาม เกณฑ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้านคือ 1) ด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การ จัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้าง จิตสำนึก 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อทำการศึกษาพบว่าพื้นที่ดังกล่าว มีความเหมาะสมในระดับร้อยละ 61 ซึ่งจัดว่าอยู่ในระดับดีสำหรับการพัฒนา นอกจากนี้การสัมภาษณ์ ได้ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน ผลการศึกษาความต้องการและความพร้อมของ ท้องถิ่นพบว่าความต้องการและความพร้อมในด้านที่พักอาศัย เช่น โคมสแตย์เท่ากับ 3.44 (ระดับดี ที่สุด) และ 2.69 (ระดับดี) การให้บริการมัคคุเทศก์เท่ากับ 3.51 (ระดับดีที่สุด) และ 3.03 (ระดับดี) การให้บริการค้าขายสินค้าเท่ากับ 3.19 (ระดับดี) และ 2.05 (ระดับปานกลาง) ตามลำดับ ส่วนการ

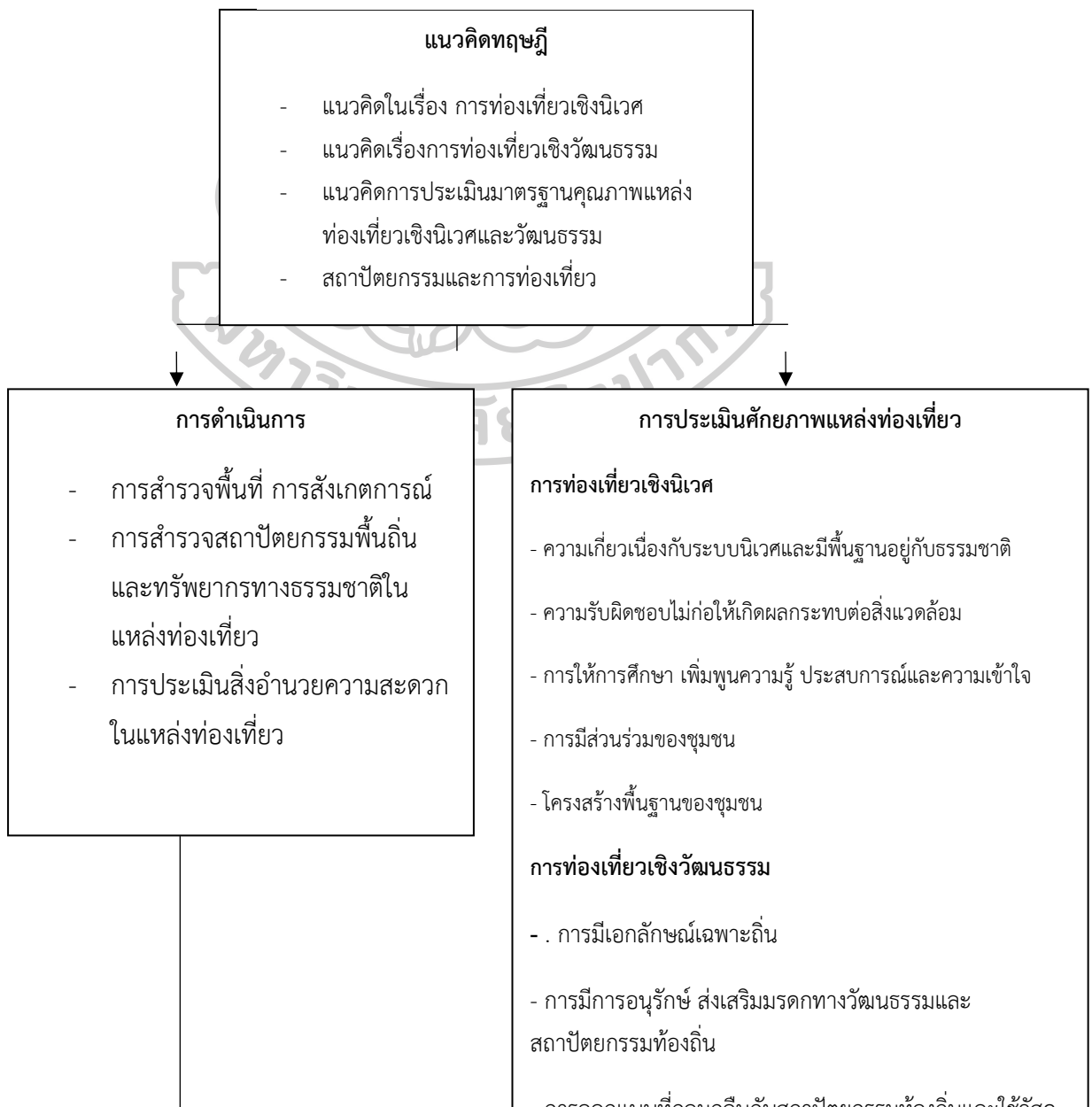
ประเมินความคิดเห็นด้านกิจกรรมความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยจากการศึกษาความคิดเห็น 4 ด้านคือด้านที่พักอาศัย การให้บริการมัคคุเทศก์ ด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน ด้านการค้าขายพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พักอาศัยเท่ากับ 2.00 ความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัคคุเทศก์เท่ากับ 2.00 ความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐานเท่ากับ 2.01 และความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขายเท่ากับ 2.00 และสุดท้ายสำหรับผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศกับความพร้อมในการให้บริการเป็นมัคคุเทศก์

อารยา อินคชสาร (2554) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของตลาดน้ำคูเวียงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป ซึ่งการเครื่องมือในการศึกษาเป็นการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงจำนวน 384 คน ร่วมกับการสัมภาษณ์ได้ทำการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดคูเวียงและเจ้าหน้าที่วัดที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสัมปทวน เจ้าหน้าที่ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดนครปฐม ผู้ประกอบการร้านค้าที่ขายสินค้าและประชาชนในท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ตลาดน้ำคูเวียงมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$) โดยด้านที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วนคือ ด้านการบริการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.50$) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.52$) และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.58$) สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยได้แก่ การเพิ่มจำนวนร้านค้าและร้านอาหาร จัดให้มีเจ้าหน้าที่และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว และเพิ่มระบบรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงให้เกิดความยั่งยืน

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมมีที่มาจาก 4 แนวคิด ได้แก่แนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism) แนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และแนวคิดการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดเหล่านี้มาสร้างกรอบวิเคราะห์ในการวิจัย (Analytical Framework) เพื่อใช้ประเมินศักยภาพของพื้นที่กรณีศึกษาคือ ชุมชนบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และบ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร หลังจากนั้น นำผลการศึกษาในพื้นที่จริงมาอภิปรายผลถึงความสอดคล้อง หรือความแตกต่างที่เกิดขึ้น และเสนอแนะประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชน ศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ในการศึกษานี้ได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและวิธีการศึกษาเชิงปริมาณ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปจากการศึกษา ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การสรุปผลการศึกษา
6. การเสนอแนะ

พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาในครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกโดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เลือกพื้นที่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดสกลนคร เนื่องจากพื้นที่ทั้งสองพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเส้นทางไม่ไกลจากตัวอำเภอเมือง เส้นทางคมนาคมค่อนข้างสะดวก และมีบริบทรอบๆเส้นทางที่น่าสนใจ ใช้เวลาเดินทางไม่เกิน 1-2 ชั่วโมง
3. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม ซึ่งมีฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เอกสารสิ่งพิมพ์ และระบบข้อมูลรวมถึงฐานข้อมูลทางระบบอินเทอร์เน็ตและเอกสารสิ่งพิมพ์ของจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดสกลนคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้แทนแต่ละหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 78 หลังคาเรือน และบ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จำนวน 484 หลังคาเรือน

กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลที่เป็นทั้งเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ ทั้งนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive sampling) โดยการเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยในการให้ข้อมูล และต้องอยู่ในพื้นที่รวมของประชากรที่ศึกษา ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. ผู้นำชุมชน
2. เจ้าหน้าที่ของภาครัฐ
3. ผู้ประกอบการร้านค้า
4. ผู้ให้บริการโฮมสเตย์
5. ประชาชนในพื้นที่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้แทนหลังคาเรือนโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608 อ้างถึงในธีรวิทย์ เอกะกุล, 2561: 121) ที่กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5 เปอร์เซ็นต์ และระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ เป็นดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่จำนวนประชากร 78 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 65 หลังคาเรือน
2. กลุ่มตัวอย่างบ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ที่จำนวนประชากร 348 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 278 หลังคาเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยปรับปรุงและประยุกต์มาจาก คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, 2557: 37) และคู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, 2557: 33) และได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการศึกษาแล้วนำมาสรุปเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบในการประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยประกอบด้วย เกณฑ์ นิยาม และกำหนดตัวชี้วัด เป็นดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ECOTOURISM)

ตารางที่ 1 กรอบที่ใช้ในการศึกษาที่แสดงถึงเกณฑ์ นิยาม และกำหนดตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เกณฑ์	นิยาม	ตัวชี้วัด
-------	-------	-----------

เกณฑ์	นิยาม	ตัวชี้วัด
มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ	มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ	มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเช่น การทำประมง การหาของป่า มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ เช่น การล่องเรือ การเดินชมสถาปัตยกรรมทางธรรมชาติ มีการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆในท้องถิ่นใกล้เคียง มีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีวิต
มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง	มีหน่วยงานจากชุมชนคอยเฝ้าระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาทำลายสภาพแวดล้อม มีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไป มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการรักษาสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด
มีการให้การศึกษา, เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจ	พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เอง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่	มีการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน มีป้ายบอกทาง และป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญ มีจุดบริการนักท่องเที่ยว (ทางบกและทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์	นิยาม	ตัวชี้วัด
		<p>มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ</p>
<p>การมีส่วนร่วมของชุมชน</p>	<p>ประชาชนในพื้นที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว</p>	<p>ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ</p> <p>มีการกระจายรายได้หรือผลตอบแทนแก่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม</p>
<p>โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน</p>	<p>พื้นที่ชุมชนมีการให้บริการและความปลอดภัยภายในพื้นที่ชุมชน</p> <p>พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเรื่องการเข้าถึงพื้นที่</p>	<p>มีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด</p> <p>ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา</p> <p>มีเส้นทางคมนาคมและการเดินทางสาธารณะจากภายนอกเข้ามาในพื้นที่</p> <p>มีระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา รองรับตามความต้องการ</p> <p>มีร้านค้า/จุดแวะซื้อสินค้า OTOP ของพื้นที่ กระจายอยู่ตามบริเวณสำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว</p>

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (CULTURAL TOURISM)

ตารางที่ 2 กรอบที่ใช้ในการศึกษาที่แสดงถึงเกณฑ์ นิยาม และกำหนดตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เกณฑ์	นิยาม	ตัวชี้วัด
มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา,อาหาร,การดำเนินชีวิต	มีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน มีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ชุมชน มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน
มีการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น	พื้นที่ชุมชนมีการรักษา รูปแบบของอาคารบ้านเรือน ,สถาปัตยกรรมของท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี, มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษาประจำถิ่น ทัศนกรรม และวัฒนธรรมประเพณี	มีสิ่งปลูกสร้าง เช่น อาคารบ้านเรือน วัด ที่บ่งบอกถึงสถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน มีทัศนกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษาประจำถิ่น ทัศนกรรม และวัฒนธรรมประเพณี
มีการออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรม	พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน	มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน

เกณฑ์	นิยาม	ตัวชี้วัด
ท้องถิ่นและใช้วัสดุ ในท้องถิ่น	สถาปัตยกรรมท้องถิ่น โดยไม่ถูกกลืนจากสังคม สมัยใหม่	มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ในพื้นที่โดยใช้วัสดุ ในท้องถิ่นซึ่งยังคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ไว้เป็นอย่างดี
มีการท่องเที่ยวใน แหล่งท่องเที่ยวที่ แสดงถึงเอกลักษณ์ ของพื้นที่ชุมชน	พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ ท่องเที่ยวหรือการ แสดงออกที่สามารถบ่ง บอกและอธิบายถึง เรื่องราวของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของ พื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน มีการแสดงออกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นถิ่นแก่ นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยี่ยมชม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม รายละเอียดดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์จะเป็นแบบสัมภาษณ์ที่เป็นกึ่งโครงสร้าง ซึ่งจะเป็นโครงสร้างที่เป็นกึ่งทางการ และไม่เป็นทางการผสมกัน เพื่อใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสในการนำเสนอความคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลหลายกลุ่มด้วยกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำการท่องเที่ยว โดยการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน การดึงดูดการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนรวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) โดยการสัมภาษณ์จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการให้การสนับสนุนนโยบายในด้านต่างๆของพื้นที่ชุมชน เช่นการสนับสนุนเรื่องการทำ

เส้นทางการเข้าถึงชุมชนให้ดีขึ้น การสนับสนุนเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชน การประชาสัมพันธ์ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ประกอบการร้านค้า ได้แก่ ร้านขายสินค้าที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยการสัมภาษณ์จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยว การดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน การเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ความสะดวกในเรื่องของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชน รวมถึงสภาพปัญหาที่พบในการประกอบธุรกิจการค้าในชุมชน

1.4 กลุ่มผู้ให้บริการโฮมสเตย์ ได้แก่ ผู้ประกอบการให้บริการโฮมสเตย์ที่อยู่ในชุมชน โดยการสัมภาษณ์จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยว การมีรายได้จากกิจกรรมการบริการที่พักอาศัย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

1.5 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ ชาวบ้าน โดยการสัมภาษณ์จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ธรรมชาติ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ การบริการนักท่องเที่ยว และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน การมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนรวมถึงผลกระทบทางด้านต่างๆในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน

2. แบบสอบถาม

ผู้วิจัยปรับปรุงและประยุกต์มาจาก คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, 2557: 37) และคู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, 2557: 33) โดยรายละเอียดแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

2.1 ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีเกณฑ์ในการประเมินดังนี้

2.1.1 ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งมีประเด็นในการประเมินคือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบประเมินค่า 4 ระดับ ดังนี้

มีศักยภาพในการจัดการมาก	ให้ 3 คะแนน
มีศักยภาพในการจัดการปานกลาง	ให้ 2 คะแนน
มีศักยภาพในการจัดการน้อย ควรปรับปรุง	ให้ 1 คะแนน
ขาดศักยภาพการจัดการ	ให้ 0 คะแนน

2.1.2 ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ซึ่งประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบเลือกตอบ ดังนี้

มีศักยภาพในการจัดการ	ให้ 1 คะแนน
ไม่มีศักยภาพในการจัดการ	ให้ 0 คะแนน

2.1.3 การให้การศึกษ เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ

ซึ่งประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนใน

พื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบเลือกตอบ ดังนี้

มีศักยภาพในการจัดการ	ให้ 1 คะแนน
ไม่มีศักยภาพในการจัดการ	ให้ 0 คะแนน

2.1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน

ประเด็นในการประเมินคือ ประชาชนในพื้นที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่าง

ชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 3 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบเลือกตอบ ดังนี้

มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี	ให้ 1 คะแนน
ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี	ให้ 0 คะแนน

2.1.5 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

มีประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับ

โครงสร้างพื้นฐาน จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ ดังนี้

มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ	ให้ 2 คะแนน
มีศักยภาพการรองรับแต่ไม่เพียงพอ	ให้ 1 คะแนน
ไม่มีศักยภาพการรองรับ	ให้ 0 คะแนน

2.2 ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีเกณฑ์ในการประเมินดังนี้

2.2.1 การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

มีประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียม

ประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต จำนวน 3 ข้อ เป็นแบบ

ประเมินแบบเลือกตอบ ดังนี้

มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน

ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน

2.2.2 การมีการอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม

ท้องถิ่น มีประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน

สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษาประจำถิ่น หัตถกรรม และ

วัฒนธรรมประเพณี จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบเลือกตอบ ดังนี้

มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน

ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน

2.2.3 การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น มีประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่น โดยไม่ถูกลบจากสังคมสมัยใหม่ จำนวน 2 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบเลือกตอบ ดังนี้

มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน

ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน

2.2.4 การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน มีประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบายเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบประเมินแบบเลือกตอบดังนี้

มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน

ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็น ปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้วิจัยได้เก็บพื้นที่ข้อมูลในชุมชน โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ในประเด็นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจาก ตัวแทน 1) ผู้นำชุมชน, 2) เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วน ตำบล, 3) ผู้ประกอบการร้านค้า, 4) ผู้ให้บริการโฮมสเตย์, 5) ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ และการ สังเกตแบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ทั้งข้อมูลทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี กิจกรรมต่างๆ และการบริการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่ง อำนาจความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล แนวความคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ บทความทางวิชาการ ห้องสมุด ระบบสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต เอกสารของหน่วยงานราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นส่วนที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจพื้นฐานสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์นั้นจะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา การสรุปและตีความ แล้วทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมภายใต้ขั้นตอนในการศึกษาและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนาในแต่ละประเด็นของการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาในบทนี้จะกล่าวถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่โครงการ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา 2 พื้นที่ ได้แก่

1. พื้นที่บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
2. พื้นที่บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

พื้นที่ทั้งสองพื้นที่ที่ได้เลือกมาทำการวิจัยในครั้งนี้ มีความน่าสนใจในเรื่องของทรัพยากรทางธรรมชาติ พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ชุมชน ประเพณี วัฒนธรรมของคนในชุมชนและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อาคารบ้านเรือนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งมีความน่าสนใจในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืนได้ โดยข้อมูลที่ได้มาจะได้มาจากการสำรวจภาคสนาม แบบสอบถามและข้อมูลเชิงวิชาการจากการสืบค้นทางระบบอินเทอร์เน็ต วารสารสิ่งพิมพ์ ห้องสมุดและหน่วยงานราชการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.1 ประวัติความเป็นมา

แต่เดิมชาวบ้านบ้านท่าลั้งเป็นชาวบ้านหนองเม็ก (บ้านลาดเสือ) เมืองรัตนสมบูรณ แขวง จำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองสนม ในปีพ.ศ. 2452 จำนวน 10 หลังคาเรือน (อยู่บริเวณใกล้เคียงบ้านหนองผือ หมู่ที่ 4 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันเป็นพื้นที่ว่างเปล่า) มีนายลา ละครวงษ์เป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาได้ย้ายลงมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าลั้ง เนื่องจากสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับญาติพี่น้องที่อยู่ ประเทศลาวและใกล้กับแม่น้ำโขง ทั้งยังสามารถประกอบอาชีพประมงและทำการเกษตรได้ดีอีกด้วย ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านท่าลั้งจนถึงปัจจุบัน โดยมีนายธีระเกียรติ แก้วใส เป็นผู้ใหญ่บ้านคอยดูแล ชุมชน

1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม ตั้งอยู่ห่างจากบ้านหนองผือน้อยประมาณ 10 กิโลเมตร สภาพทั่วไปของชุมชนเป็นพื้นที่ลาดชันกับเนินเขาสูงและส่วนใหญ่เป็นหิน พื้นที่ทั้งหมดของ ชุมชนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 8,750 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัย 45 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 240 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 30 ไร่ ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่อนุรักษ์ จำนวน 8,435 ไร่ ชาวบ้านท่าลั้งใช้ “ภาษาบรู” เป็นภาษาพูดภายในชุมชนแต่ไม่มีภาษาเขียน ชาวบ้านส่วนใหญ่ สามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับคนภายนอกได้

อาณาเขตชุมชนบ้านท่าลั้ง

ทิศเหนือ จรดอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และบ้านหนองผือ หมู่ที่ 4 ตำบล นาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ทิศใต้ จรดแม่น้ำโขงตรงข้ามฝั่งกับประเทศลาว

ทิศตะวันออก จรดอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และบ้านหนองผือ หมู่ที่ 4 ตำบล นาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ทิศตะวันตก จรดบ้านตามุย หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งชุมชนบ้านท่าลิ่ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา : [https://www.google.co.th/maps/place/บ้านท่าลิ่ง+\(ทำประมงและสานกระติบ\)](https://www.google.co.th/maps/place/บ้านท่าลิ่ง+(ทำประมงและสานกระติบ))

1.3 ประชากร เศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ

ชุมชนบ้านท่าลิ่ง มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 78 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 330 คน โดยแบ่งเป็นประชากรชาย ประชากรหญิง จำนวนครอบครัว และจำนวนหลังคาเรือน ดังนี้ ตารางที่ 3 แสดงประชากร บ้านท่าลิ่ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ประชากร					
หมู่บ้าน	เพศชาย	เพศหญิง	รวม/คน	ครอบครัว	หลังคาเรือน
บ้านท่าลิ่ง	175	155	330	80	78

อาชีพหลัก คือ ทำประมงน้ำจืดเนื่องจากชุมชนอยู่ติดกับแม่น้ำโขง และชุมชนทำจักสานเป็นอาชีพรอง แต่รายได้หลักๆในแต่ละหลังคาเรือนนั้นจะได้อาจมาจากการสานเครื่องสานขาย เช่น กระติบข้าว ที่ดักปลา และงานสานอื่นๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้นอกจากการนำออกไปขายนอกพื้นที่โดยชาวบ้านเองแล้ว นั้นยังมีสหกรณ์หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นมาโดยผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้านเองอีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนประจำหมู่บ้านที่รับซื้อผลิตภัณฑ์งานสานต่างๆของชาวบ้านและนำไปขายในสหกรณ์โรงเรียน และในตัวเมืองอุบลราชธานีอีกทอด ซึ่งรายได้เฉลี่ยต่อหลังคาเรือนจะอยู่ที่วันละ 150-200 บาทต่อวัน

ซึ่งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปในหมู่บ้านก็จะนิยมซื้อสินค้าที่มาจากงานสานเป็นของฝากกลับเนื่องจากเป็นของที่แปลกและหายาก โดยของฝากที่เป็นที่นิยมในหมู่บ้านท่าลั้ง ได้แก่ เครื่องจักสานจากไม้ไผ่และใบเตยป่าชาวไทยบรู ที่บ้านท่าลั้งมีฝีมือในการจักสาน โดยจะใช้ผิวไม้ไผ่มาสร้างงานหัตถกรรมได้อย่างประณีตบรรจง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านไม่มีที่ไหนสามารถเลียนแบบได้ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาด ผลงานที่ได้ผลิตออกมาเป็นที่เลื่องลือในความสวยงามละเอียดและคงทน โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง เช่น กระจิบข้าว ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 4 ดาว และมีการสานเสื่อจากใบเตยป่า ความยาวประมาณ 200 เซนติเมตร โดยนำใบเตยป่ามาเลาะเอาหนามออก แล้วรีดให้เป็นเส้นก่อนนำไปสานและตากแดดให้แห้ง เสื่อจากใบเตยที่ชาวบรูจากหมู่บ้านท่าลั้งผลิตออกมานี้ได้รับความนิยม เพราะเป็นเสื่อที่สวยงามคงทนและราคาไม่แพง นอกจากนี้ยังมีผ้าฝ้าย, ผ้าไหม, ผ้าขาวม้า, หมอนชนิด, เครื่องจักสาน, เครื่องทองเหลือง, หมูยอ, กุนเชียง, ไม้กรอกอีสานและเค็มหมากนัต (ปลาร้าหมักกับสับปะรด) กระจิบข้าวเหนียว หวดนึ่งข้าวเหนียว ข้องใส่ปลา เป็นต้น ของแต่ละอย่างราคาไม่แพง สามารถซื้อเป็นของฝากของที่ระลึกได้

ภาพที่ 2 แสดงเครื่องจักสานชุมชนบ้านท่าลั้ง “กระจิบข้าว”

ภาพที่ 3 แสดงเครื่องจักสานชุมชนบ้านท่าลั้ง “เสื่อจากใบเตยป่า”

1.4 วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ

วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

บ้านท่าลั้งมีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์คือ ภาษาบรู นอกจากภาษาพูดแล้วยังมีเพลงที่เป็นเนื้อร้องภาษาบรูมีการพ้องคำที่เป็นเอกลักษณ์ และมีประเพณีวันพิธีสืบชะตาแม่น้ำโขง ประเพณีตามคติความเชื่อของคนโบราณภาคอีสานในการทำบุญต่ออายุแม่น้ำโขงสายน้ำแห่งชีวิตและวัฒนธรรมของชนเผ่า ถือเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลของท้องถิ่นชาวไทยลาวที่อาศัยอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขง ในวันงานพิธีสืบชะตาชาวบ้านท่าลั้งจะเป็นตัวแทนอำเภอโขงเจียมในการแสดงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีปราชญ์ที่ร้องเพลงภาษาบรู และเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ

นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีพิธีรับขวัญสำหรับแขกผู้มาเยือนอีกด้วย ขณะที่ผู้เป็นที่นับถือของหมู่บ้านทำพิธีขับกลอนภาษาบรู ชาวบ้านก็จะร่วมกันผูกข้อมือข้อมือด้วยเส้นด้ายสีขาวให้กับแขกที่มาเยือนพร้อมอวยพรให้ทั้งภาษาไทยและภาษาบรู เป็นบรรยากาศที่อบอุ่นอย่างมาก ทั้งนี้การที่ปราชญ์ผู้เป็นที่นับถือของหมู่บ้านได้ร้องเพลงเป็นภาษาบรู และขับกลอนเป็นภาษาบรูนั้นก็เพื่อให้แขกผู้มาเยือนได้รู้จักและเรียนรู้ภาษาถิ่น และเป็นการอนุรักษ์ภาษาถิ่นอีกด้วย

ความเชื่อของชาวข่า (บรู)

ชาวบ้านบ้านท่าล้ง จะมีความเชื่อในเรื่องของผีसाग สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่ดีมีสุข ทำมาหากินได้สะดวก โดยชาวบ้านท่าล้งนั้นจะมีศาลประจำหมู่บ้านอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ของหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของของหอปู่ตา ที่คอยปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน จะทำอะไร มีกิจกรรมสำคัญใน หมู่บ้านหรือมีคณะแขกมาเยี่ยมเยียน ต้องไปครอบไปกล่าวและมืงานเลี้ยงเจ้าปู่ทุกปี ซึ่งงานเลี้ยงปู่ตา นั้นจะจัดขึ้นทุกวันที่ 14 เมษายนของทุกปี ซึ่งปีไหนที่ตรงกับวันพฤหัสบดีถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นมงคล มาก เพราะมีความเชื่อที่ว่าวันพฤหัสบดีเป็นวันดี เป็นวันครู ชาวบ้านท่าล้งมีความเชื่อในเรื่องของ ประเพณีโบราณที่ตกทอดกันมาเป็นอย่างมากโดยใครจะหลบหลู่ไม่ได้หรือใครทำผิดจะต้องไปเซ่นไหว้ แล้วแต่ความผิด เช่น บ่าวสาวที่ผิด ประเพณี ถือเป็นการผิดขั้นรุนแรงต้องเสียควายเป็นตัว หรือ ความผิดรองลงมาเช่นล่วงเกิน ล่วงนอก ล่วงใน ต้องเสียหมู หรือถ้าผิดล่วงเกินด้วยคำพูดก็ต้องถวาย ไก่สี่ถึงห้าตัว และในเรื่องการตัดไม้เผ่าถ่าน ภายในหมู่บ้านเจ้าปู่จะไม่อนุญาตให้มีการเผ่าถ่านใน หมู่บ้านถ้าใครเผ่าถ่านจะต้องมีอันเป็นไปและจะต้องไปขอขมาต่อปู่ตา ซึ่งถือเป็นอีกวิธีหนึ่งในการ ควบคุมการใช้ทรัพยากรของชาวบรู

พิธีกรรมและข้อห้ามในหมู่บ้านเชื่อกันมากก็คือห้ามเผ่าถ่าน เพราะเมื่อก่อนเคยมี ครูใหญ่ (นายคำเป สิวีโล อายุ 62 ปี) มาสอนหนังสือในหมู่บ้าน และพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่เชื่อว่าผีมีจริงก็ เรียกกระตมนักเรียนตัดไม้เผ่าถ่านพอตกกลางคืนมากก็เกิดปวดท้องอย่างรุนแรง มีชาวบ้านไปดูและไป เรียกหมอประจำหมู่บ้าน(หมอดู)มาช่วยกันดู หมอดูก็ไม่อยากมาทำอะไรเพราะชาวบ้านเคยเตือนแล้วครู ไม่ฟังพอหมอดูมาดูก็บอกครูว่าครูผิดผีปู่ตาทำให้ปู่ตาไม่พอใจต้องไปขอขมาปู่ตาถึงจะหายดี จากนั้นก็ แต่งขันดอกไม้ธูปเทียนไปขอขมาปู่ตาพอทำเสร็จปรากฏว่าอาการปวดท้องของครูใหญ่หายไปกับตา ปัจจุบันชาวบ้านท่าล้งไม่เคยเผ่าถ่านเลย ต้องซื้อจากพ่อค้าประจำหมู่บ้านนำมาขาย หรือซื้อถ่านจาก หมู่บ้านอื่นมาใช้และเปลี่ยนจากการใช้ถ่านมาใช้ฟืนแทน

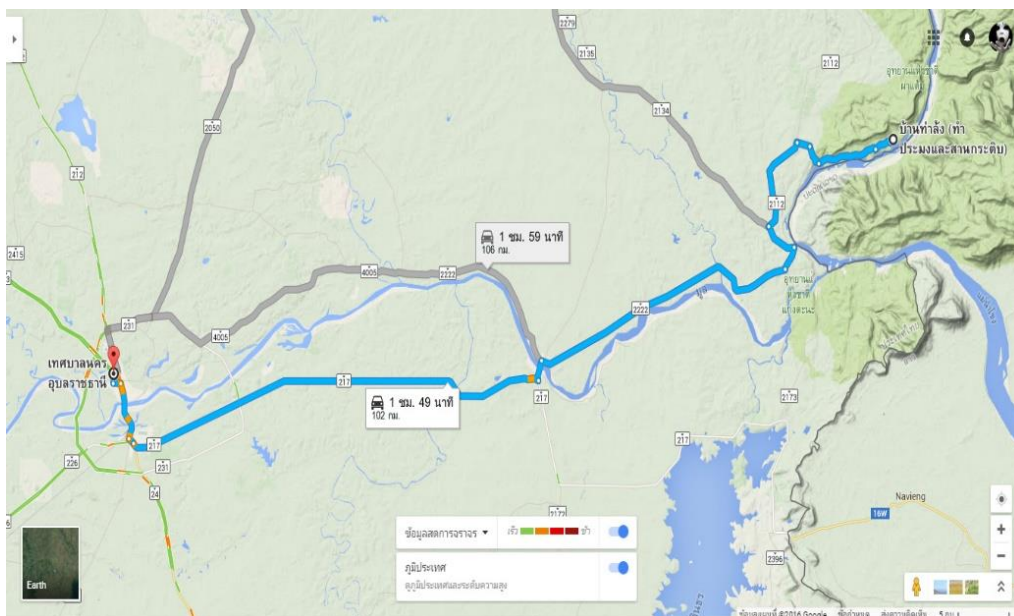
1.5 ระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง

การเดินทางไปบ้านท่าล้งสามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่

1. การเดินทางโดยรถประจำทางโดยใช้เส้นทาง อุบลราชธานี-โขงเจียม-ผ้าแต้ม

2. การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว

การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวนั้นจะเป็นการเดินทางที่ค่อนข้างสะดวกกว่าการเดินทางโดยรถประจำทาง โดยมีเส้นทางในการคือเดินทางจากตัวเมืองอุบลราชธานีเข้าสู่ อ.วารินชำราบ เลี้ยวขวาแยกที่ 1 เข้าสู่ ถนนหมายเลข 24 ประมาณ 170 เมตร ขับตรงไปตลอดเพื่อวิ่งบน ถนนหมายเลข 24 ประมาณ 2.7 กม. ใช้ช่องทางใดก็ได้ เพื่อเบี่ยงซ้ายและอยู่บน ถนนหมายเลข 24 ประมาณ 700 เมตร เลี้ยวซ้าย เพื่อวิ่งบน ถนนหมายเลข 24 ประมาณ 400 เมตร วิ่งตรงต่อไปยัง ถนนหมายเลข 217 ประมาณ 41.9 กม. เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ ถนนหมายเลข 2222 ประมาณ 1.6 กม.เลี้ยวขวา เพื่อวิ่งบน ถนนหมายเลข 2222 ประมาณ 27.0 กม.เลี้ยวซ้าย 2.0 กม. เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ ถนนหมายเลข 2134 ประมาณ 3.3 กม. และเลี้ยวขวา เข้าสู่ ถนนหมายเลข 2112 และเดินทางต่อไปยัง ตำบลห้วยไผ่ เพื่อนเดินทางไปยัง หมู่บ้านท่าล้ง ในการเดินทางโดยรถประจำทางนั้นซึ่งในอดีตการเดินทางเข้าไปในตัวหมู่บ้านท่าล้งจะมีรถประจำทางที่วิ่งเส้น ผาแต้ม-ท่าล้ง ช่วง เช้าและบ่าย แต่ในปัจจุบันทางผู้ประกอบการ(ลุงใจ)ได้ยกเลิกการเดินทางในถนนสายนี้เนื่องจากผู้ประกอบการได้รับผลกระทบทางด้านค่าใช้จ่ายในเรื่องของเชื้อเพลิงและการสึกหรอของยานพาหนะเป็นผลให้เกิดการขาดผลกำไรในการเดินทางจึงได้หยุดไปเป็นที่สุด

ภาพที่ 4 แสดงเส้นทางการเดินทางจากเทศบาลเมืองอุบลไปยังบ้านท่าล้ง

ที่มา : <https://www.google.co.th/maps/search/แผนที่เดินทาง+บ้านท่าล้ง>

1.6 สถานที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยว

วัดภูเขาวง (วัดประจำหมู่บ้านท่าลี่)

เป็นวัดประจำหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่โตด้วยสิ่งก่อสร้าง มีเพียงศาลา และกุฏิสงฆ์ แต่วัดแห่งนี้ก็เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน เนื่องด้วยภายในวัดมีรอยพระพุทธรูป ลักษณะเป็นร่องฝ่าเท้าขนาดใหญ่ คล้ายรอยฝ่าเท้าด้านขวาของมนุษย์ ปรากฏอยู่บนลานหินทรายในบริเวณวัดภูเขาวง รอยฝ่าเท้ามีขนาด 97 เซนติเมตร กว้าง 38 เซนติเมตร ลึก 2.3 เซนติเมตร ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธรูป เพราะมีการพบเห็นรอยเท้านี้ก่อนมีการสร้างวัด และก่อตั้งหมู่บ้านมานานกว่า 400 ปี

ภาพที่ 5 แสดงวัดภูเขาวง (วัดประจำหมู่บ้านท่าลี่)

ล่องเรือดูสองฝั่งไทยลาว (แม่น้ำสองสี)

แม่น้ำโขง มีต้นกำเนิดจากบริเวณที่ราบสูงทิเบต แถบเทือกเขาตังกูลา (Tanggula) มณฑลชิงไห่ (Qinghai) ประเทศจีนไหลผ่านมณฑลยูนนานและออกจากประเทศจีนที่เมืองเชียงรุ่ง (Cheingrong) เป็นเส้นเขตแดนระหว่างประเทศจีนกับประเทศพม่า เป็นเส้นเขตแดนระหว่างประเทศพม่ากับประเทศลาว รวมทั้งเป็นเส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงตอน คือ ช่วงตอนบนกั้นพรมแดนระหว่างพื้นที่จังหวัดเชียงรายของประเทศไทยกับพื้นที่แขวงบ่อแก้วของประเทศลาว และช่วงตอนล่างเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาวกั้นพรมแดนระหว่างพื้นที่ 6 จังหวัดของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญและจังหวัดอุบลราชธานี แม่น้ำโขงมีความยาวตลอดสายรวมทั้งสิ้นประมาณ 4,880 กิโลเมตร

นอกจากประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของสายน้ำและเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชาวอีสานแล้ว แม่น้ำโขงยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของทั้งคนไทยและลาว มีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลายเกิดขึ้น ณ แม่น้ำสายนี้ และอีกหนึ่งกิจกรรมที่จะขาดไม่ได้เมื่อมาถึงแม่น้ำโขงแห่งนี้คือ ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวลุ่มแม่น้ำโขงและสำรวจธรรมชาติสองฝั่งไทยลาว โดยสามารถแวะพักตามจุดต่างๆ เพื่อสำรวจเส้นทางได้หลายเส้นทาง

ภาพที่ 6 แสดงเรือของชาวบ้านท่าลั้งที่ใช้พานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแม่น้ำโขง

ภาพที่ 7 แสดงถึงลำน้ำโขง ลำน้ำที่ใช้เป็นสถานที่ล่องเรือชมธรรมชาติ และกิจกรรมริมน้ำ

กิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมประจำปีในหมู่บ้านท่าลั้งนั้นได้มีการวางแผนการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน โดยมีกิจกรรมที่ได้มีการวางแผนการจัดการไว้แล้วจากการประสานงานกันในแต่ละฝ่าย ซึ่งผู้นำชุมชนและกรรมการหมู่บ้านได้จัดสรรกันขึ้นมา เช่น การชมวัฒนธรรมประเพณี เยี่ยมชมรอยพระพุทธรูป เที้ยวถ้ำ พื้นที่ทางธรณีวิทยาเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม (ภาพเขียนสีโบราณที่ผาหิน) ล่องเรือชมทิวทัศน์ชมวิถีชีวิตของชาวประมงริมน้ำโขง ชมประเพณี และรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน รวมทั้งชมการแสดงภาษาพื้นถิ่นหรือภาษาบรู และมีการสู่วัฒนแก่นักท่องเที่ยว (พาแลง)

การท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นยังคงรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและเชื่อมโยงให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ที่นี้เป็นอีกสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถจูงใจบุคคลภายนอกให้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมท่องเที่ยวของท่าลั้งจึงเป็นการผสมผสานกับเครือข่ายการท่องเที่ยวจากหมู่บ้านใกล้เคียง คือ บ้านกุ่มและบ้านตามุย ที่มีกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติบ้านกุ่ม เยี่ยมชมสวนผลไม้ปลอดสารพิษ และชมปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคบ้านตามุย รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ OTOP ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเข้มแข็ง อีกทั้งบ้านท่าลั้งยังเป็นพื้นที่เชื่อมโยงไปยัง

แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติผาแต้มซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก ทำให้บ้านท่าลี่เป็นพื้นที่รองในการรองรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 8 แสดงทางเข้าหมู่บ้านท่าลี่

ภาพที่ 9 แสดงบ้านยนต์ต้อนรับที่เขียนลงบนหินใหญ่ของชาวท่าลี่

ภาพที่ 10 แสดงร้านค้า OTO ของชาวบ้านท่าลิ่ง

ที่พักและโฮมสเตย์

บ้านท่าลิ่ง มีโฮมสเตย์ในหมู่บ้านบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันมีบ้านพักที่คอยบริการทั้งหมด 6 หลัง ซึ่งสามารถติดต่อได้ที่กรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านท่าลิ่ง แต่ถึงจะเป็นการท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ หรือค้างคืนแบบโฮมสเตย์ ซึ่งอัตราค่าที่พักแบบโฮมสเตย์นั้นคิดเป็นคืนๆละ 200 บาทต่อคน และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวนั้นก็จะเป็นการเยี่ยมชมบรรยากาศความเป็นอยู่ของชาวบ้านในหมู่บ้านเล็กๆ ที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายของวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์และทำให้คงอยู่ไว้ เรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวตามแบบวิถีชีวิตท้องถิ่นของชาวไทยบูรพเหมือนกันทั้งสิ้น

ภาพที่ 11 แสดงตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านท่าลั้ง

สิ่งอำนวยความสะดวก

มีไฟฟ้าเข้าถึงทุกบ้านและมีน้ำประปาใช้ได้ตลอด 24 ชั่วโมง สำหรับน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคนั้น ชาวบ้านจะใช้น้ำประปาที่เป็นน้ำจากแม่น้ำโขง ส่วนน้ำดื่มนั้นมีทั้งน้ำฝน น้ำบ่อธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันเกิดการขาดน้ำเพื่อการบริโภค เนื่องจากบ่อน้ำที่เคยใช้ในสมัยก่อนเกิดการแห้งขอด ซึ่งทำให้ชาวบ้านต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของ อบต.ห้วยไผ่ ซึ่งการขาดน้ำเพื่อการบริโภคนั้น มักจะเกิดในช่วงฤดูแล้งของทุกปี ในชุมชนท่าลั้งมีโทรศัพท์สาธารณะ 2 เครื่องและยังไม่สามารถรับสัญญาณโทรศัพท์ได้ แต่มีคลื่นสัญญาณของโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งยังพอสามารถติดต่อกันได้อย่างไม่ลำบากมากนัก สถานที่สำคัญและสิ่งอำนวยความสะดวก คือ โรงเรียนบ้านท่าลั้งปัจจุบันเป็นโรงเรียนเพียงหลวง (ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ทุลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี ได้ทรงก่อตั้งขึ้นแทนโรงเรียนบ้านท่าลั้งเดิม) นักเรียนมีการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแหล่งศึกษาดูงานของผู้มาเที่ยวที่ท่าลั้ง ร้านขายของชำ และวัดบ้านท่าลั้ง

ภาพที่ 12 แสดงทางเข้าโรงเรียนเพียงหลวง โรงเรียนประจำหมู่บ้านท่าล้ง และสถานที่ทำกิจกรรมหลักของหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตามกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่นั้น ได้รับการจัดการและดูแลโดยผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน โดยได้มีการแบ่งงานในการรับผิดชอบออกเป็นฝ่ายต่างๆ ซึ่งในแต่ละฝ่ายก็จะมีหน้าที่คอยดูแลและในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบโดยหัวหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายนั้นก็จะเป็นรองผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมดในหมู่บ้านท่าล้งนั้น ชาวบ้านได้รับผิดชอบและดูแลและพึ่งพากันเองโดยมิได้มีการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนใดๆ ทั้งสิ้นและจะมีโรงเรียนประจำหมู่บ้านที่คอยสนับสนุนกิจกรรมและอำนวยความสะดวกบ้างในบางกิจกรรม เช่น กิจกรรมการซื้อของฝาก กิจกรรมสาธิตภาษาพื้นถิ่นชาวยุโรป

พื้นที่บ้านท่าล้งนั้นเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ผาแต้ม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางมรดกโลก บ้านท่าล้งจึงเป็นพื้นที่รองที่สำคัญที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติผาแต้มซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก จึงต้องมีการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่มีการจัดทำที่พักแบบ โฮมสเตย์ มีการสร้าง รีสอร์ท ที่เพิ่มมากขึ้น แต่ต้องมีการรักษาไว้ซึ่งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไม่ให้ถูกทำลายไปพร้อมกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องประเมินศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว

2. บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

2.1 ประวัติความเป็นมา

การตั้งถิ่นฐานบ้านท่าวัดตั้งขึ้นบริเวณศรีเชียงใหม่ เริ่มต้นเมื่อประมาณ 170 กว่าปี โดยมีร่องรอยของการตั้งชุมชนโบราณในอดีตให้ปรากฏเห็นในปัจจุบันคือ ฐานสถาปัตยกรรมที่ใช้วัสดุศิลาแลงของสิ่งก่อสร้างคองหลงเหลืออยู่ เป็นหลักฐานว่าที่บ้านท่าวัดมีผู้คนมาอาศัยอยู่ก่อนแล้ว โดยผู้คนที่อยู่บริเวณท้องถิ่นใกล้เคียงได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งก่อนและในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันนั้นก็ยังมีบุคคลที่อยู่ห่างออกไปได้ทยอยอพยพเข้ามาแล้วก็ได้ตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าวัดเป็นหลักฐานว่าที่บ้านท่าวัดมีผู้คนมาอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ได้กล่าวว่าชุมชนแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

ชนกลุ่มแรก ได้แก่พวกเผ่าเย้อ เผ่ากะเลิงจากบ้านจิวต่อน และคูนามซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสกลนคร จากบ้านท่าวัดไปทางทิศตะวันตกประมาณ 7-8 กม. ชนกลุ่มนี้ได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางตอนใต้ของบ้านท่าวัด ริมฝั่งหนองหารโดยการนำของตาเซียงนนท์ซึ่งเป็นหัวหน้า เป็นต้นสกุลนนท์สะเกตด้วยเหตุผลที่ว่า บริเวณหนองหารแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์กว่าที่อยู่ก่อนครั้งแรกก็มี 2-3 ครอบครัวแล้วก็ติดตามกันเข้ามาและก็ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งหนองหาร ซึ่งเป็นคุ้มท่าวัดใต้ในปัจจุบัน เป็นต้นตระกูล นนท์สะเกต หอมจันทร์ สาขันธ์โคตร

ชนกลุ่มที่สอง ได้แก่ พวกผู้ไทย กะโซ่และลาว จากบ้านหนองผือจากอำเภอกุสุมาลย์ ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านท่าวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 20 กม. เป็นชนก ลุ่มที่สองที่พากันอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งหนองหารตอนเหนือบริเวณนี้จึงเรียกว่าคุ้มเหนือหรือคุ้มหนองผือหรือคุ้มผือ ด้วยเหตุที่พวกอพยพเข้าเป็นชาวบ้านหนองผือ เหตุผลที่อพยพเข้ามาก็เนื่องจากถิ่นฐานเดิมเกิดความแห้งแล้งติดต่อกันมาหลายปี ขาดน้ำในการทำไร่ทำนาทำเกษตรไม่ได้ผล แต่พอทราบข่าวจากการลงมาหาปลาในน้ำหนองหาร แล้วกลับไปเล่าถึงความอุดมสมบูรณ์ของบริเวณหนองหารให้ฟังว่า ถ้าอยากอยู่ดีกินดีให้ไปอยู่เมืองศรีเชียงใหม่เป็นบ้านเก่าเมืองหลัง (เมืองฮ้าง) ในน้ำมีปลาในป่ามีสัตว์ แซ่กัหลาย คุ้มเหนือเป็นคุ้มที่มีคนอพยพเข้ามามากที่สุด พวกอพยพเข้ามาตอนแรกมียายบัว (พวกโซ่) ตาสีแพง ตาทิด

สา ตาจันโท คำมั่นหล้า ยายพา ยายวันนา เป็นต้นตระกูล ทুমเชียงเข้ม ดาโอภา นานาวัน มูลทองสุข ตาบสมเด็จ มนต์อินทร์ ในปัจจุบัน

ชนกลุ่มที่สาม กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในเวลาไล่เลี่ยกันนั้นก็อพยพมาจาก บ้านสร้างมิ่ง จังหวัดอุบลราชธานี อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าวัดหลังกลุ่มที่สอง เพียงไม่กี่ปี สาเหตุคือถิ่นเดิมเกิดความแห้งแล้งติดต่อกันหลายปีเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่สอง ตอนแรกเข้ามาไม่มีนามสกุล โดยเข้ามาห้กล้าง่างพงจับจองที่ดินตั้งหลักแหล่งระหว่างคุ้มเหนือกับคุ้มใต้ ซึ่งต่อมาบริเวณดังกล่าวเรียกว่าคุ้มกลาง ต้นตระกูลของสกุลธัมภาราช และดาบสีพาย จากบัดนั้นจนถึงบัดนี้จึงได้กลายมาเป็นชุมชนบ้านท่าวัด ปัจจุบันได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 หมู่คือ หมู่ 3 และหมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (พุลสวัสดิ์ มูลทองคะ : 2551)

ปัจจุบันบ้านท่าวัด แบ่งออกเป็น 2 หมู่ คือบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ที่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ที่ 9 ตั้งอยู่ที่ริมหนองหาร ทางฝั่งด้านทิศตะวันออกของตัวเมืองสกลนคร ขึ้นกับตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร ในราวยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นบริเวณบ้านท่าวัดกลายเป็นบ้านเมืองร้าง การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านท่าวัดที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 170 กว่าปีที่แล้ว โดยเป็นการอพยพเข้ามาของกลุ่มชนหลายเผ่าพันธุ์ เริ่มต้นจากเผ่าเยอ เผ่ากะเลิง ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองสกลนคร ห่างจากบ้านท่าวัดไปประมาณ 7-8 กม. โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งหนองหารบริเวณคุ้มวัดใต้ในปัจจุบัน เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ ภายใต้การนำของนายเชียงนนท์ ต้นตระกูลของสกุล “นนท์สะเกต” จากนั้นมีอีก 2-3 ครอบครัวย้ายตามมา ได้แก่ต้นตระกูลของ หอมจันทร์ และสาขันธ์โคตร กลุ่มต่อมาเป็นผู้ไท กะสั และลาว จากบ้านหนองผือ อำเภอกุสุมาลย์ ซึ่งประสบกับความแห้งแล้งติดต่อกันหลายปี ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณคุ้มวัดเหนือ จากเสียงเล่าลือถึงความอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีผู้คนจากทุกสารทิศ เช่น ชนเผ่าลาวจากอุบลราชธานีอพยพเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นและสืบเนื่องจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในปัจจุบัน

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าวัดนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุของการคมนาคม การหนีสภาพความแห้งแล้ง ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต จึงได้มีการแสวงหาแหล่งที่อยู่ใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่า ซึ่งพื้นที่แห่งใหม่คือพื้นที่บ้านท่าวัดในปัจจุบันนี้มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความ

อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้หนาแน่น มีสัตว์ป่าและปลามากมายในหนองหาร มีน้ำสมบูรณ์ตลอดปี การอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่อยู่ใหม่ที่บ้านท่าวัดจะเห็นว่ามียุคคนสามกลุ่มคนที่เข้ามาตาม ทั้งนี้โดยชาวฮ่อสกลนครได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่คุ้มใต้เป็นอันดับแรก ส่วนชาวบ้านหนองผือเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่คุ้มเหนือเป็นอันดับที่สอง และพวกชนชาติลาวจากจังหวัดอุบลเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่คุ้มกลางเป็นอันดับสุดท้าย ปัจจุบันได้มีการอพยพผสมผสานกันทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคน และสามารถดำรงชีวิตอยู่รวมกันได้เป็นอย่างดี

จากความเป็นมาของพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบันของพื้นที่บ้านท่าวัด มีความหลากหลายของผู้คนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ทำให้เกิดอารยธรรมที่มีความหลากหลายซึ่งจะรวมถึง ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจะส่งผลต่อพื้นที่คือในพื้นที่นั้นจะมีความผสมผสานกันในเรื่องของวัฒนธรรม ภาษา การใช้ชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี อีกทั้งยังมีการชุกชุมโบราณวัตถุในพื้นที่ ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันของผู้คนในพื้นที่ ทำให้พื้นที่เป็นที่น่าสนใจของผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่อื่นๆ ก่อให้เกิดการเข้ามาศึกษาชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ เกิดกิจกรรมของคนในพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการเยี่ยมชมโบราณวัตถุ การล่องเรือท่องเที่ยวชมโบราณสถานเกาะดอนสวรรค์กลางบึงหนองหาร คู่วิถีชีวิตของผู้คน การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น รวมถึงการพักแบบโฮมสเตย์ และมีรีสอร์ทคอยบริการ อีกทั้งพื้นที่บ้านท่าวัด ยังเป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงกับพื้นที่ท่องเที่ยวหลักคือ วัดพระธาตุเชิงชุม และหนองหาน ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเป็นอย่างมาก พื้นที่บ้านท่าวัดจึงเป็นพื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยวและเป็นพื้นที่กระจายตัวของนักท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งให้ได้ซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม

2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

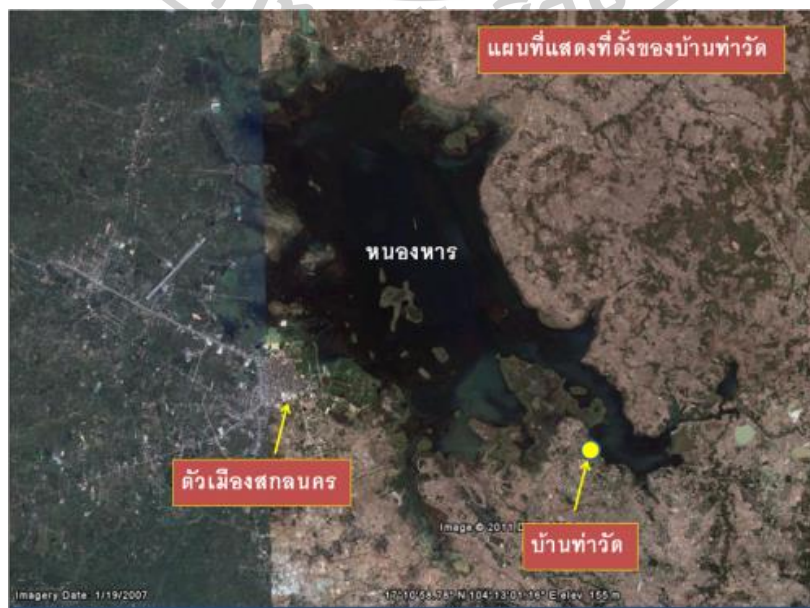
ชุมชนบ้านท่าวัด เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมฝั่งหนองหารชายฝั่งเมืองสกลนคร ชุมชนบ้านท่าวัดนี้ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของตำบลเหล่าปอแดง เขตอำเภอเมืองสกลนคร เนื่องจากหมู่บ้านนี้ได้มีการตั้งหลักแหล่งมีผู้อาศัยอยู่มาเป็นเวลานานกว่าหนึ่งร้อยปีมาแล้ว ชุมชนได้ขยายตัวละมีประชากรมากขึ้น

ตามลำดับ ปัจจุบันบ้านท่าวัดจึงแยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 3 บ้านท่าวัดเหนือ และหมู่ที่ 9 บ้านท่าวัดใต้

ชุมชนบ้านท่าวัด ตั้งอยู่ริมฝั่งหนองหานทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองสกลนครประมาณ 10 กิโลเมตร บ้านท่าวัดมีพื้นที่รวมทั้งหมด 10,032 ไร่ (คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2531: 36) รูปร่างลักษณะของพื้นที่เป็นแหลมยื่นออกไปในหนองหาน มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้คือ

อาณาเขตชุมชนบ้านท่าวัด

ทิศเหนือ	ติดกับ หนองหาน
ทิศตะวันออก	ติดกับ หนองหาน
ทิศตะวันตก	ติดกับ หนองหาน
ทิศใต้	ติดกับ บ้านดอนยาง หมู่ที่ 8 บ้านดอนยางใต้ หมู่ที่ 11 ตำบลเหล่าปอแดง และบ้านดอนเปลือย ตำบลม่วงสาย

ภาพที่ 13 แสดงทำเล ที่ตั้งชุมชนท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ที่มา : <https://www.google.co.th/maps/search/บ้านท่าวัด+ตำบล+เหล่าปอแดง+อำเภอเมือง+สกลนคร+สกลนคร>

ภาพที่ 14 แสดงทำเล ที่ตั้งชุมชนท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ที่มา : <https://www.google.co.th/maps/search/บ้านท่าวัด+ตำบล+เหล่าปอแดง+อำเภอเมือง+สกลนคร+สกลนคร>

2.3 ลักษณะทางกายภาพ

ภูมิประเทศของบ้านท่าวัดเป็นที่ราบริมฝั่งหนองหาน ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำ ความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง 155.00 – 160.00 เมตร ร.ท.ก. (แผนที่แสดงระดับสูงของกรมประมง ม.ป.ป.) โดยทางตะวันออกของพื้นที่มีความลาดชัน (Slope) 2.0 % และทางตะวันตกมีความลาดชัน 0.21% ฉะนั้นสภาพของพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความลาดเอียงจากตะวันออกเฉียงใต้ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือลงสู่หนองหาน โดยทางตอนเหนือและทางตะวันตกของพื้นที่เป็นที่ลุ่มต่ำ มีน้ำท่วมในฤดูน้ำ (หนองหานมีระดับน้ำเก็บกักสูงสุดที่ 157.00 เมตร ร.ท.ก.) ส่วนทางตะวันออกและทางตอนใต้จะเป็นพื้นที่มีระดับสูงกว่า พื้นที่บริเวณนี้จะเป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านท่าวัด

2.4 ประชากร เศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ

ประชากรบ้านท่าวัด จากข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านหนองปลาน้อย ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ได้ทำการสำรวจและบันทึกไว้เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2558 บ้านท่าวัดมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 2,438 คน มีจำนวนหลังคาเรือน 516 ครอบครั้ว 474 หลังคาเรือน ในแต่ละครอบครั้วมีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ย ครอบครั้วละ 4 คนโดยแบ่งเป็นประชากรชาย-หญิง ได้ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงประชากรชุมชนท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ประชากร					
หมู่บ้าน	เพศชาย	เพศหญิง	รวม/คน	ครอบครั้ว	หลังคาเรือน
บ้านท่าวัดเหนือ	766	759	1,525	327	314
บ้านท่าวัดใต้	447	466	913	189	170

ชาวบ้านท่าวัด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลักได้แก่ ทำนา ทำสวน (มะเขือเทศ กะหล่ำปลี กระน้ำ ถั่วฝักยาว ข้าวโพด) และการประมง ส่วนอาชีพเสริมได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ (หมูป่า โค กระบือ) การเก็บดอกบัวและฝักบัวเพื่อขาย

2.5 วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

ชุมชนบ้านท่าวัดส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาแต่ขณะเดียวกันก็มีการนับถือผีซึ่งเรียกว่าผีปู่ตา ที่ดูแลรักษาไร่นาโดยมีการทำพิธีบูชาทุกปี มีการสืบทอดประเพณีเดือนสิบสอง (ฮีตสิบสอง) ลักษณะทางสังคมของชุมชนเป็นระบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน วัฒนธรรมการกินอยู่เหมือนชาวอีสานโดยทั่วไป มีลักษณะเด่นคือเป็นหมู่บ้านที่อยู่กับน้ำหนองหาร จนได้ชื่อว่าเป็นวัฒนธรรมปลา หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “วัฒนธรรมปลาแดก”

2.6 ระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง

การเดินทางไปบ้านท่าวัดสามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่

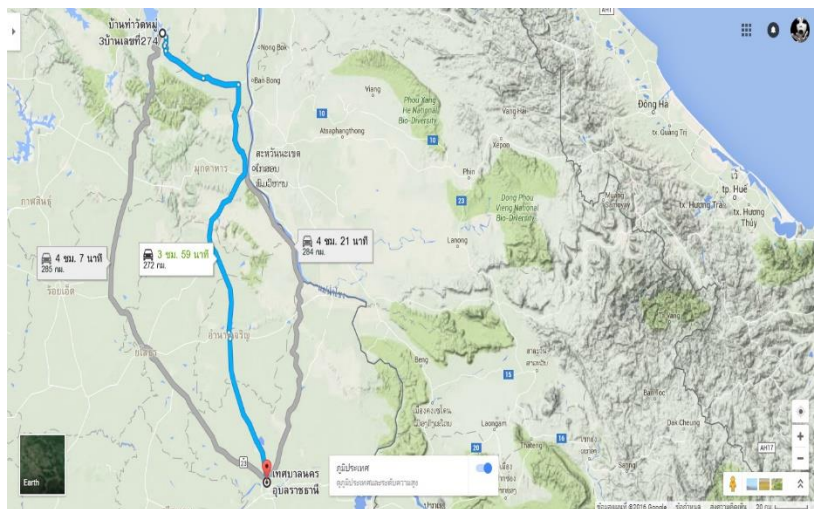
1. การเดินทางโดยรถประจำทาง
2. การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว

เส้นทางการเดินทางสามารถเดินทางได้ 3 เส้นทาง ดังนี้

1. ถนนสกลนคร – นาแก โดยเดินทางจากอำเภอเมืองสกลนคร เลี้ยวซ้ายบริเวณสามแยกหน้าโรงเรียนโพนยางคำเพื่อเข้าสู่ถนนโพนยางคำ – บ้านม่วงคำ ตรงไปผ่านบ้านหนองแวง บ้านหนองปลาน้อย บ้านเหล่าปอแดง บ้านหนองแคน บ้านดอนยาง และเข้าสู่บ้านท่าวัด ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร เส้นทางนี้จะมีรถสองแถวผ่านจากตัวอำเภอเมืองไปยังบ้านท่าวัดโดยจะมีรถโดยสารทุกๆ 30 นาทีและจะหยุดวิ่งรับผู้โดยสารในเวลา 15.00 น.

2. ถนนนาแก – โคกศรีสุพรรณ – สกลนคร โดยจะเดินทางมาจากจังหวัดนครพนม เลี้ยวซ้ายเข้าสู่หมู่บ้านเหล่า ผ่านบ้านระโง่ง บ้านกุดแซ่ บ้านโพนปอหุง บ้านนาราย บ้านดอนเปือย เข้าสู่บ้านท่าวัด ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร

3. ถนนสกลนคร – นครพนม โดยเดินทางจากอำเภอเมืองสกลนคร เลี้ยวซ้ายผ่านอำเภอโพธิ์นาแก้ว ถึงสามแยกบ้านนาแก้วเลี้ยวขวาจากบ้านนาแก้ว บ้านโพนงามท่า บ้านโพนบก บ้านแป้น บ้านซ่งน้ำพุ บ้านคูแก้ว บ้านท่าศาลา บ้านบึงประจักษ์ราษฎร์ บ้านโคกก่อ บ้านหนองฮูตั้ง บ้านดอนแก้ว บ้านม่วงลาย บ้านดอนเปือย และเข้าสู่บ้านท่าวัด ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร (เส้นทางนี้จะค่อนข้างซับซ้อน แต่เป็นการเดินทางตามหมู่บ้านในเส้นทางรอบหนองหาร)

ภาพที่ 15 แสดงแผนที่การเดินทางเส้นหลัก จากเทศบาลเมืองอุบลราชธานี - บ้านท่าวัด จังหวัด สกลนคร

ที่มา : <https://www.google.co.th/maps/dir/บ้านท่าวัดหมู่+ตำบลเหล่าปอแดง+อำเภอเมือง สกลนคร+จังหวัดสกลนคร>

2.7 แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านท่าวัดที่เป็นจุดหลักสำคัญได้แก่

1. วัดมหาพรหมโพธิราช ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งหนองหารเป็นวัดเก่าแก่ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมโบราณที่แสดงถึงประวัติศาสตร์มากมาย ได้แก่ โบสถ์ที่มีเสมาหินสมัยโบราณล้อมรอบแสดงอาณาเขต พระธาตุมหาพรหมโพธิราช ศาลหลวงปู่สอน ศาลเจ้าแม่กวนอิม พระพุทธรูปโบราณ เสาธรรมจักร พิพิธภัณฑวัดมหาพรหมโพธิราช ศาลาทำน้ำจืดชมวิวนองหาร ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ ถูกจัดวางไว้บริเวณวัดอย่างเหมาะสม เมื่อมองมาจากหนองหารเข้ามายังริมฝั่งจะเห็นทัศนียภาพที่สวยงามน่าเลื่อมใส

ภาพที่ 16 แสดงแหล่งท่องเที่ยววัดมหาพรหมโพธิราช บ้านท่าวัด

ภาพที่ 17 แสดงศาลาริมน้ำและท่าเรือ วัดวัดมหาพรหมโพธิราช

2. วัดกลางศรีเชียงใหม่ ตั้งอยู่บ้านท่าวัดใต้ริมฝั่งหนองหาร ประกอบด้วยโบราณวัตถุต่างๆในบริเวณวัด ได้แก่ สระน้ำโบราณ เสาหิน และพิพิธภัณฑวัดกลางศรีเชียงใหม่ที่รวบรวมวัตถุโบราณต่างๆรวมถึงแผ่นศิลาจารึกแสดงประวัติวัดและเมืองศรีเชียงใหม่ไว้ให้ศึกษา

ภาพที่ 18 ภาพองค์พระนาคปรก ความเชื่อของชาวท้าวใต้ริมฝั่งหนองหาน วัดกลางศรีเชียงใหม่

ภาพที่ 19 ภาพพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ แหล่งรวบรวมของโบราณสมัยทวารวดี

3. วัดป่าเอวขันธุ์ ตั้งอยู่บ้านท่าวัดใต้ริมฝั่งหนองหาร มีวัตถุโบราณที่สำคัญคือ พระแท่นเอวขันธุ์ ขนาดยาว 44 นิ้ว สูง 38 นิ้ว เส้นทแยงมุม 60 นิ้ว และเส้นรอบวงกลมกลางแท่นเอวขันธุ์ วัดได้ 7 นิ้ว และมีพระพุทธรูปปางนาคปรกตั้งเด่นอยู่ริมฝั่งหนองหาร

4. หนองหาร เป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ มีพรรณไม้และปลาหลากหลายชนิดให้ศึกษา มีทัศนียภาพที่สวยงามตลอดทั้งปี ประกอบด้วย เกาะ(ภาษาถิ่นเรียกว่า “ดอน”)ใหญ่น้อยจำนวนมาก สามารถนั่งเรือไปชม เดินป่าศึกษาธรรมชาติและระบบนิเวศน์และศึกษาวิถีชีวิตการหาปลาของชุมชน

ภาพที่ 20 แสดงภาพบริเวณบึงหนองหาน

5. เกาะเลี้ยงหมูป่า บริเวณเกาะกลางน้ำหนองหาร ชาวบ้านได้นำหมูป่าไปเลี้ยงแบบ “เลี้ยงปล่อย” นับพันตัว โดยมีการกำหนดสัญลักษณ์ต่างๆเพื่อแสดงว่าใครเป็นเจ้าของ สามารถนั่งเรือไปชมหมูป่า ให้อาหารและสัมผัสธรรมชาติบนเกาะได้ ปัจจุบันเกาะที่ใช้เลี้ยงหมูป่ามากที่สุดคือ ดอนธรรมการ และดอนมิหม่อน

กิจกรรมและการบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

- ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ประกอบด้วย ทะเลสาบน้ำจืด พันธุ์ไม้และพืช
น้ำ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประเพณี งานศิลปหัตถกรรม
- กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน
- การชมและศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุ
  - การนั่งเรือชมทัศนียภาพหนองหาร การชมสวนบัวเก็บดอกบัวและผักบัวรับประทาน
สดๆ
- การเดินป่าศึกษาธรรมชาติบนเกาะ (ดอน)
  - ศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวลุ่มน้ำหนองหาร รวมถึงการศึกษาและเรียนรู้การ
ประกอบอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
- รับประทานอาหารพื้นบ้านแสนอร่อย
  - ฟานักโฮมสเตย์ (ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดบ้านพักโฮมสเตย์ ปีงบประมาณ พ.ศ.
2553) พร้อมพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือน

ภาพที่ 21 แสดงเกาะกลางน้ำหนองหาน กิจกรรมการท่องเที่ยวในบ้านท่าวัด
ที่มา : <http://pantip.com/topic/32635497>

ภาพที่ 22 แสดงกิจกรรมบริการเรือพำนัगत่องเที่ยวชมธรรมชาติริมหนองหาร

ภาพที่ 23 แสดงกิจกรรมบริการเรือพำนัगत่องเที่ยวชมธรรมชาติริมหนองหาร

การบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

บริการบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 10 หลัง โดยมีอัตราค่าบริการ 100 บาท/คน/คืน หรือกรณีเป็นกลุ่มคณะ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม
เรือนำเที่ยวมี 2 แบบ ได้แก่

1. เรือเล็ก เป็นเรือที่ชาวบ้านใช้หาปลาในบึงหนองหารสามารถเข้าถึงจุดน้ำไม่ลึกมากได้ นั่งได้ 3-5 คนพร้อมเสื้อชูชีพ

2. เรือขนาดกลาง นั่งได้ 10-15 คน พร้อมเสื้อชูชีพ

บริการอาหาร จัดโดยกลุ่มแม่บ้าน เป็นอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล เช่น ส้มตำ ปลาเผา แกงหรือต้มยำ ไก่บ้าน ปลาชิวแก้วทอดกรอบ แกงหน่อไม้ แกงเห็ด ยาไข่มดแดง ลาบ(ปลา หมู ไก่ เนื้อ) ย่างหมูป่า ฯลฯ นักท่องเที่ยวสามารถระบุหรือเลือกได้

มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เยาวชนที่ผ่านการอบรมและมีความรู้ในเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง โดยการท่องเที่ยวในพื้นที่บึงหนองหาร มัคคุเทศก์จะมีการอธิบายถึงความสำคัญในแต่ละพื้นที่ ความสำคัญของระบบนิเวศน์ที่เอื้อต่อกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของน้ำ สัตว์น้ำ พืชริมน้ำ สภาพแวดล้อมในพื้นที่บ้านท่าวัด และเรื่องของขยะ การเข้าถึงพื้นที่ของนักท่องเที่ยว ที่จะส่งผลกระทบต่อเป็นอย่างมากในพื้นที่บ้านท่าวัดและบึงหนองหาร ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่เป็นความเกี่ยวเนื่องต่อกันในพื้นที่ทั้งหมด ก่อให้เกิดการรักษาพื้นที่เพื่อคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ ของธรรมชาติ การคงอยู่ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการใช้ชีวิตของคนในพื้นที่

ภาพที่ 24 แสดงตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์ชุมชนบ้านท่าวัด

เอกลักษณ์ของชุมชน มีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีทัศนียภาพและความสมบูรณ์ของธรรมชาติ และแหล่งโบราณคดีของจังหวัดสกลนคร

ภาพที่ 25 แสดงลักษณะของบ้านพักอาศัยในบ้านท่าวัดที่มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2.8 การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นจะเป็นการร่วมมือกันของ 2 หน่วยงาน นั่นก็คือ ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับรัฐ โดยจัดตั้ง "คณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวของชุมชน" เพื่อดูแลรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวทั่วไป และการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ เพื่อจัดการและดำเนินการด้านบ้านพักโฮมสเตย์ สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครเข้ามาเป็นกรรมการด้านต่างๆ ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาบริเวณบ้านของตนเองให้สะอาด เรียบร้อย สวยงาม ร่วมในพิธีต้อนรับนักท่องเที่ยว ช่วยดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์

มีการรณรงค์ให้ชุมชนช่วยกันอนุรักษ์หนองหารและช่วยกันรักษาความสะอาด ไม่ทิ้งขยะลงหนองหาร มีการอนุรักษ์ปลาหน้าวัด บริเวณเกาะดอนต่างๆ ให้ช่วยกันดูแลไม่ทำลายป่าและ

สภาพแวดล้อม ป่าบัวธรรมชาติมีการใส่ปุ๋ยดูแลโดยผู้ที่เก็บผลประโยชน์จากป่านั้น โบราณวัตถุต่างๆ ให้มีการเก็บรักษาและอนุรักษ์ให้เห็นความสำคัญ มีการแบ่งปันการใช้ประโยชน์ร่วมกันชุมชนอื่นๆที่อยู่รอบๆ หนองหาร

ลักษณะนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ้านท่าวัด แบ่งได้หลายกลุ่ม ได้แก่

1. นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่ต้องการสัมผัสชีวิตแบบชนบทอันอบอุ่น สัมผัสกับธรรมชาติ
2. นักเรียน นักศึกษา หรือกลุ่มบุคคลที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุ เข้าค่ายหรือทัศนศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ
3. นักเรียน นักศึกษา บุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กลุ่มองค์กรต่างๆ รวมถึงหมู่บ้านท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานกลุ่มงานต่างๆ ในหมู่บ้านโดยเฉพาะ เช่น กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มทำเครื่องจักสานจากผักตบชวา กลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มหาปลา กลุ่มเลี้ยงหมูป่า เป็นต้น
4. บุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่สนใจมาเข้าค่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมนอกสถานที่ เช่น การจัดอบรม สัมมนา

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาการประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมต่อไป โดยได้ทำการศึกษาพื้นที่ศึกษา 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และ 2) บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ รวมทั้ง ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

ส่วนที่ 1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีรายละเอียดที่เปรียบเทียบการสัมภาษณ์ของทั้งสองพื้นที่ สรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา	
		ท่าล้ง	ท่าวัด

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา								
		ทำล้าง					ทำวัด			
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์
ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	พื้นที่ชุมชน เช่น เป็นแกนนำเก็บขยะและรักษาสิ่งแวดล้อม, การร่วมกันทำความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม, การปลูกต้นไม้									
2.2 การบริหารจัดการพื้นที่ในการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อม		✓		✓			✓		✓	
2.3 การช่วยกันสอดส่องเป็นหูเป็นตาในการรักษาพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้นักท่องเที่ยวมาทำลายพื้นที่ท่องเที่ยวและทำลายสิ่งก่อสร้าง					✓					✓

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา								
		ทำล้าง					ทำวัด			
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์
	ในชุมชน									
3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความ เข้าใจ	3.1 มีบทบาทหน้าที่ ในการให้ความรู้ เกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว และชาวบ้านในพื้นที่	✓	✓				✓	✓		
	3.2 ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	✓			✓	✓	✓			✓
	3.3 มีการประชาสัมพันธ์และ ให้บริการข้อมูลแหล่ง ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว, การ จัดทำป้ายบอกทาง		✓	✓	✓			✓	✓	✓
4. การมีส่วนร่วม ของชุมชน	4.1 เป็นแกนนำ, เป็น ผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ การจัดการ	✓					✓			

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา								
		ทำล้าง					ทำวัด			
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์
	การท่องเที่ยว									
	4.2 เป็นผู้มอบหมายงานแก่ประชาชนในพื้นที่ และวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่	✓					✓			
	4.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน		✓					✓		
	4.4 มีส่วนในการกำหนดแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่			✓	✓				✓	
	4.5 การร่วมรักษาความปลอดภัยในพื้นที่				✓				✓	
	4.6 แบ่งกลุ่มเพื่อบริการนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการ					✓				✓

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา								
		ทำล้าง					ทำวัด			
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์
	ท่องเที่ยววัดต่างๆ									
5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน	5.1 ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การจัดหาน้ำดื่ม, ความปลอดภัย การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น	✓					✓			
	5.2 การประสานงานแหล่งขายสินค้า-หัตถกรรม และการหาแหล่งขายสินค้าจักสานในตัวเมือง ฯ	✓								
	5.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำถนน ป้ายบอกทาง และจัดหาน้ำในการ		✓					✓		

เกณฑ์การ ประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา								
		ทำล้าง					ทำวัด			
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์
อุปโภคและบริโภค										
5.4 มีส่วนร่วมในการ เป็นหูเป็นตาช่วย เจ้าหน้าที่ในการรักษา ความปลอดภัยใน พื้นที่			✓	✓				✓	✓	
5.5 ให้ความร่วมมือ กับภาครัฐและช่วย นำเสนอปัญหาที่ เกิดขึ้นในพื้นที่					✓					✓

จากตารางที่ 5. สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า

1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ทั้ง 2 ชุมชน มีความเกี่ยวเนื่องกับพื้นที่มากที่สุดในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น การทำประมง การทำการเกษตร และการทำปศุสัตว์ และการทำการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน เป็นต้น

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา									
		ทำล้ง					ทำวัด				
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่
1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	1.1 การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาษาบรู(ทำล้ง) ภาษาญ้อ (ทำวัด) การประกอบอาหาร พิธีกรรมความเชื่อ ฯลฯ	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
	1.2 การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการจัดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และการประกอบพิธีกรรมเฉพาะถิ่น		✓			✓		✓		✓	
	1.3 ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น				✓	✓				✓	✓

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา												
		ทำล้าง					ทำวัด							
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่			
2.การอนุรักษ์ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น	2.1 สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการรักษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่น รูปแบบของอาคารบ้านสองชั้น การใช้วัสดุที่ทำด้วยไม้	✓		✓			✓							
	2.2 รักษาและร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่น การสร้างอาคารและบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นต้น	✓			✓	✓	✓		✓	✓	✓			
	2.3 ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ภาษาถิ่น การทำหัตถกรรมชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา									
		ทำล้าง					ทำวัด				
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่
	การจัดประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น										
	2.4 รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การใช้ภาษาถิ่น, การทำเครื่องจักสานใช้ในครัวเรือน, การมีประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น				✓	✓				✓	✓
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น	3.1 อนุรักษ์ และสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง	✓		✓	✓	✓			✓	✓	✓
	อนุรักษ์ และทำนุบำรุงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่น วัด	✓				✓	✓			✓	

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา								
		ทำล้าง					ทำวัด			
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์
	พิพิธภัณฑ์ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น									
4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน	4.1 สนับสนุนส่งเสริม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น การฝึกภาษา(บรู , ญ้อ), การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ, กิจกรรมท่องเที่ยววัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน, การให้นักท่องเที่ยวซื้อผลิตภัณฑ์ ของชุมชน เป็นต้น	✓				✓	✓			✓
	4.2 ทำกิจกรรมกับ	✓			✓	✓			✓	

เกณฑ์การประเมิน	ประเด็น	พื้นที่ศึกษา								
		ท่าลี่					ท่าวัต			
		ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์	ประชาชนในพื้นที่	ผู้นำชุมชน	เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการร้านค้า	ผู้ประกอบการโฮมสเตย์
	นักท่องเที่ยวโดยการนำเที่ยว									
	4.3 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น			✓		✓		✓		✓
	4.3 การอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น	✓					✓			

จากตารางที่ 5.2 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า

1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ข้อมูลมากที่สุดของทั้ง 2 ชุมชน คือ การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาษาบรู(ท่าลี่) ภาษาญ้อ (ท่าวัต) การประกอบอาหาร พิธีกรรมความเชื่อ ฯลฯ
2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ข้อมูลมากที่สุดของทั้ง 2 ชุมชน คือ ส่งเสริม สนับสนุนการใช้ภาษาถิ่น การทำหัตถกรรมชุมชน การจัดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น ข้อมูลมากที่สุดของ ทั้ง 2 ชุมชน คือ อนุรักษ์ และสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง

4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ ทั้ง 2 ชุมชน มีข้อมูลที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ คือ สนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น การฝึกภาษา(บรู, ญ้อ), การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ, กิจกรรมท่องเที่ยววัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน, การให้นักท่องเที่ยวซื้อผลิตภัณฑ์ ของชุมชน เป็นต้น มีการทำกิจกรรมกับนักท่องเที่ยวโดยการนำเที่ยว และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น

ส่วนที่ 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการศึกษาพื้นที่โดยการตอบแบบสอบถามจากผู้แทนหลังคาเรือน เกี่ยวกับเรื่องการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 พื้นที่บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 7 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 65 หลังคาเรือน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	33	50.77
หญิง	32	49.23
ศาสนา		
พุทธ	65	100
ระดับการศึกษา		

มัธยมต้น/ม.3	15	23.08
มัธยมปลาย/ม.6/มศ.5/ปวช.	32	58.46
ปริญญาตรี	3	4.62
สถานภาพ/บทบาท		
หัวหน้าครอบครัว	41	63.08
คู่สมรสของหัวหน้าครอบครัว/ญาติ	17	26.15
บุตร/บุตรเขย/บุตรสะใภ้	3	4.62

ผู้ที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุดเป็นเพศชาย จำนวน 33 คน (ร้อยละ 50.77) และเพศหญิง จำนวน 32 คน (ร้อยละ 49.23) การนับถือศาสนาผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ จำนวน 65 คน (ร้อยละ 100.00) การศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จบการศึกษาที่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ม.6 / ม.ศ.5 / ปวช. จำนวน 32 คน (ร้อยละ 58.46) รองลงมามีการศึกษาที่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม.3 จำนวน 15 คน (ร้อยละ 23.08) และระดับการศึกษาที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามคือระดับ ปริญญาตรี จำนวน 3 คน (ร้อยละ 4.62) และสถานภาพหรือบทบาทผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดเป็นหัวหน้าหลังคาเรือน จำนวน 41 คน (ร้อยละ 63.08) รองลงมา คือ คู่สมรสของหัวหน้าหลังคาเรือน จำนวน 17 คน (ร้อยละ 26.15) และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุด คือ บุตร / บุตรเขย / บุตรสะใภ้ จำนวน 3 คน (ร้อยละ 4.62)

ตารางที่ 8 ตารางแสดงอาชีพหลักของชุมชนบ้านท่าล้าง

อาชีพหลักของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
ประมง	23	35.38
เกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์)	19	29.23
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัท/โรงงาน/สถานประกอบการเอกชน	2	3.08
หัตถกรรม / เครื่องจักสาน	9	13.85

ค้าขาย / ประกอบธุรกิจของตนเอง	5	7.69
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4	6.15
รับจ้างทั่วไป	3	4.62
อื่น ๆ	0	0.00
รวม	65	100.00

จากตารางที่ 8 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพหลักมากที่สุดคืออาชีพประมง จำนวน 23 หลังคาเรือน (ร้อยละ 35.38) รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์) จำนวน 19 หลังคาเรือน (ร้อยละ 24.10) และอาชีพผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดคืออาชีพพนักงาน/ลูกจ้าง บริษัท/โรงงาน/สถานประกอบการเอกชน จำนวน 2 หลังคาเรือน (ร้อยละ 3.08)

ตารางที่ 9 ตารางแสดงอาชีพรองของชุมชนบ้านท่าลั้ง

อาชีพรองของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
ไม่มี	5	7.69
หัตถกรรม / เครื่องจักสาน	43	66.15
เกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์)	6	9.23
ค้าขาย / ประกอบธุรกิจของตนเอง	2	3.08
รับจ้างทั่วไป	9	13.85
ลูกจ้างบริษัท/โรงงาน/สถานประกอบการเอกชน	0	0.00

อาชีพรองของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
อื่น ๆ	0	0.00
รวม	65	100.00

จากตารางที่ 9 พบว่า อาชีพรองของผู้ตอบแบบสอบถามที่มากที่สุดคือการทำหัตถกรรม / เครื่องจักสาน จำนวน 43 หลังคาเรือน (ร้อยละ 66.15) รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป จำนวน 9 หลังคาเรือน (ร้อยละ 13.85) และน้อยที่สุดค้าขาย / ประกอบธุรกิจของตนเอง จำนวน 2 หลังคาเรือน (ร้อยละ 3.08)

ตารางที่ 10 ตารางแสดงรายได้โดยประมาณต่อเดือนของครอบครัวชุมชนบ้านท่าล่าง

รายได้โดยประมาณต่อเดือนของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน	34	52.31
ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท/เดือน	13	20.00
ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท/เดือน	6	9.23
ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท/เดือน	5	7.69
ระหว่าง 20,001 – 25,000 บาท/เดือน	4	6.15
ระหว่าง 25,001 – 30,000 บาท/เดือน	3	4.62
ระหว่าง 30,001 – 35,000 บาท/เดือน	0	0.00
มากกว่า 35,000 บาท/เดือน	0	0.00
รวม	65	100.00

จากตารางที่ 10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีรายได้โดยประมาณต่อเดือนคือน้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 34 หลังคาเรือน (ร้อยละ 52.31) รองลงมา มีรายได้ โดยประมาณต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 13 หลังคาเรือน (ร้อยละ 20.00) และน้อยที่สุดของ

ผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้โดยประมาณต่อเดือนอยู่ระหว่าง 25,001 – 30,000 บาท จำนวน 3 หลังคาเรือน (ร้อยละ 4.62)

ตารางที่ 11 ตารางแสดงรายได้ต่อรายจ่ายของครอบครัวชุมชนบ้านท่าลั้ง

รายได้และรายจ่ายในหลังคาเรือนของท่านเป็นอย่างไร	ความถี่	ร้อยละ
รายได้กับรายจ่ายพอๆ กัน	51	78.46
รายได้มากกว่ารายจ่ายพอมีเงินเหลือเก็บ	12	18.46
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	2	3.08
อื่น ๆ	0	0.00
รวม	65	100.00

จากตารางที่ 11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีรายได้กับรายจ่ายพอๆ กัน จำนวน 51 หลังคาเรือน (ร้อยละ 78.46) รองลงมารายได้มากกว่ารายจ่ายพอมีเงินเหลือเก็บ จำนวน 12 หลังคาเรือน (ร้อยละ 18.46) และผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนน้อยมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย จำนวน 2 หลังคาเรือน (ร้อยละ 3.08)

ส่วนที่ 2 แบบประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ECOTOURISM)

ตารางที่ 12 ความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติบ้านท่าลั้ง

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยว	1. มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเช่น การทำประมง การหาของป่า	2.32	0.95	ระดับศักยภาพมาก
	2. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพา	1.35	1.10	ระดับ

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ทั้งในทางบกและ ทางน้ำ	ธรรมชาติ เช่น การล่องเรือ			ศักยภาพน้อย
	3. มีการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่ง ท่องเที่ยวอื่นๆในท้องถิ่นใกล้เคียง	2.17	1.08	ระดับ ศักยภาพปาน กลาง
	4. มีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมา เป็นวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อ การดำรงชีวิต	1.65	1.21	ระดับ ศักยภาพปาน กลาง

จากตารางที่ 12 การประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม พื้นที่ท่าล้งในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ECOTOURISM) จากตารางที่ 5.7 ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นประเมินคือการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ พบว่าดัชนีข้อที่ 1 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การทำประมง การหาของป่า เป็นดัชนีที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$) อยู่ในระดับ 2.32 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพมาก ส่วนดัชนีข้อที่ 2 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ เช่น การล่องเรือ เป็นดัชนีที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x}$) อยู่ในระดับ 1.35 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพน้อย

ตารางที่ 13 ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบ้านท่าล้ง

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีการจัดการ		มีการจัดการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนมี การจัดการให้ ความรู้แก่คนใน	1. มีหน่วยงานจากชุมชนคอยเฝ้า ระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้า มาทำลายสภาพแวดล้อม	14	21.54	51	78.46

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีการจัดการ		มีการจัดการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
พื้นที่เอง และ นักท่องเที่ยวที่ เข้ามาในพื้นที่	2. มีการควบคุมปริมาณ นักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไป	29	44.62	36	55.38
	3. มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ ในการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน	22	33.85	43	66.15
	4. มีการรักษาสภาพแวดล้อมของ ประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด	11	16.92	54	83.08

จากตารางที่ 13 ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นพื้นที่ชุมชนมี การจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ พบว่าดัชนีข้อที่ 4 การรักษา สภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด เป็นดัชนีที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 83.08 ส่วนดัชนีข้อที่ 2 มีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไป เป็นดัชนีที่มีการจัดการ น้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 55.3

ตารางที่ 14 การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจบ้านท่าลี่

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีการจัดการ		มีการจัดการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนมี การจัดการให้ ความรู้แก่คนใน พื้นที่เอง และ นักท่องเที่ยวที่ เข้ามาในพื้นที่	1. มีการให้ความรู้หรือมีการจัดการ อบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการ บรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้ หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของ ภาครัฐหรือเอกชน	16	24.62	49	75.38
	2. มีป้ายบอกทาง และป้ายบอกความ	10	15.38	55	84.62

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีการจัดการ		มีการจัดการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
	เป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญ				
	3. มีจุดบริการนักท่องเที่ยว (ทางบก และทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว	21	32.31	44	67.69
	4. มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	10	15.38	55	84.62

จากตารางที่ 14 การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เอง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ พบว่าดัชนีข้อที่ 2 มีป้ายบอกทางและป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญ และข้อที่ 4 มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ เป็นดัชนีที่มีค่าร้อยละที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 84.62 ส่วนดัชนีข้อที่ 3 มีจุดบริการนักท่องเที่ยว (ทางบกและทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว เป็นดัชนีที่มีการจัดการน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 67.69

ตารางที่ 15 การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าลั้ง

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ประชาชนในพื้นที่ มีการแบ่งหน้าที่ กันอย่างชัดเจน ในการประกอบ กิจกรรมการ ท่องเที่ยว	1. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมใน การกำหนดแนวทางการจัดการเรื่อง การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน	6	9.23	59	90.77
	2. มีมาตรการในการรักษาความ ปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจาก อันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ	12	18.46	53	81.54
	3. มีการกระจายรายได้หรือ ผลตอบแทนแก่ชาวบ้านที่เข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว อย่างเหมาะสม	21	32.31	44	67.69

จากตารางที่ 15 การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นประเมินคือประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่าดัชนีข้อที่ 1 ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 90.77 ส่วนดัชนีข้อที่ 3 มีการกระจายรายได้หรือผลตอบแทนแก่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เป็นดัชนีที่มีการจัดการน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 67.69

ตารางที่ 16 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าล่าง

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน	1. มีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา	1.78	0.55	มี ศักยภาพการรองรับ เพียงพอ
	2. มีเส้นทางการคมนาคมและการเดินรถสาธารณะจากภายนอกเข้ามาในพื้นที่	1.12	0.84	มี ศักยภาพการรองรับ แต่ไม่เพียงพอ
	3. มีระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปารองรับตามความต้องการ	1.65	0.65	มี ศักยภาพการรองรับ เพียงพอ
	4. มีร้านค้า/จุดแวะซื้อสินค้า OTOP ของพื้นที่ กระจายอยู่ตามบริเวณสำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว	1.02	0.82	มี ศักยภาพการรองรับ แต่ไม่เพียงพอ

จากตารางที่ 16 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน พบว่าดัชนีข้อที่ 1 การมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 1.78 ส่วนดัชนีข้อที่ 4 มีร้านค้า/จุดแวะซื้อสินค้า OTOP ของพื้นที่กระจายอยู่ตามบริเวณสำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับแต่ยังไม่เพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 1.02

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (CULTURAL TOURISM)

ตารางที่ 17 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านท่าลั้ง

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น					
พื้นที่ชุมชนมีการ รักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าแก่ไม่ เหมือนในท้องถิ่น อื่น เช่น ภาษา, อาหาร,การดำเนิน ชีวิต	1. มีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ของพื้นที่ชุมชน	11	16.92	54	83.08
	2. มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของ พื้นที่ชุมชน	37	56.92	28	43.08
	3. มีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ชุมชน	31	47.69	34	52.31
	4. มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน	22	33.85	43	66.15
2. การมีการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น					
พื้นที่ชุมชนมีการ รักษารูปแบบของ อาคารบ้านเรือน ,สถาปัตยกรรมของ ท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี	1. มีสิ่งปลูกสร้าง เช่น อาคาร บ้านเรือน วัด ที่บ่งบอกถึง สถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อย่าง ชัดเจน	25	38.46	40	61.54
	2. มีเหตุการณ์ ข้าวของเครื่องใช้ที่ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่าง	4	6.15	61	93.85

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
	ชัดเจน				
	3. มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายใน แหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ	26	40.00	39	60.00
	4. มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้น ถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติได้เป็นอย่างดี	23	35.38	42	64.62
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น					
พื้นที่ชุมชนมีการ ช่วยกันอนุรักษ์ อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรม	มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่าง ชัดเจน	11	16.92	54	83.08
ท้องถิ่นโดยไม่ถูก กลืนจากสังคม สมัยใหม่	มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ ในพื้นที่โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นซึ่ง ยังคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้น ถิ่นไว้เป็นอย่างดี	26	40.00	39	60.00
4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน					
พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ ที่ท่องเที่ยวหรือการ แสดงออกที่ สามารถบ่งบอก และอธิบายถึง	มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่ เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อ การท่องเที่ยวที่ชัดเจน	9	13.85	56	86.15
	2. มีการแสดงออกถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นถิ่นแก่	35	53.85	30	46.15

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
เรื่องราวของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน	นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยี่ยมชม				

จากตารางที่ 17 พบว่า การประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืน พื้นที่ทำลงในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (CULTURAL TOURISM) โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ซึ่งได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร และการดำเนินชีวิต พบว่าดัชนีข้อที่ 1 มีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 ส่วนดัชนีข้อที่ 2 มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 43.08

2) การมีการอนุรักษ์ และส่งเสริมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมของท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษาประจำถิ่น หัตถกรรม และวัฒนธรรมประเพณี พบว่าดัชนีข้อที่ 2 การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 93.85 ส่วนดัชนีข้อที่ 3 มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 60.00

3) การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนสถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่ พบว่าดัชนีข้อที่ 1 มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 ส่วนดัชนี

ข้อที่ 2 มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ในพื้นที่โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นซึ่งยังคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้เป็นอย่างดี เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 60.00

4) การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออกที่สามารถบ่งบอกและอธิบายถึงเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.15 ส่วนดัชนีข้อที่ 2 มีการแสดงออกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นถิ่นแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยี่ยมชมเป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 46.15

2. พื้นที่ท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 278 หลังคาเรือน สรุปผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

ตารางที่ 18 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	187	67.27
หญิง	91	32.73
ศาสนา		
พุทธ	278	100
ระดับการศึกษา		
มัธยมต้น/ม.3	15	23.08
มัธยมปลาย/ม.6/มศ.5/ปวช.	32	58.46
ปริญญาตรี	3	4.62
สถานภาพ/บทบาท		
หัวหน้าครอบครัว	41	63.08

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
คู่สมรสของหัวหน้าครอบครัว/ญาติ	17	26.15
บุตร/บุตรเขย/บุตรสะใภ้	3	4.62

จากตาราง 18 ผู้ที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุดเป็นเพศหญิง จำนวน 187 คน (ร้อยละ 67.27) และเพศชาย จำนวน 91 คน (ร้อยละ 32.73) ในส่วนการนับถือศาสนาผู้แทนหลังคาเรือนที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ จำนวน 278 คน (ร้อยละ 100.00) การศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดมีการศึกษาที่ระดับปริญญาตรี จำนวน 102 คน (ร้อยละ 36.69) รองลงมา มีการศึกษาที่ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า / ปวส. จำนวน 83 คน (ร้อยละ 29.86) และผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนน้อยที่สุดที่มีการศึกษาที่ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.72) และในส่วนสถานภาพหรือบทบาทผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มากที่สุดเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 198 คน (ร้อยละ 71.22) รองลงมา คือ คู่สมรส จำนวน 60 คน (ร้อยละ 21.58) และผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนน้อยที่สุด เป็นญาติ / พี่ / น้อง ของหัวหน้าครอบครัว จำนวน 12 คน (ร้อยละ 4.32)

ตารางที่ 19 ตารางแสดงอาชีพหลักของชุมชนบ้านท่าวัด

อาชีพหลักของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
ประมง	67	24.10
เกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์)	143	51.44
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัท/โรงงาน/สถานประกอบการเอกชน	9	3.24
หัตถกรรม / เครื่องจักสาน	20	7.19
ค้าขาย / ประกอบธุรกิจของตนเอง	25	8.99
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	5	1.80
รับจ้างทั่วไป	9	3.24
อื่น ๆ	0	0.00

อาชีพหลักของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
รวม	278	100.00

จากตารางที่ 19 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพหลักมากที่สุดคืออาชีพเกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์) จำนวน 143 หลังคาเรือน (ร้อยละ 51.44) รองลงมาคืออาชีพประมง จำนวน 67 หลังคาเรือน (ร้อยละ 24.10) และอาชีพผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดคืออาชีพพนักงาน/ลูกจ้างบริษัท/โรงงาน/สถานประกอบการเอกชน และ รับจ้างทั่วไป จำนวน 9 หลังคาเรือน (ร้อยละ 3.24)

ตารางที่ 20 ตารางแสดงอาชีพรองของชุมชนบ้านท่าวัด

อาชีพรองของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
ไม่มี	25	8.99
หัตถกรรม / เครื่องจักสาน	143	51.44
เกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์)	16	5.76
ค้าขาย / ประกอบธุรกิจของตนเอง	34	12.23
รับจ้างทั่วไป	41	14.75
ลูกจ้างบริษัท/โรงงาน/สถานประกอบการเอกชน	19	6.83
อื่น ๆ	0	0.00
รวม	278	100.00

จากตารางที่ 20 พบว่า อาชีพรองของผู้ตอบแบบสอบถามที่มากที่สุดคือหัตถกรรม / เครื่องจักสาน จำนวน 143 หลังคาเรือน (ร้อยละ 51.44) รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป จำนวน 41 หลังคาเรือน (ร้อยละ 14.75) และน้อยที่สุดคือ การทำเกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์) จำนวน 16 หลังคาเรือน (ร้อยละ 5.76)

ตารางที่ 21 ตารางแสดงรายได้โดยประมาณต่อเดือน

รายได้โดยประมาณต่อเดือนของหลังคาเรือน	ความถี่	ร้อยละ
น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน	21	7.55
ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท/เดือน	31	11.15
ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท/เดือน	124	44.60
ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท/เดือน	87	31.29
ระหว่าง 20,001 – 25,000 บาท/เดือน	9	3.24
ระหว่าง 25,001 – 30,000 บาท/เดือน	4	1.44
ระหว่าง 30,001 – 35,000 บาท/เดือน	2	0.72
มากกว่า 35,000 บาท/เดือน	0	0.00
รวม	278	100.00

จากตารางที่ 21 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีรายได้โดยประมาณต่อเดือนคืออยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 124 หลังคาเรือน (ร้อยละ 44.60) รองลงมา มีรายได้โดยประมาณต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 87 หลังคาเรือน (ร้อยละ 31.29) น้อยที่สุดของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้โดยประมาณต่อเดือนอยู่ระหว่าง 30,001 – 35,000 บาท จำนวน 2 หลังคาเรือน (ร้อยละ 0.72)

ตารางที่ 22 ตารางแสดงรายได้ต่อรายจ่ายของครอบครัว

รายได้และรายจ่ายในหลังคาเรือนของท่านเป็นอย่างไร	ความถี่	ร้อยละ
---	---------	--------

รายได้กับรายจ่ายพอๆ กัน	87	31.29
รายได้มากกว่ารายจ่ายพอมีเงินเหลือเก็บ	135	48.56
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	56	20.14
อื่น ๆ	0	0.00
รวม	278	100.00

จากตารางที่ 22 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดมีรายได้มากกว่ารายจ่ายพอมีเงินเหลือเก็บ จำนวน 135 หลังคาเรือน (ร้อยละ 48.56) รองลงมามีรายได้กับรายจ่ายพอๆ กัน จำนวน 87 หลังคาเรือน (ร้อยละ 31.29) และมีจำนวนน้อยที่รายได้น้อยกว่ารายจ่าย จำนวน 56 หลังคาเรือน (ร้อยละ 20.14)

ส่วนที่ 2 แบบประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ECOTOURISM)

ตารางที่ 23 ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติบ้านท่าวัด

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ	1. มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเช่น การทำประมง การหาของป่า	2.17	1.02	ระดับศักยภาพปานกลาง
	2. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ เช่น การล่องเรือ	1.32	1.07	ระดับศักยภาพน้อย
	3. มีการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆในท้องถิ่นใกล้เคียง	2.08	1.10	ระดับศักยภาพปานกลาง
	4. มีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมา	1.46	1.15	ระดับศักยภาพ

	เป็นวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อ การดำรงชีวิต			น้อย
--	--	--	--	------

สำหรับการศึกษาพื้นที่ทำวัดในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ECOTOURISM) จากตารางที่ 5.19 ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นประเมินคือมีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ พบว่าดัชนีข้อที่ 1 มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเช่น การทำประมง การหาของป่า เป็นดัชนีที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 2.17 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพมาก ส่วนดัชนีข้อที่ 2 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ เช่น การล่องเรือ เป็นดัชนีที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 1.32 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพน้อย

ตารางที่ 24 ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบ้านทำวัด

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีการจัดการ		มีการจัดการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่	1. มีหน่วยงานจากชุมชนคอยเฝ้าระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาทำลายสภาพแวดล้อม	70	25.18	208	74.82
	2. มีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไป	96	34.53	182	65.47
	3. มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน	85	30.58	193	69.42
	4. มีการรักษาสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด	74	26.62	204	73.38

จากตารางที่ 24 ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เอง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ พบว่าดัชนีข้อที่

1 มีหน่วยงานจากชุมชนคอยเผื่อระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาทำลายสภาพแวดล้อม เป็นดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 74.82 ส่วนดัชนีข้อที่ 2 มีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไป เป็นดัชนีที่มีการจัดการน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 65.47

ตารางที่ 25 การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจบ้านท่าวัด

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ไม่มีการจัดการ		มีการจัดการ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เอง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่	1. มีการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน	73	26.26	205	73.74
	2. มีป้ายบอกทาง และป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญ	80	28.78	198	71.22
	3. มีจุดบริการนักท่องเที่ยว (ทางบกและทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว	86	30.94	192	69.06
	4. มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	85	30.58	193	69.42

จากตารางที่ 25 การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เอง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน เป็นดัชนีที่มีการ

จัดการมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 73.74 ส่วนดัชนีข้อที่ 3 มีจุดบริการนักท่องเที่ยว (ทางบกและทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว เป็นดัชนีที่มีการจัดการน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 69.06

ตารางที่ 26 การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าวัด

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ประชาชนในพื้นที่ มีการแบ่งหน้าที่ กันอย่างชัดเจน ในการประกอบ กิจกรรมการ ท่องเที่ยว	1. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมใน การกำหนดแนวทางการจัดการเรื่อง การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน	82	29.50	196	70.50
	2. มีมาตรการในการรักษาความ ปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจาก อันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ	64	23.02	214	76.98
	3. มีการกระจายรายได้หรือ ผลตอบแทนแก่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่าง เหมาะสม	76	27.34	202	72.66

จากตารางที่ 26 การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นประเมินคือประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ เป็นประเด็นที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 76.98 ส่วนดัชนีข้อที่ 1 ประชาชน

ในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มี
คุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 70.50

ตารางที่ 27 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าวัด

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
พื้นที่ชุมชนมีการ จัดการเกี่ยวกับ โครงสร้างพื้นฐาน	1. มีความพร้อมของบุคลากรแหล่ง ท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษา ความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจน มีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ ฉุกเฉินตลอดเวลา	1.77	0.56	มี ศักยภาพการ รองรับ เพียงพอ
	2. มีเส้นทางการคมนาคมและการเดิน รถสาธารณะจากภายนอกเข้ามาในพื้นที่	1.23	0.78	มี ศักยภาพการ รองรับ แต่ไม่เพียงพอ
	3. มีระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปารองรับตามความต้องการ	1.73	0.59	มี ศักยภาพการ รองรับ เพียงพอ
	4. มีร้านค้า/จุดแวะซื้อสินค้า OTOP ของพื้นที่ กระจายอยู่ตามบริเวณสำคัญ ภายในแหล่งท่องเที่ยว	0.99	0.83	มี ศักยภาพการ รองรับ แต่ไม่เพียงพอ

จากตารางที่ 27 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน__ประเด็นการประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการ
จัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานพบว่าดัชนีข้อที่ 1 มีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้
ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับ
เหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$)
อยู่ในระดับ1.77 ส่วนดัชนีข้อที่ 4 มีร้านค้า/จุดแวะซื้อสินค้า OTOP ของพื้นที่กระจายอยู่ตามบริเวณ

สำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นดัชนีที่มีศักยภาพรองรับแต่ยังไม่เพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 0.99

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (CULTURAL TOURISM)

ตารางที่ 28 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านท่าวัด

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น					
พื้นที่ชุมชนมีการ รักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าแก่ ไม่เหมือนใน ท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา,อาหาร, การดำเนินชีวิต	1. มีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ของพื้นที่ชุมชน	73	26.26	205	73.74
	2. มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ชุมชน	149	53.60	129	46.40
	3. มีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ชุมชน	158	56.83	120	43.17
	4. มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน	60	17.75	278	82.25
2. การมีการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น					
พื้นที่ชุมชนมีการ รักษารูปแบบ	1. มีสิ่งปลูกสร้าง เช่น อาคาร บ้านเรือน วัด ที่บ่งบอกถึง	103	37.05	175	62.95

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ของอาคาร บ้านเรือน ,สถาปัตยกรรม ของท้องถิ่นไว้ เป็นอย่างดี	สถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน				
	2. มีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน	46	16.55	232	83.45
	3. มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ	119	42.81	159	57.19
	4. มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี	134	48.20	144	51.80
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น					
พื้นที่ชุมชนมีการ ช่วยกันอนุรักษ์ อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรม ท้องถิ่นโดยไม่ถูก กลืนจากสังคม สมัยใหม่	มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน	114	41.01	164	58.99
	มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ในพื้นที่ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นซึ่งยังคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้เป็นอย่างดี	130	46.76	148	53.24
4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน					
พื้นที่ชุมชนมี สถานที่	มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการ	38	13.67	240	86.33

ประเด็นการ ประเมิน	ดัชนี	ไม่มีคุณสมบัติ		มีคุณสมบัติ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ท่องเที่ยวหรือ การแสดงออกที่ สามารถบ่งบอก และอธิบายถึง เรื่องราวของ ชุมชนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน	ท่องเที่ยวที่ชัดเจน 2. มีการแสดงออกถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีพื้นถิ่นแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ ที่มาเยี่ยมชม	137	49.28	141	50.72

จากตารางที่ 28 พบว่า การประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง
นิเวศและวัฒนธรรม พื้นที่ท่าวัดในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (CULTURAL TOURISM) โดย
แบ่งเป็น 4 ด้าน ซึ่งได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการรักษา
ขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร และการดำเนินชีวิต พบว่า
ดัชนีข้อที่ 4 มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับ
ร้อยละ 82.25 ส่วนดัชนีข้อที่ 3 มีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ชุมชน
เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 43.17

2) การมีการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น
ประเด็นประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมของท้องถิ่นไว้
เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษาประจำถิ่น หัตถกรรม และวัฒนธรรมประเพณี
พบว่าดัชนีข้อที่ 2 การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นดัชนี
ที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.45 ส่วนดัชนีข้อที่ 4 มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและ
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 51.80

3) การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น ประเด็น ประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนสถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจาก สังคมสมัยใหม่ พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดย ยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 58.99 ส่วนดัชนี ข้อที่ 2 มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ในพื้นที่โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นซึ่งยังคงรูปแบบทาง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้เป็นอย่างดี เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 53.24

4) การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็น ประเมินคือพื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออกที่สามารถบ่งบอกและอธิบายถึงเรื่องราว ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.33 ดัชนีข้อที่ 2 มีการแสดงออกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นถิ่นแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 50.72

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ วัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศและวัฒนธรรม และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ วัฒนธรรม ซึ่งพื้นที่ศึกษาคือชุมชนบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และ ชุมชนบ้านท่าวัด ตำบลเห่ ลำป่อแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ทั้งสองพื้นที่เป็นพื้นที่แหล่ง ท่องเที่ยวรองที่ต้องรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาพักผ่อนซึ่งมีพื้นที่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก กล่าวคือ ชุมชนบ้านท่าลั้งเป็นพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติผาแต้มซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ในแต่ละปีมี นักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก และชุมชนบ้านท่าวัดก็มีพื้นที่ติดกับหนองหาน แหล่ง

ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสกลนคร สำหรับการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและวิธีการศึกษาเชิงปริมาณ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปจากการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

สรุปผลการศึกษา

1.1 สรุปผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการสัมภาษณ์ได้ทำการสัมภาษณ์ 5 กลุ่มได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริการโฮมสเตย์ และประชาชนในพื้นที่ ทั้งในชุมชนบ้านท่าล่าง จังหวัดอุบลราชธานี และบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร โดยใช้แบบสัมภาษณ์เหมือนกันและมีการแบ่งศึกษา 2 ด้านคือ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปผลได้ดังนี้

ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 เกณฑ์ในการประเมินคือ

1. ความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าล่างและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ทุกกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์ยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐ มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในประเด็นของการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น การทำประมง การทำการเกษตร และการทำปศุสัตว์ และการทำการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน เป็นต้น ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในประเด็นการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ เช่น การเก็บของป่า การตัดไม้ไผ่จักสาน เป็นต้น เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการเชื่อมโยงข้อมูล/ประสานแหล่งท่องเที่ยวอื่น และผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในประเด็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าลั้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ทุกกลุ่มมีบทบาทยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐ ในประเด็นการแสดงออกในการรับผิดชอบต่อพื้นที่ชุมชน เช่น เป็นแกนนำเก็บขยะและรักษาสิ่งแวดล้อม, การร่วมกันทำความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม, การปลูกต้นไม้ เจ้าหน้าที่รัฐและผู้บริหารโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการบริหารจัดการพื้นที่ในการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อม และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการช่วยกันสอดส่องเป็นหูเป็นตาในการรักษาพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้นักท่องเที่ยวมาทำลายพื้นที่ท่องเที่ยวและทำลายสิ่งก่อสร้างในชุมชน

3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าลั้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นการมีหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้านในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้บริหารโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการประชาสัมพันธ์และให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว การจัดทำป้ายบอกทาง

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าลั้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกัน คือผู้นำชุมชนมีบทบาทในประเด็นการเป็นแกนนำ, เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ การจัดการการท่องเที่ยว และประเด็นการเป็นผู้มอบหมายงานแก่ประชาชนในพื้นที่และวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน ผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการร่วมรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการแบ่งกลุ่มเพื่อบริการนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ สำหรับประเด็นที่ผู้ถูกสัมภาษณ์คิดแตกต่างกันคือ บ้านท่าลั้ง ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทตรงกันคือประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ แต่ในบ้านท่าวัด ผู้บริการโฮมสเตย์จะมีบทบาทคือประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่

5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าล้าง และบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกัน คือ ผู้นำชุมชนมีบทบาทในประเด็นการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การจัดหาน้ำดื่ม, ความปลอดภัย การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำถนน ป้ายบอกทาง และจัดหาน้ำในการอุปโภคและบริโภค ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการเป็นหูเป็นตาช่วยเจ้าหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการให้ความร่วมมือกับภาครัฐและช่วยนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าล้างและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ทุกกลุ่มที่ถูกสัมภาษณ์ยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐ มีบทบาทตรงกันในประเด็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาษาบรู(ท่าล้าง) ภาษาญ้อ(ท่าวัด) การประกอบอาหาร พิธีกรรมความเชื่อ ฯลฯ เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการจัดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และการประกอบพิธีกรรมเฉพาะถิ่น ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนท่าล้างและท่าวัดให้ข้อมูลที่แตกต่างกันหลายประเด็นดังนี้

- ประเด็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการรักษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่น รูปแบบของอาคารบ้านสองชั้น การใช้วัสดุที่ทำด้วยไม้ กลุ่มที่มีบทบาทในชุมชนท่าล้างคือผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ชุมชนท่าวัดคือผู้นำชุมชน

- ประเด็นการรักษาและร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่น การสร้างอาคารและบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นต้น กลุ่มที่มีบทบาทในชุมชนท่าล้างคือผู้นำชุมชน ผู้

บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ ชุมชนท่าวัดคือผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่

- ประเด็นการส่งเสริม สนับสนุนการใช้ภาษาถิ่น การทำหัตถกรรมชุมชน การจัดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ทุกกลุ่มในชุมชนท่าล่างและท่าวัดมีบทบาทร่วมกัน

- รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การใช้ภาษาถิ่น, การทำเครื่องจักสานใช้ในครัวเรือน, การมีประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น กลุ่มผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ของชุมชนท่าล่างและท่าวัดให้ความสำคัญและรักษาไว้

3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าล่าง ทุกกลุ่มมีบทบาทยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐในประเด็นการอนุรักษ์ และสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง ส่วนชุมชนท่าวัดกลุ่มที่มีบทบาทในประเด็นดังกล่าวคือ ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่

4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าล่างและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันทุกประเด็นคือ 1) ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการสนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น การฝึกภาษา(บรู, ญ้อ), การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ, กิจกรรมท่องเที่ยววัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน, การให้นักท่องเที่ยวซื้อผลิตภัณฑ์ ของชุมชน เป็นต้น 2) ผู้นำชุมชนและผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการทำกิจกรรมกับนักท่องเที่ยวโดยการนำเที่ยว 3) ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น 4) เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นการอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า ข้อมูลของกลุ่มที่ถูกสัมภาษณ์ในสองพื้นที่ทั้งพื้นที่บ้านท่าล่างและพื้นที่บ้านท่าวัดมีลักษณะตรงกันหลายประเด็น และมีความถี่ของการตอบสัมภาษณ์ในทิศทางเดียวกัน โดยบทบาทสำคัญในการเป็นแกนนำในการสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวจะเป็นผู้นำ

ชุมชน และกลุ่มที่ส่งเสริมและสนับสนุน อำนวยความสะดวกคือ เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งในพื้นที่ชุมชนที่
บริการจัดการตนเองผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่จะมี
บทบาทสูง

1.2 สรุปผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ได้แบ่งชุดคำถามเป็น 2 ด้านคือ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในพื้นที่บ้านท่าลั้งและท่าวัดเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ศักยภาพ
ชุมชนในการพัฒนาต่อไป ซึ่งผลสรุปในแต่ละด้านดังนี้

ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นที่ศึกษา
คือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ พื้นที่
บ้านท่าลั้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 การมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเช่น การทำประมง การ
หาของป่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$) เท่ากับ 2.32 ซึ่งอยู่ในระดับศักยภาพมาก และบ้านท่าวัด พบว่า
ดัชนีข้อที่ 1 การมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การทำประมง การหาของป่า มี
ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$) เท่ากับ 2.17 ซึ่งอยู่ในระดับศักยภาพปานกลาง

2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นที่ศึกษาคือ
พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง พื้นที่บ้านท่าลั้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 4 การ
รักษาสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด เป็นดัชนีที่มีการจัดการสูงที่สุด เท่ากับร้อยละ
83.08 และบ้านท่าวัด ดัชนีข้อที่ 1 มีหน่วยงานจากชุมชนคอยเฝ้าระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยว
เข้ามาทำลายสภาพแวดล้อม เป็นดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 74.82

3. การให้การศึกษ เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ซึ่งประเด็นที่
ศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ พื้นที่
บ้านท่าลั้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 มีป้ายบอกทางและป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญ
และข้อที่ 4 มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์

นิทรรศการ เป็นดัชนีที่มีค่าร้อยละที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 84.62 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน เป็นดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 73.74

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นที่ศึกษาคือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 90.77 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ เป็นประเด็นที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 76.98

5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นที่ศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน พื้นที่ท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 การมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) เท่ากับ 1.78 อยู่ในระดับ มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ และท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 การมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) เท่ากับ 1.77 อยู่ในระดับ

มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ

ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นที่ศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม พื้นที่บ้านท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด

เท่ากับร้อยละ 83.08 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 4 มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 82.25

2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นที่ศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี พื้นที่บ้านท่าล่าง พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 93.85 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.45

3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น ประเด็นที่ศึกษา คือพื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนสถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่ พื้นที่บ้านท่าล่าง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 58.99

4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นที่ศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออกที่สามารถบ่งบอกและอธิบายถึงเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่บ้านท่าล่าง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.15 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.33

การอภิปรายผล

การประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมสามารถอภิปรายผลในการศึกษา ดังนี้

1. ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ในการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้งและพื้นที่บ้านท่าวัดมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณดังนี้

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษาคือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ ซึ่งเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การทำการประมง การทำการเกษตร การหาของป่า การนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาเป็นองค์ประกอบในครัวเรือน จนถึงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งจากข้อมูลทางการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้งและบ้านท่าวัด มีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีพเป็นอย่างมาก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งสองพื้นที่ก็ได้กล่าวถึงการพึ่งพาธรรมชาติของทั้งสองพื้นที่ศึกษามากเช่น การทำประมงและการเก็บพืชพรรณจากธรรมชาติมาใช้ในหลังคาเรือนเช่น การเก็บผักหวานป่า การเข้าป่าไปตัดไม้ไผ่มาทำเครื่องจักรสาน และการพาครอบครัวล่องเรือท่องเที่ยวในช่วงน้ำลด รวมถึงการทำการเกษตร และการทำปศุสัตว์ และการทำการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับบัคเลย์ (อ๋างใน กิ่งแก้ว บัว

เพชร, 2549 : 26) ศาสตราจารย์ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยกริฟฟิท ประเทศออสเตรเลีย ให้คำนิยามสั้น ๆ ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยผลิตผลทางธรรมชาติ การจัดการที่ยั่งยืนและองค์ประกอบทางการศึกษา ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการอนุรักษ์ และ

และค่าเฉลี่ยในเรื่องของความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษาคือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ บ้านท่าล้งมีดัชนีที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 2.32 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพมาก และมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่มีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกัน จะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 2.17 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง และพื้นที่บ้านท่าวัด เป็นพื้นที่ที่มีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยว มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยศ สันตสมบัติ (กรุงเทพฯธุรกิจ. 2542: ออนไลน์) การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกัน โดยไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด ในลักษณะเช่นนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นทำการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษา

2) ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ศึกษาคือบ้านท่าล้ง จะให้ความสำคัญในเรื่องของการการรักษาสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนในพื้นที่ของทั้งสองที่กล่าวถึงว่า ประชาชนในพื้นที่ได้มีการช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (สารานุกรมไทย. 2546: ออนไลน์) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ กลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ

- การสงวนรักษา พื้นที่ ควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้นานที่สุดหรือตลอดไป
- ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ
- เจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่าง ๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

และจากแบบสอบถามที่ค่าดัชนีที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 83.08 แตกต่างจากบ้านท่าวัดซึ่งบ้านท่าวัดนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องของการมีหน่วยงานจากชุมชนคอยเฝ้าระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาทำลายสภาพแวดล้อมมากกว่าเรื่องอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากค่าดัชนีในการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 74.82 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สาคร กือเจริญ (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. 2549: 141) กล่าวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกรบกวน และฟื้นตัวได้ยาก

สรุปได้ว่า พื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่คือบ้านท่าล่าง และบ้านท่าวัด มีการให้ความสำคัญ การจัดการในเรื่องของความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง ถึงแม้จะให้ความสำคัญในเรื่องที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังถือว่าพื้นที่ทั้งสองมีการจัดการเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเองได้เป็นอย่างดี

3) การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ซึ่งประเด็นในการศึกษาคือพื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล่าง จะให้ความสำคัญในเรื่องของการมีป้ายบอกทางและป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญและการที่มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ จะเห็นได้จากดัชนีที่มีค่าร้อยละที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 84.62 ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ที่ได้มีการ

บริการนักท่องเที่ยวในเรื่องของป้ายบอกทาง การอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยวในเรื่องความเป็นมาของพื้นที่แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาพักที่โฮมสเตย์และคนที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วัลลภ ทองอ่อน (2550: 13-14) ที่กล่าวไว้ในหัวข้อการกำหนดมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวต้องมีระบบให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว

แตกต่างกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 73.74 ซึ่งจะสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่ได้เข้ามาส่งเสริมเรื่องของการแนะนำ ให้ความรู้แก่ชาวบ้านและในเรื่องของการประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยว เช่น มีการให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวแก่ชาวบ้านจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) สอดคล้องกับแนวคิดของ สาศกร กือเจริญ (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. 2549: 141) กล่าวว่าจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าบ้านท่าล่างจะให้ความสำคัญในเรื่องการมีป้ายบอกทางและป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญและการที่มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ นิทรรศการก็ตาม จากการสังเกตกิจกรรมเหล่านี้ในพื้นที่บ้านท่าล่างถือว่ายังขาดการจัดการในเรื่องของการกระจายหรือให้ข้อมูลได้ไม่เต็มที่ เพราะเอกสารเหล่านี้จะอยู่ตามจุดบริการนักท่องเที่ยวเท่านั้น

4) การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นในการศึกษาคือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล่าง จะให้ความสำคัญในเรื่องประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เป็นประเด็นที่มีคุณสมบัติมากที่สุด จะเห็นได้จากค่าเท่ากับร้อยละ 90.77 ซึ่งสอดคล้อง

กับแนวคิดของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (สารานุกรมไทย. 2546: ออนไลน์) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ในส่วนของพื้นที่บ้านท่าวัด จะให้ความสำคัญในเรื่องการมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ เป็นประเด็นที่มีคุณสมบัติมากที่สุด จะเห็นได้จากค่าเท่ากับร้อยละ 76.98 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วัลลภ ทองอ่อน (2550: 13-14) ที่กล่าวไว้ในหัวข้อการกำหนดมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี

สรุปได้ว่าทั้งสองพื้นที่ศึกษาจะให้ความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการพัฒนาในเรื่องการมีส่วนร่วม ทั้งสองพื้นที่ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมมากขึ้น รวมถึงกิจกรรมของชาวบ้านที่จะเข้ามามีส่วนร่วมควรให้มีความน่าสนใจและมีความหลากหลายทั้งในกิจกรรมพื้นฐานที่ควรจะมีและกิจกรรมเสริมที่ทันสมัย

5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน มีประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล่าง มีการให้ความสำคัญในเรื่องการมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 1.78 ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่มีการให้ให้ความสำคัญในเรื่องการมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) อยู่ในระดับ 1.77 สอดคล้องกับค่าให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า และประชาชนในพื้นที่ ของทั้งสองพื้นที่ที่มีการได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอแนวทางในการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวรวมถึงเรื่องการอำนวยความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันวิจัย

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (สารานุกรมไทย. 2546: ออนไลน์) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ให้ความสำคัญเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม

วัลลภ ทองอ่อน (2550: 13-14) กล่าวไว้ในหัวข้อการกำหนดมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี และองค์ประกอบในการประเมินควรมี 4 มิติ ดังเช่นการศึกษาของ จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด (2561) องค์ประกอบหลัก 4 ด้าน (มิติ) ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านพื้นที่ ที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature – based tourism) องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ(Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) การเพิ่มพูนความรู้ ให้เกิดการรับรู้และปลูกจิตสำนึก และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญและจำเป็นที่ทุกคนในชุมชนต้องเป็นส่วนหนึ่งในการดูแล ตรวจสอบ เฝ้าระวังทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญทวี ดวงโพธิ์ศรี (2553) ศึกษาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาวาย กรณีศึกษาบ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ ทำการศึกษาโดยใช้เกณฑ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้านคือ

- 1) ด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน
- 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ในกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือช่วยประเมินศักยภาพเช่นกัน

สรุปได้ว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง และพื้นที่บ้านท่าวัด ให้ความสำคัญในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานที่เหมือนกัน ดังนั้น การให้ให้ความสำคัญในเรื่องการมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ จึงเป็นเรื่องที่ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

1.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1). การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง มีการให้ความสำคัญในเรื่องภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 ในส่วนของบ้านท่าวัด จะให้ความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 82.25 ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ของทั้งสองพื้นที่ ที่กล่าวถึงเรื่องภาษาที่เป็นของตนเองที่ไม่เหมือนใคร มีอาหารประจำท้องถิ่น ประจำฤดูกาล และมีประเพณีประจำปีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดของ วัลลภ ทองอ่อน.(2550: 24-25) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ต้องมีสิ่งดึงดูด เช่น ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร และประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ

จากการให้ความสำคัญในเรื่องของเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันของสองพื้นที่ทำให้ทราบว่าพื้นที่สองพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังคงดำรงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้เหมือนกัน

2). การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น มีประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็น

อย่างดี ซึ่งจะมีการศึกษาแยกย่อยลงไปในเรื่อง การมีสิ่งปลูกสร้างที่บ่งบอกถึงสถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน มีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าลั้ง ให้ความสำคัญในเรื่องการมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 93.85 ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เช่นเดียวกัน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.45 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับแนวคิดของ วัลลภ ทองอ่อน.(2550: 24-25) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ต้องมีสิ่งดึงดูด เช่น งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นประเด็นศึกษาที่บ่งบอกถึงการอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ได้อย่างชัดเจน

3). การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น มีประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าลั้งมีการให้ความสำคัญในเรื่องของการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 และในพื้นที่บ้านท่าวัด มีการให้ความสำคัญในเรื่องการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 58.99 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วัลลภ ทองอ่อน.(2550: 24-25) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ต้องมีสิ่งดึงดูด เช่น งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่

ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง และแนวคิดเรื่องลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (วัลลภ ทองอ่อน. 2550: 23-24) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในเชิงลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่คือพื้นที่บ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดนั้น มีการให้ความสำคัญที่เหมือนกันในเรื่องของการให้ความสำคัญในเรื่องของการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน ซึ่งแสดงว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสอง มีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่ ได้อย่างเข้มแข็ง นั้นแสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์อาคารจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4). การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน มีประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบายเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.15 ส่วนในพื้นที่บ้านท่าวัด มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน และมีค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.33 ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ทั้งสองพื้นที่ ที่กล่าวถึงโบราณสถานในพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ถ้ามีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่ชาวบ้านจะต้องพาเข้าไปเยี่ยมชม ลักการะ เช่น ดอนปู่ตา รอยพระพุทธรูปในบ้านท่าล้ง พิพิธภัณฑ์เครื่องเงินสมัยทวารวดีในบ้านท่าวัด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) ได้กล่าวถึงประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแยกย่อยออกเป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น มี

พื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสองนั้นได้มีโบราณสถานที่บ่งบอกเรื่องราวของพื้นที่เช่นเดียวกัน คือพื้นที่บ้านท่าล้งมี ดอนปู่ตา รอยพระพุทธรูปที่พื้นที่บ้านท่าวัด มีพิพิธภัณฑสถาน นอกจากนี้พื้นที่ศึกษาทั้งสองยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวในพื้นที่ได้อีกด้วย

ในการประเมินศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมซึ่งพบว่าบ้านท่าล้งและท่าวัดมีศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวที่มีความสะดวกไปในการเดินทาง และด้านการบริหารจัดการและส่งเสริมทั้งจากภายนอกและภายในเช่น งบประมาณนโยบาย และหน่วยงานสนับสนุน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน ประชาชน ภาคเอกชนผู้ให้บริการโฮมสเตย์ ผู้ประกอบการค้าขายมีบทบาทโดดเด่นกว่าหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นประเด็นที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้

2. ความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ในการเก็บข้อมูลจากประชาชนและกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 พื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า ในด้านกายภาพและที่ตั้งมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เพราะมีทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะภาษาที่สืบทอดกันมานอกจากใช้ในการสื่อสารของคนในชุมชนแล้วยังสอดแทรกในพิธีกรรมและการต้อนรับนักท่องเที่ยว จากบทบาทของประชาชน ผู้นำชุมชนและภาคเอกชนในพื้นที่โดยสะท้อนผ่านผลการศึกษาที่บทบาทสำคัญส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของชุมชน ทั้งเรื่องการอนุรักษ์ การมี

ส่วนร่วมในการวางแผนทรัพยากร การสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น แต่บทบาทของหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐสะท้อนผ่านการส่งเสริมและสนับสนุนในบางเรื่องที่เป็นหน้าที่หลัก เช่น การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานของทุกชุมชน ดังนั้นในการที่พื้นที่หรือชุมชนจะมีศักยภาพมากพอในการรองรับนักท่องเที่ยวและสามารถรักษาสมดุลเพื่อให้การท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเติบโตและพัฒนา หน่วยงานภาครัฐจึงเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับนิพนธ์ วิเชียรน้อย (2564) ศึกษามุมมองภาครัฐต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานีพบว่าทางด้านกายภาพและที่ตั้งมีความสำคัญในการเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ข้อค้นพบหนึ่งประการหนึ่งคือ ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมักอยู่ในความรับผิดชอบของภาคเอกชนประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งถ้าประชาชนและหน่วยงานภาครัฐสามารถมีบทบาทร่วมกันได้จะเป็นการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับพรชัย เพียรผล (2559) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การเห็นความสำคัญของการร่วมมือระหว่างประชาชนและรัฐบาลจะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวได้ การศึกษาพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านเหล่า ได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต่อวิถีการดำเนินชีวิตเป็นหลักสำคัญ จึงทำให้มีการเข้าร่วมของหน่วยงานหลายฝ่ายในชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนพัฒนาคนในชุมชนโดยการสร้างกิจกรรมองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านการเข้ารับการอบรม การศึกษาหรือทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ การประชุมแบบกลุ่ม การจัดเวทีชุมชนและมีการกำหนดมาตรฐานการป้องกันทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับภูวดล บัวบางพลู(2561) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวสร้างรายได้และส่งเสริมอาชีพด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้เป็นผู้บริการด้านการท่องเที่ยว แต่ยังไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้า

มามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการในพื้นที่อุทยานในปัจจุบัน ดังนั้นจากการศึกษาพบว่า บ้านท่าลั้งและท่าวัดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังมีความต้องการให้ส่งเสริมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. บ้านท่าลั้ง จังหวัดอุบลราชธานี

- 1) ด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง
- 2) การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 3) การกระจายรายได้หรือผลตอบแทนแก่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม
- 4) การหาตลาดและแหล่งขายสินค้าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 5) การบูรณสถาปัตยกรรมโบราณและส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์บ้านเก่า

2. บ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร

- 1) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2) การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม
- 3) พัฒนาจุดบริการนักท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ
- 4) การหาตลาดและแหล่งขายสินค้าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

3. แนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าลั้งและพื้นที่บ้านท่าวัดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้วยปัจจัยแหล่งที่ตั้ง สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตที่สวยงามเหมาะแก่การ

ท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวแนวใหม่ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ เช่น พื้นที่ทำวัดที่ใกล้หนองหาน และพื้นที่ทำล้งที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่พึ่งพิงแม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำโขง และจากข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณสะท้อนถึงประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนภาคเอกชนมีความต้องการให้เกิดการพัฒนา และจากการศึกษางานวิจัยต่างๆ มีแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ทำล้งและพื้นที่ทำวัด ดังนี้

1. ระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดเวทีสาธารณะให้ชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการวางแผนทั้งในด้านแผนที่ ศักยภาพ และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นและการทำงานเชิงรุกของภาครัฐ สอดคล้องกับการวิจัยของ สมเกียรติ ชัยพิบูลย์ (2550) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งข้อมูลจากการจัดเวทีชาวบ้านที่ได้เข้าร่วมวางแผนการจัดการ คือ การจัดการด้านโครงสร้างองค์การการท่องเที่ยว การจัดการบุคลากร การจัดระบบการดำเนินการ และการติดตามตรวจสอบการดำเนินการ

2. ระดับภูมิภาค ควรมีศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวโดยใช้จุดเชื่อมต่อในมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (story) หรือวิถีชีวิตริมโขงเพื่อให้เกิดจุดท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค อาทิเช่น การศึกษาของ ศันสนีย์ กระจ่าง โฉม และคณะ (2561) ทำการศึกษาเพื่อยกระดับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนา ทำให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันทางด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม หรือการศึกษาของ เชิดชัย อ่องสกุล และนายคำนนวน นวลสนอง (2559) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลาที่เชื่อมโยง 3 จังหวัดภาคใต้ และสอดคล้องกับการวิจัยของ นิพันธ์ วิเชียรน้อย (2564) ศึกษามุมมองภาครัฐต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี: กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต เทศบาลเมืองท่าโขลงและเทศบาลเมืองบึงยี่โถ

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตจึงควรเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน และพัฒนาเชิงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทางน้ำและทางบก การปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมเมืองและธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

1. ในเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์และงบประมาณในการแข่งขันการท่องเที่ยวระดับชุมชนอย่างจริงจัง
2. ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์เพื่อให้คนในพื้นที่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการหวงแหนรักษาธรรมชาติและเป็นผู้มีส่วนในการวางแผนให้เกิดความยั่งยืน
3. ควรมีการทำสื่อและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ใช้ในการทำแผนที่การเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและทางวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (Story) ร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบประเด็นอื่นๆที่น่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาในโอกาสต่อไป จึงขอเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไปคือ

1. ควรศึกษาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสาน
2. ควรศึกษาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ภายใต้สถานการณ์การเกิดโรคระบาดอุบัติใหม่
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอย่างมีส่วนร่วมในไทยและต่างประเทศ เช่นประเทศที่มีพรมแดนพื้นที่ติดกัน หรือประเทศที่มีภูมิสถาปัตยกรรม

รูปแบบการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน
และประเทศชาติ

รายการอ้างอิง

Office of the Permanent Secretary. (2018). Thailand Tourism Statistics Report 2017
Retrieved February 15, 2020 from

https://www.mots.go.th/old/ewt_dl_link.php?nid=11588.

กรมการท่องเที่ยว. (2557a). คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กรมการท่องเที่ยว. (2557b). คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กฤษณ์ โคตรสมบัติ. (2553). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

การท่องเที่ยวโดยชุมชน สถาบัน. (2554). การประเมินมาตรฐานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศและหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 ภายใต้โครงการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 เชียงใหม่ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน.

การท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดอุบลราชธานี, ส. (2551). แนวทางและกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน. (2538). นโยบายและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปี 2538-2539 กรุงเทพฯ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กิ่งแก้ว บัวเพชร. (2549). การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนศรีวัง อำเภอบานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด. (2561). รูปแบบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ Christian University of Thailand Journal. 244 (ตุลาคม- ธันวาคม) 548 -560.

เฉลิมลาภ คเนจร ณ อยุธยา. (2544). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ชุติมา แจงประดิษฐ์. (2550). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอ่าวสลักเพชร เกาะช้าง จังหวัดตราด วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฐาปนา บุญยประวัติ. (2558). ข้อเสนอเกณฑ์การเติบโตอย่างชาญฉลาดกับการสร้างยุทธศาสตร์ ด้านผังเมืองของประเทศไทย [ออนไลน์] ได้จาก

<http://www.oknation.net/blog/smartgrowththailand/2015/01/09/entry-2> [สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2563].

- เดชา ไต้สูงเนิน. (2543). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์บริการงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนาพร ฉิมมิ. (2562). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มนักท่องเที่ยวยุโรป กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีรวุฒิ เอะกุล. (2561). ระเบียบวิธีวิจัย พิมพ์ครั้งที่ 3. อุบลราชธานี: วิทยาการพิมพ์.
- นงคินุช แสนสุขและคณะ. (2547). การศึกษภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาป่าดงลำพัน อำเภอ นาเข็องจังหวัดมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิพันธ์ วิเชียรน้อย วราลักษณ์ คงอ้วน และพุดพัฒน์นิ น คำชิระพิทักษ์. (2564). มุมมองภาครัฐต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต เทศบาลเมืองท่าโขลง และเทศบาลเมืองปิ่นเกล้า Journal of Architectural/Planning Research and Studies 8(12) หน้า 1-17.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีทางสถิติสำหรับนักวิจัย เล่มที่ 1 พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ สุวีริยาสาสน์.
- บุญทวี ดวงโพธิ์ศรี. (2553). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม บริเวณป่าสงวน แห่งชาติภูเขาควาย กรณีศึกษาบ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ ชุมชน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศูนย์วิชาการการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย กรุงเทพมหานคร.
- พรชัย เพียรผล. (2559). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่า ใน พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ จังหวัดเชียงใหม่ สืบค้นวันที่ 19 มิถุนายน 2564 เข้าถึงได้จาก http://mdc.library.mju.ac.th/thesis/2561/phornchai_phianphol/fulltext.pdf.
- ภูวดล บัวบางพลู. (2561). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติ เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี วารสารวิจัยรำไพพรรณี 12(2) 96-98.
- ภูวนาดวิจิตร, ธ. (2558). การพัฒนาตลาดนัดทุ่งฟ้าบดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทุนวิจัย ประเภทงานวิจัยทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com> [สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2563].
- ยศ สันตสมบัติและคณะ. (2544). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการ จัดการทรัพยากร ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัลลภ ทองอ่อน. (2550). ชุดเอกสารการสอนและหลักสูตรทรัพยากรบุคคล มหาวิทยาลัยแพรว กรุงเทพมหานคร สำนักฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วินิธา พานิชย์. (2548). แนวทางในการพัฒนาบ้านท่าวัด อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คັນสนีย์ กระจำนง และคณะ. (2561). ชุดโครงการแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม กรณีศึกษา เส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา โครงการย่อยที่ 2 การศึกษาเพื่อยกระดับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมใน เส้นทางอารยธรรมล้านนา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย.

ศิริจรรยา ประพตติกิจ. (2553). “การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2545). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อ กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรุงเทพฯ สถาบันวิจัยและเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). “การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยว ชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร”.

สาคร กือเจริญ. (2549). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรุงเทพฯ อภิชาติการพิมพ์.

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองบึงกาฬ. (2557). แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนก ประเภทและแสดงโครงการคมนาคมและขนส่งทำกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมือง บึงกาฬ บึงกาฬ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองบึงกาฬ (เอกสารอัดสำเนา).

हरषा मीमंगलकुललक. (2551). การมีส่วนร่วมของภาครัฐและชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศวัฒนธรรมในชุมชน แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไผ่. (2558). ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไผ่ อุบลราชธานี องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไผ่.

องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าปอแดง. (2558). ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าปอแดง สกลนคร องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไผ่.

อารยา อินชชสาร. (2554). การประเมินศักยภาพของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศ วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อำนาจ ใหญ่ยิ่ง. เกษราพร ทิรวางศ์. (2553). วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนมลาปรี อำเภอร่องควาง จังหวัดแพร่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและ ข้อเสนอเพื่อการวิจัย กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

เรื่อง การประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

แบบสอบถาม

เรื่อง การประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม
คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืน หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืน

คำอธิบาย แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 2 แบบประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืน
- ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

กรุณาตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

นายภาสกร จวนสาบ

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยศิลปากร

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเด็นที่ศึกษา	เกณฑ์คะแนน
1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ และมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ	มีศักยภาพในการจัดการมาก ให้ 3 คะแนน มีศักยภาพในการจัดการปานกลาง ให้ 2 คะแนน มีศักยภาพในการจัดการน้อย ควรปรับปรุง ให้ 1 คะแนน ขาดศักยภาพการจัดการ ให้ 0 คะแนน
2. ความรับผิดชอบต่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	มีศักยภาพในการจัดการ ให้ 1 คะแนน ไม่มีศักยภาพในการจัดการ ให้ 0 คะแนน
3. การให้การศึกษ เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ	มีศักยภาพในการจัดการ ให้ 1 คะแนน ไม่มีศักยภาพในการจัดการ ให้ 0 คะแนน
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน	มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน
5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน	มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ ให้ 2 คะแนน มีศักยภาพการรองรับแต่ไม่เพียงพอ ให้ 1 คะแนน ไม่มีศักยภาพการรองรับ ให้ 0 คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่ศึกษา	เกณฑ์คะแนน
1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน
2. การมีการอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทาง วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น	คุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับ สถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น	คุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน
4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดง ถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน	คุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน ไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- ต่ำกว่า 20 อายุ 20 – 30 ปี อายุ 31 – 40 ปี
 อายุ 41 – 50 ปี อายุ 51 – 60 ปี อายุมากกว่า 60ปี

3. ภูมิลำเนา .....

4. ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวส./ อนุปริญญา
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

- รับราชการ ค้าขาย
 เกษตรกร ประมง อื่นๆ .....

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ต่ำกว่า 5000 บาท 5000-15,000 บาท
 15,000-20,000 บาท มากกว่า 20,000 บาท

ส่วนที่ 2 แบบประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง ที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ECOTOURISM)

1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ระดับศักยภาพ			
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)	ขาดการจัดการ (0)
มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ	1. มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเช่น การทำประมง การหาของป่า				
	2. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ เช่น การล่องเรือ				
	3. มีการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆในท้องถิ่นใกล้เคียง				
	4. มีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีวิต				

2. ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ระดับศักยภาพ	
		มีการจัดการ (1)	ไม่มีการจัดการ (0)
พื้นที่ชุมชนมีการจัดการ ให้ความรู้แก่คนในพื้นที่ เอง และนักท่องเที่ยวที่ เข้ามาในพื้นที่	1. มีหน่วยงานจากชุมชน คอยเฝ้าระวังไม่ให้ผู้คนหรือ นักท่องเที่ยวเข้ามาทำลาย สภาพแวดล้อม		
	2. มีการควบคุมปริมาณ นักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไป		
	3. มีการแบ่งพื้นที่การใช้ ประโยชน์ในการท่องเที่ยว อย่างชัดเจน		
	4. มีการรักษา สภาพแวดล้อมของประชาชน ในพื้นที่อย่างเคร่งครัด		

3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ระดับศักยภาพ	
		มีการจัดการ (1)	ไม่มีการจัดการ (0)
พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เอง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่	1. มีการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน		
	2. มีป้ายบอกทาง และป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญ		
	3. มีจุดบริการนักท่องเที่ยว (ทางบกและทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว		
	4. มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ นิทรรศการ		

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ระดับศักยภาพ	
		มีคุณสมบัติ (1)	ไม่มี คุณสมบัติ (0)
ประชาชนในพื้นที่ที่มีการ แบ่งหน้าที่กันอย่าง ชัดเจน ในการประกอบ กิจกรรมการท่องเที่ยว	1. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมใน การกำหนดแนวทางการจัดการเรื่อง การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน		
	2. มีมาตรการในการรักษาความ ปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจาก อันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ		
	3. มีการกระจายรายได้หรือ ผลตอบแทนแก่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่าง เหมาะสม		

5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ระดับศักยภาพการรองรับ		
		มีเพียงพอ (2)	มี แต่ไม่เพียงพอ (1)	ไม่มี (0)
พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน	1. มีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา			
	2. มีเส้นทางการคมนาคมและการเดินทางสาธารณะจากภายนอกเข้ามาในพื้นที่			
	3. มีระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปารองรับตามความต้องการ			
	4. มีร้านค้า/จุดแวะซื้อสินค้า OTOP ของพื้นที่ กระจายอยู่ตามบริเวณสำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว			

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (CULTURAL TOURISM)

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ระดับศักยภาพ	
		มี คุณสมบัติ (1)	ไม่มี คุณสมบัติ (0)
1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น			
พื้นที่ชุมชนมีการรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณี เก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่น อื่น เช่น ภาษา,อาหาร,การ ดำเนินชีวิต	1. มีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ของพื้นที่ชุมชน		
	2. มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ชุมชน		
	3. มีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ชุมชน		
	4. มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน		
2. การมีการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น			
พื้นที่ชุมชนมีการรักษา รูปแบบของอาคาร บ้านเรือน,สถาปัตยกรรม ของท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี	1. มีสิ่งปลูกสร้าง เช่น อาคาร บ้านเรือน วัด ที่บ่งบอกถึง สถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน		
	2. มีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน		
	3. มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายใน แหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ		
	4. มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้ เป็นอย่างดี		
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น			
พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกัน อนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดย	1. มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดย ยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน		

ประเด็นการประเมิน	ดัชนี	ระดับศักยภาพ	
		มี คุณสมบัติ (1)	ไม่มี คุณสมบัติ (0)
ไม่ถูกกลืนจากสังคม สมัยใหม่			
	2. มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ ในพื้นที่โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นซึ่งยังคง รูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้ เป็นอย่างดี		
4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน			
พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ ท่องเที่ยวหรือการ แสดงออกที่สามารถบ่ง บอกและอธิบายถึง เรื่องราวของชุมชนตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน	1. มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่ เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการ ท่องเที่ยวที่ชัดเจน		
	2. มีการแสดงออกถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีพื้นถิ่นแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ ที่มาเยี่ยมชม		

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

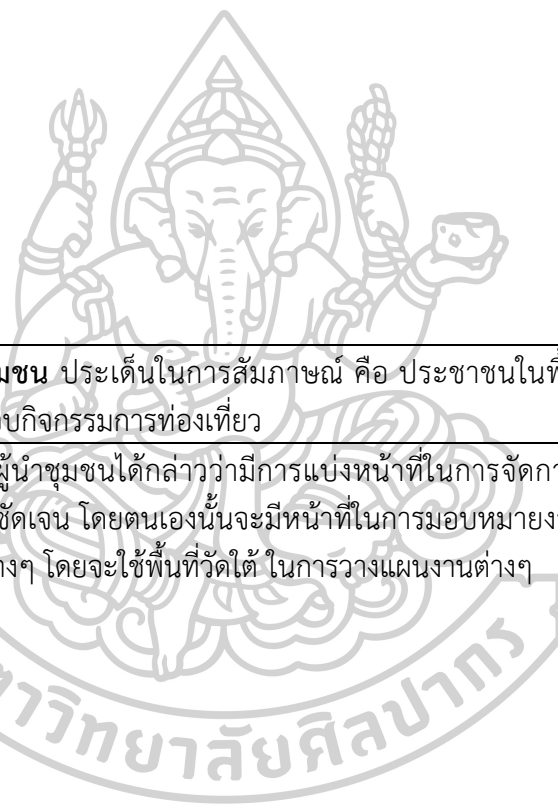
จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ที่เป็นกึ่งโครงสร้าง โดยมีรายละเอียดที่เปรียบเทียบการสัมภาษณ์ของทั้งสองพื้นที่เป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน

ชุมชนบ้านท่าล่าง	ชุมชนบ้านท่าวัด
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	
1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิต และการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ	
ผู้นำชุมชนมีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการทำประมงและการเก็บพืชพรรณจากธรรมชาติมาใช้ในหลังคาเรือนเช่น การเก็บผักหวานป่า การเข้าป่าไปตัดไม้ไผ่มาทำเครื่องจักรสาน และการพาครอบครัวท่องเที่ยวในช่วงน้ำลด	ผู้นำชุมชนได้กล่าวถึงว่าโดยส่วนใหญ่ตนเองได้พึ่งพาธรรมชาติเยอะ จะเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ คือ การทำประมง การทำการเกษตร และการทำปศุสัตว์ และการทำการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน
2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง	

ชุมชนบ้าน ท่าลี่	ชุมชนบ้านท่าวัด
<p>ผู้นำชุมชนมีการแสดงออกถึงควมรับผิดชอบต่องานที่ชุมชน โดยการเป็นแกนนำลูกบ้านในการช่วยกันเก็บขยะ ปลูกต้นไม้ในหมู่บ้านและได้ตั้งกฎในหมู่บ้านในการช่วยกันรักษาความสะอาด</p>	<p>กลุ่มผู้นำชุมชน ได้มีการนำพาชาวบ้านให้ช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังขาดความร่วมมือกับชาวบ้านในบางส่วน</p>
<p>3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่</p>	
<p>ผู้นำชุมชนได้กล่าวว่า ในส่วนของการอธิบายหรือให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว นั้นตนเองและชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้เอง ส่วนในเรื่องของการแนะนำหรือ</p>	<p>กลุ่มผู้นำชุมชนได้ให้ความรู้แก่ชาวบ้านเอง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ รวมถึงได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่ได้เข้ามาทำป้ายบอกสถานที่สำคัญต่างๆในหมู่บ้าน</p>

ชุมชนบ้าน ท่าล้าง	ชุมชนบ้านท่าวัด
<p>ก า ร ประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่นั้นจะ เ ป็ น หน่วยงาน ของรัฐที่เข้า มาสนับสนุน เ ช่ น มหาวิทยาลัย ร า ช ภั ฏ อุบลราชธานี อง ค์ ก า ร บริหารส่วน ตำบลห้วยไผ่</p>	
<p>4. การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กัน อย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว</p>	
<p>ผู้ น า ชุมชนจะเป็น แกนนำในกิจ กรรและแบ่ง งานให้รอง ผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้าน ช่วยกันทำ มา ก ก ว่ า ส่ว น ตั ว ผู้ใหญ่บ้าน เองจะคอย เป็นที่ปรึกษา ละคอยแนะ แนวทางเป็น ส่วนใหญ่</p>	<p>กลุ่มผู้นำชุมชนได้กล่าวว่ามี การแบ่งหน้าที่ในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวใน ชุมชนได้ชัดเจน โดยตนเองนั้นจะมีหน้าที่ในการมอบหมายงานแก่ลูกบ้านที่ทำหน้าที่ ในด้านต่างๆ โดยจะใช้พื้นที่วัดได้ ในการวางแผนงานต่างๆ</p>
<p>5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับ โครงสร้างพื้นฐาน</p>	

ชุมชนบ้านท่าล้าง	ชุมชนบ้านท่าวัด
<p>ผู้นำชุมชนจะเป็นคนประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในเรื่องของการหาน้ำดื่ม การนำสินค้าจากร้านออกไปขายในท้องถิ่น อุดมธาธานี</p>	<p>กลุ่มผู้นำชุมชนกล่าวว่าในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานที่บ้านท่าวัดนั้นมีความค่อนข้างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความปลอดภัย เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ประปาไฟฟ้า จะขาดก็แต่เรื่องร้านค้าหรือสหกรณ์ที่ขายสินค้าจำพวกหัตถกรรมของชาวบ้าน เช่น เสื้อที่ทำจากผ้า ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะทำการขายเองที่บ้าน</p>
<p>การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม</p>	
<p>1.การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต</p>	
<p>ผู้นำชุมชนได้กล่าวว่าในหมู่บ้านท่าล้างนั้นมีภาษาที่เป็นของตนเองคือภาษาบรูที่ไม่เหมือนใคร ส่วนในเรื่องของอาหารประจำท้องถิ่นนั้นก็เป็นอาหารประจำฤดูมากกว่า และได้เป็นผู้นำในการจัดการ</p>	<p>กลุ่มผู้นำชุมชนได้กล่าวว่าเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงชุมชนมากที่สุดคงเป็นเรื่องของภาษาการพูด ในชุมชนบ้านท่าวัดจะใช้ภาษาญ้อ ในการสื่อสารกันในหมู่บ้าน นอกจากนั้นก็จะมีประเพณีประจำปีในชุมชนก็คือ การทำบุญผะเหวด และการไหว้ผีปอบตา ส่วนในเรื่องอาหาร หรือการดำรงชีวิตของชาวบ้านนั้นก็จะเป็นเหมือนพื้นที่อื่นๆทั่วไป</p>

ชุมชนบ้าน ท่าล้าง	ชุมชนบ้านท่าวัด
<p>ประจําหมู่บ้านคืองานไหว้ผีปู่ตาซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี</p>	

<p>2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษา ด้านการจักสาน ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม</p>	
<p>ผู้นำชุมชนได้กล่าวว่า เท้าที่ทำได้ในตอนนี้คือสนับสนุนเรื่องการรักษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่นรูปแบบของอาคารที่เป็นการสร้างบ้านสองชั้นด้วยไม้ แต่ในที่สุดแล้วก็ขึ้นอยู่กับเจ้าของบ้านที่จะตัดแปลงหรือจะปลูกบ้านไปในทางใด</p>	<p>กลุ่มผู้นำชุมชนได้กล่าวว่าในส่วนนี้คงจะเป็นในเรื่องของรูปแบบอาคารพักอาศัยในสมัยก่อนที่ยังหลงเหลืออยู่ ที่ยังคงรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมไว้ได้ ส่วนอาคารที่ปลูกสร้างใหม่นั้น ชาวบ้านจะเน้นเรื่องความแข็งแรงมากกว่าเอกลักษณ์แล้วในปัจจุบัน</p>
<p>3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่</p>	
<p>ผู้นำชุมชนได้กล่าวว่า ในเรื่องนี้ตนเองและชาวบ้านได้ทำการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน วัด ไว้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว และเป็นเรื่องที่ชาวบ้านให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีเนื่องจากชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องเก่าๆจากบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องผีปู่ตา</p>	<p>กลุ่มผู้นำชุมชนไม่ได้กล่าวว่า ปัจจุบันอาคารบ้านเรือนที่ปลูกสร้างมาใหม่นั้นจะเป็นบ้านหรืออาคารแบบใหม่เสียเยอะ จะเหลือก็แต่อาคารเดิมที่สร้างมานานแล้ว ส่วนเรื่องสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ก็จะคงเหลือแต่พิพิธภัณฑท์ที่ตั้งในวัดใต้ ที่พอจะคงเหลืออยู่</p>
<p>4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบาย</p>	

เรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	
ผู้นำชุมชนได้กล่าวว่า ในพื้นที่บ้านท่าลั้งนั้นสิ่งที่แสดงออกถึงเรื่องราวของหมู่บ้านก็คือ ภาษาบรู ที่แสดงออกและเด่นชัดที่สุด ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่สำคัญก็คือรอยพระพุทธรบาท ดอนปู่ตา ที่ตนและชาวบ้านมักจะพานักท่องเที่ยวไปกราบไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคล	กลุ่มผู้นำชุมชนกล่าวว่า ถ้าสถานที่ที่จะบอกเรื่องราวตั้งแต่สมัยก่อนของชุมชน ก็คงจะเป็นวัดใต้ พิพิธภัณฑสถานทวารวดีในวัดใต้ และหนองหาร ที่พอจะบ่งบอกหรือเล่าเรื่องราวของชุมชนในอดีตได้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการสัมภาษณ์กลุ่มที่เป็นเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ

ชุมชนบ้านท่าลั้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	
1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิต และการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นๆที่ใกล้เคียง	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่ใกล้เคียงกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่บ้านท่าวัดนั้นจะเน้นเรื่องการล่องเรือมากกว่าการเดิน
2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้เนื่องจากทางชุมชนได้ดูแลกันเอง แต่มีบางหน่วยงานที่เข้ามาให้คำแนะนำในการจัดพื้นที่การบริการนักท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ให้อุรุกษ์สิ่งแวดล้อม	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้เนื่องจากทางชุมชนได้ดูแลกันเอง และมีหน่วยงานรัฐเข้ามาจัดพื้นที่ในการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อม
3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาส่งเสริมเรื่องของการแนะนำ ให้ความรู้แก่ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเรื่องขอมูลพื้นที่ และเข้ามาส่งเสริมและช่วยประชาสัมพันธ์เรื่อง	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาส่งเสริมเรื่องของการแนะนำ ให้ความรู้แก่ชาวบ้านและในเรื่องของ

ชุมชนบ้านท่าลั้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
การท่องเที่ยวของหมู่บ้าน	การประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยว เช่น มีการให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว แก่ชาวบ้าน จากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กัน อย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาส่งเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวเท่านั้น ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นรัฐไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาส่งเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวเท่านั้น ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นรัฐไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด
5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการทำถนนเข้ามาหมู่บ้าน การนำน้ำสำหรับการบริโภคมาแจกจ่ายแก่ชาวบ้าน และในส่วนของชาวบ้านได้ทำการขอร้องไป	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการทำป้ายบอกเส้นทาง ส่วนในเรื่องอื่นๆ ทางหน่วยงานไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะทางชาวบ้านได้ทำดำเนินการกันเอง
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
1.การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในช่วงเวลาที่หมู่บ้านจัดงานประจำปี เช่น งานไหว้ปู่ตาหรือผีประจำหมู่บ้าน	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของสถานที่ในการจัดประเพณีประจำหมู่บ้าน เช่น บุญผะเหวด ที่ใช้สถานที่โรงเรียนในการจัดงาน
2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นในการประเมิน คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษา ด้านการจักสาน ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้

ชุมชนบ้านท่าล้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของการรักษาพิพิธภัณฑสถานร่วมกับทางวัดและชาวบ้านในพื้นที่บ้านท่าวัด ส่วนในเรื่องอื่น ๆ นั้นทางหน่วยงานไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม

4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบายเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	
เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการเื้ออำนวยการสถานที่ เช่น โรงเรียน	เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า

ชุมชนบ้านท่าล้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	
1. ความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิต และการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ	
ผู้ประกอบการร้านค้าเองได้มีส่วนร่วมถึงในเรื่องของการขายสินค้าหรือคอยบริการนักท่องเที่ยวหลังจากที่นักท่องเที่ยวได้ทำการท่องเที่ยวในพื้นที่แล้วเสร็จ	ผู้ประกอบการร้านค้าเองได้มีส่วนร่วมถึงในเรื่องของการขายสินค้าหรือคอยบริการนักท่องเที่ยวหลังจากที่นักท่องเที่ยวได้ทำการท่องเที่ยวในพื้นที่แล้วเสร็จ
2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง	
ผู้ประกอบการร้านค้าได้มีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านในการรักษาสภาพแวดล้อม	ผู้ประกอบการร้านค้าได้มีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านในการรักษาสภาพแวดล้อมแต่ก็ยังถือว่าขาดความร่วมมือจากชาวบ้านในบางส่วน ทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าบางรายก็ไม่ให้ความร่วมมือไปด้วย

ชุมชนบ้านท่าลั้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่	
ผู้ประกอบการร้านค้าเข้ามามีส่วนในเรื่องของการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	ผู้ประกอบการร้านค้าเข้ามามีส่วนในเรื่องของการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว และคอยให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสอบถามในบางครั้ง
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว	
ผู้ประกอบการร้านค้ามีส่วนในการกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน	ผู้ประกอบการร้านค้าไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ในการแบ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่
5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน	
ผู้ประกอบการร้านค้ามีส่วนร่วมในเรื่องของการเป็นหูเป็นตาช่วยเจ้าหน้าที่ในเรื่องของการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชน	ผู้ประกอบการร้านค้ามีส่วนร่วมในเรื่องของการเป็นหูเป็นตาช่วยเจ้าหน้าที่ในเรื่องของการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชน
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
1.การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต	
ผู้ประกอบการร้านค้าได้มีส่วนในการรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีในฐานะที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่เช่นกัน	ผู้ประกอบการร้านค้าได้มีส่วนในการรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีในฐานะที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่เช่นกัน โดยผู้ประกอบการร้านค้าก็ได้กล่าวว่าตัวเองก็เป็นส่วนหนึ่งในหมู่บ้านเช่นกัน ผู้ประกอบการร้านค้าได้มีส่วนร่วมในการรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีในฐานะที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งได้กล่าวว่าตนเองก็เป็นส่วนหนึ่งในหมู่บ้านเช่นกัน
2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นในการประเมิน คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษา ด้านการจักสาน ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม	
ผู้ประกอบการร้านค้าได้ส่งเสริมในเรื่องของการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน	ผู้ประกอบการร้านค้าได้ส่งเสริมในเรื่องของการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือนโดยใช้ร้านค้าของตนเองเป็นหลัก แต่ทางผู้ประกอบการก็ยอมรับว่าอาคารสมัยใหม่มีรูปทรงที่สวยงามกว่า อาจจะมีการ

ชุมชนบ้านท่าลั้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
	เปลี่ยนแปลงในที่สุด
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่	
ผู้ประกอบการร้านค้าส่งเสริมในเรื่องของการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน	ผู้ประกอบการร้านค้าไม่ได้มีส่วนในเรื่องของการช่วยอนุรักษ์โดยตรงเพียงแค่รักษาอาคารร้านค้าของตนเอง
4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบายเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	
ผู้ประกอบการร้านค้าได้เข้ามามีส่วนในเรื่องของการอธิบายถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นซึ่งเป็นการบอกกล่าวหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	ผู้ประกอบการร้านค้าได้เข้ามามีส่วนในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นซึ่งเป็นการบอกกล่าวหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวมากกว่าที่จะให้ข้อมูลเชิงลึก

ตารางที่ 4 ตารางแสดงการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้บริการโฮมสเตย์

ชุมชนบ้านท่าลั้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	
1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิต และการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ	
ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการบริการนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับพื้นที่อื่นๆ ใกล้เคียง	ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการบริการนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำในหนองหาร และการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับพื้นที่อื่นๆ ใกล้เคียงโดยการล่องเรือไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง	
ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้มีการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่คือการจัดพื้นที่ในการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อื่นๆ	ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้มีการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่คือการจัดพื้นที่ในการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้ทำลาย

ชุมชนบ้านท่าล้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
จากนักท่องเที่ยว ช่วยกันรักษาต้นไม้ ภูมิทัศน์รอบๆบ้านให้สะอาด และสวยงาม	สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อื่นๆจากนักท่องเที่ยว ร่วมกับชุมชนในการวางแผนเรื่อง สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการรักษาความ สะอาดในพื้นที่โฮมสเตย์และพื้นที่ที่ ให้บริการนักท่องเที่ยว
3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่	
ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้มีการบริการ นักท่องเที่ยวในเรื่องของป้ายบอกทาง การอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยวในเรื่อง ความเป็นมาของพื้นที่แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามา พัก	ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ไม่ได้ให้ความรู้แก่ ชาวบ้านด้วยตัวเอง แต่จะเป็นการให้ความรู้ กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กัน อย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว	
ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้เข้าร่วมเสนอแนวทางใน การจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชน การรักษา ความปลอดภัยในพื้นที่ ละตัวโฮมสเตย์เอง	ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้เข้าร่วมเสนอ แนวทางในเรื่องของการบริการที่พักและ การจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชน การ รักษาความปลอดภัยในพื้นที่
5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับ โครงสร้างพื้นฐาน	
กลุ่มผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้เข้าไปมีส่วนร่วม เสนอแนวทางในการรักษาความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยวรวมถึงเรื่องการอำนวยความสะดวก ความสะดวกสบายในการเข้าพักที่โฮมสเตย์	กลุ่มผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้เข้าไปมีส่วน ร่วมเสนอแนวทางในการรักษาความ ปลอดภัยของนักท่องเที่ยวรวมถึงเรื่อง การอำนวยความสะดวกสบายในการเข้าพักที่ โฮมสเตย์
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
1.การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต	
ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้ช่วยแนะนำในเรื่องของ อาหารที่มาบริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักและการ บริการเรื่องการทำอาหารในการพักแบบโฮมสเตย์	ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้ช่วยแนะนำใน เรื่องของอาหารที่มาบริการนักท่องเที่ยวที่ เข้ามาพักและการบริการเรื่องการทำอาหาร ในการพักแบบโฮมสเตย์

<p>2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นในการประเมิน คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษา ด้านการจักสาน ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม</p>	
<p>ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้กล่าวว่าส่วนของตนเองนั้น ได้มีส่วนในการอนุรักษ์รูปแบบอาคารถึงแม้มีการก่อสร้างหรือซ่อมแซมตัวอาคาร ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ก็ยังคงสร้างหรือซ่อมแซมให้กลับไปเป็นในรูปแบบเดิม</p>	<p>ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้กล่าวว่าส่วนของตนเองนั้นได้รักษารูปแบบอาคารบ้านเรือนในรูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจนเพราะว่าเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวและอยากให้เป็นที่ยึดจำแก่นักท่องเที่ยว</p>
<p>3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่</p>	
<p>ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้กล่าวว่าในส่วนของพื้นที่ชุมชนนั้นส่วนของโฮมสเตย์นั้นก็ทำการอนุรักษ์ตัวอาคารและคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิมไว้</p>	<p>ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้กล่าวว่าในส่วนของพื้นที่ชุมชนนั้นส่วนของโฮมสเตย์นั้นก็ทำการอนุรักษ์ตัวอาคารและคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิมไว้ ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้กล่าวว่ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตัวอาคาร และให้คงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิมไว้</p>
<p>4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบายเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน</p>	
<p>ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้กล่าวว่าทำในส่วนที่ให้บริการนักท่องเที่ยวในเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยวที่เก่าแก่ในพื้นที่เท่านั้น</p>	<p>ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ได้กล่าวว่าในเรื่องของพื้นที่ที่แสดงเรื่องราวในอดีตของพื้นที่ชุมชน ในส่วนของตนเองทำได้คือแนะนำสถานที่ให้นักท่องเที่ยว หรือทำหน้าที่เป็นไกด์นำเที่ยวในที่เหล่านั้น</p>

ตารางที่ 5 ตารางแสดงการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนในพื้นที่

ชุมชนบ้านท่าลั้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
<p>การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p>	
<p>1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิต และการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ</p>	
<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่มีการ</p>	<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่มีการพึ่งพาธรรมชาติอย่าง</p>

ชุมชนบ้านท่าล้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
<p>พึ่งพาธรรมชาติอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพประมง เกษตรกรรม การหาของป่าตามฤดูกาล กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p>	<p>เต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพประมง เกษตรกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p>
<p>2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง</p>	
<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่มีการช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมโดยได้กล่าวว่า ได้ช่วยกันเป็นหูเป็นตาในการรักษาพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่ให้นักท่องเที่ยวมาทำลายพื้นที่ท่องเที่ยวและพื้นที่ชุมชน</p>	<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่มีการช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมโดยได้กล่าวว่า ได้ช่วยกันรักษาความสะอาด เป็นหูเป็นตาในการรักษาพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่ให้นักท่องเที่ยวมาทำลายพื้นที่ท่องเที่ยวและพื้นที่ชุมชน</p>
<p>3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่</p>	
<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่มีการบริการนักท่องเที่ยวโดยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและเล่าถึงเรื่องการก่อตั้งหมู่บ้านและความเป็นมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้รับการอบรมเรื่องพื้นที่และเรื่องการท่องเที่ยวจากหน่วยงานของภาครัฐอีกด้วย</p>	<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่มีการบริการนักท่องเที่ยวโดยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและเล่าถึงเรื่องการก่อตั้งหมู่บ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน</p>
<p>4. การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ประชาชนในพื้นที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว</p>	
<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนโดยจะมีการแบ่งกลุ่มในการบริการนักท่องเที่ยวในด้านต่าง</p>	<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนโดยจะมีการแบ่งกลุ่มในการบริการนักท่องเที่ยวในด้านต่าง</p>
<p>5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน</p>	
<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือและนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน</p>	<p>กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) และผู้ใหญ่บ้าน ในการช่วยเหลือและนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน</p>

ชุมชนบ้านท่าล้ง	ชุมชนบ้านท่าวัด
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต	
กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอประเพณีพื้นถิ่น การพูดภาษา การทำอาหารตามฤดูกาล	กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอประเพณีพื้นถิ่น การพูดภาษา ญ้อ การทำอาหารตามฤดูกาล
2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษา ด้านการจักสาน ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม	
กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วนั้นพวกเขาบ้านก็มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์หรือรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมอยู่แล้ว เพราะว่าบ้านเรือนของตนนั้นก็สร้างตามแบบเดิมที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายได้ถ่ายทอดมา และไม่คิดจะเปลี่ยนแปลงไป	กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วนั้นพวกเขาบ้านก็มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์หรือรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมอยู่แล้ว เพราะว่าบ้านเรือนของตนนั้นก็สร้างตามแบบเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่ก็มีบางส่วนที่ทำการเปลี่ยนแปลงอาคารบ้านเรือนให้ตามสมัยนิยม
3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่	
กลุ่มประชาชนในพื้นที่ก็ได้มีการอนุรักษ์หรือช่วยกันรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นอยู่แล้วเพราะเป็นอาคารพักอาศัยของตนอยู่แล้ว	กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้มีการอนุรักษ์หรือช่วยกันรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นน้อยลงไปเรื่อยๆ โดยให้เหตุผลที่ว่าอาคารในรูปแบบเดิมนั้นไม่มีความแข็งแรงและสวยงามเหมือนสมัยปัจจุบัน
4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบายเรื่องราวของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	
กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้กล่าวว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่เล่าถึงเหตุการณ์หรือบ่งบอกถึงพื้นที่หมู่บ้านได้อย่างชัดเจนคือ ดอนปู่ตา ซึ่งสถานที่แห่งนี้ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นความเชื่อมาตั้งแต่สมัยโบราณหรือตั้งแต่สมัยที่มีการก่อตั้งหมู่บ้านเลยก็เป็นได้	กลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้กล่าวว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่เล่าถึงเหตุการณ์หรือบ่งบอกถึงพื้นที่หมู่บ้านได้อย่างชัดเจนคือ พิพิธภัณฑสถานและวัด เพราะว่าเป็นสถานที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานที่สามารถบอกถึงเรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบันของพื้นที่ชุมชนได้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายภาสกร จวนสง
วัน เดือน ปี เกิด	29 มกราคม 2524
สถานที่เกิด	อำเภอคำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร
วุฒิการศึกษา	สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต วิชาเอก ผังเมือง ชุมชน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ที่อยู่ปัจจุบัน	89/42 หมู่บ้านเจริญทรัพย์ 10 ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี 34000

